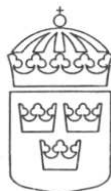

Riksdagens protokoll

1992/93:118

Fredagen den 28 maj

Kl. 9.00–18.25

Protokoll
1992/93:118

1 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 27 maj

Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU26, SoU20 och SoU23, skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU31 samt lagutskottets betänkande 1992/93:LU45 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 117).

Socialutskottets betänkande SoU26

Mom. 1 (rökfria miljöer)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 104 för reservation 1 av Sten Svensson m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Harriet Colliander (nyd) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 5 (åldersgräns för inköp av tobaksvaror)

Först biträdde utskottets hemställan med den ändring däri som föranledes av bifall till motionerna So49 av Ingrid Näslund m.fl., So52 av Maud Björnemalm m.fl., So54 av Ian Wachtmeister m.fl., So421 av Tuve Skånberg och Harald Bergström, So437 av Alwa Wennerlund samt So499 av Torgny Larsson i motsvarande delar med 36 röster mot 34 för reservation 3 av Leif Bergdahl. 210 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 2 av Sten Svensson m.fl. med 93 röster mot 62 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna So49 av Ingrid Näslund m.fl., So52 av Maud Björnemalm m.fl., So54 av Ian Wachtmeister m.fl., So421 av Tuve Skånberg och Harald Bergström, So437 av Alwa Wennerlund samt So499 av Torgny Larsson i motsvarande delar. 126 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 105 för reservation 2 av Sten Svensson m.fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (direkt tobaksreklam)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 84 för reservation 4 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Lars Stjernkvist (s) och Karin Starrin (c) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 7 (förtäckt tobaksreklam)

Först biträdades utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 4 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del med 80 röster mot 43 för meningsyttringen av Eva Zetterberg i motsvarande del. 157 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 185 röster mot 83 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 4 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (information)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 39 för meningsyttringen av Eva Zetterberg i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Stina Eliasson (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 10 (rökslutarstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 32 för meningsyttringen av Eva Zetterberg i motsvarande del. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU20

Utskottets hemställan bifölls

Socialutskottets betänkande SoU23

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU31

Mom. 1 och 9 (ett individuellt pensionssparande och en schablonmässig avkastningsskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 122 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (konkurrensneutralitet)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 21 för reservation 2 av Peter Kling. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (avdrag för premie för makes pensionsförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 23 för reservation 4 av Peter Kling. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande LU45

Utskottets hemställan bifölles.

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att jordbruksutskottets betänkande JoU19 och näringsutskottets betänkande NU28 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

2 § Åtgärder mot klimatpåverkan

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU19 Åtgärder mot klimatpåverkan (prop.1992/93:179 delvis).

Anf. 1 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! För att travestera gårdagens talare skulle man i dag kunna säga: Tyst i klassen! Alla kanske inte var här när Hans Karlsson höll sitt inledningsanförande i går.

I dag behandlar vi ett betänkande som berör klimatfrågor. Det är i allra högsta grad frågan om globala miljöfrågor. Därmed är det självfallet också frågan om mycket centrala miljöfrågor. Vi har mer och mer lärt oss att det är just de miljöfrågor som är gränsöverskridande och som berör hela vår värld som ytterst är avgörande för vår, växternas och djurens överlevnad.

För att kunna klara av de svåra klimatfrågorna krävs det naturligtvis internationella åtgärder. Det är ingen tvekan om det. Det är dessa åtgärder som är de viktigaste. Men det krävs också åtgärder på hemmaplan. Som i alla miljösammanhang är det så att lokala, regionala, nationella och globala åtgärder samverkar.

Vi har en bakgrund till den här debatten i dag i regeringens klimatproposition, som har nr 179. Den heter Åtgärder mot klimatpåverkan. Den propositionen har i sin tur en utgångspunkt i den socialdemokratiska regeringens uppdrag till Naturvårdsverket att utarbeta en klimatstrategi. Det var ett uppdrag som debatterades i riksdagen i samband med behandlingen av miljöpropositionen 1991.

Vi har naturligtvis också ett uppdrag utifrån den världsmiljökonferens om miljö och utveckling som hölls i Rio förra året.

Propositionen lyfter fram klimatkonventionen från Rio. Den tar också upp en del andra frågor. Jag kan nämna några av dem rubrikmässigt för att ni skall få ett sammanhang. Det gäller strategi och mål för att minska klimatpåverkan, behovet av en vetenskaplig samordningsgrupp för forskning och utveckling, information och utbildning, diverse mer eller mindre konkreta

åtgärder, ändringar i Montrealprotokollet angående ozonskiktet, insatser inom Östersjöområdet och en hel serie energifrågor som berör Östeuropa.

Vi socialdemokrater kan ställa oss bakom väldigt mycket av det som står i propositionen, men vi har också anledning att rikta kritik på vissa punkter.

När jag skulle förbereda mig för den här debatten roade jag mig med att studera hur utskottets behandling såg ut 1988 och 1991 i samband med miljöpropositionerna, speciellt debatten om klimatfrågorna. Ett genomgående drag i debatten när Socialdemokraterna satt i regeringsställning var en mycket stark kritik mot den socialdemokratiska regeringen.

Man efterlyste koldioxidtak och man ville kraftigt reducera koldioxidutsläppen. Moderaterna talade om 20 % till år 2005. Centern hade ett långsiktigt mål på 60 %. Ambitionerna var mycket stora och bestämda. Man kritiserade Socialdemokraterna för att vi hade satt upp som mål att vi till år 2000 skulle kunna komma ner till 1990 års nivå.

Nu är det dessa partier som sitter i regeringsställning. Det är dessa partier som har fått möjlighet att slutföra den s.k. UNCED-processen från världsmiljömötet i Rio. Socialdemokraterna borde egentligen ha mycket stora förväntningar mot bakgrund av vad den dåvarande oppositionen sade.

Man skulle kunna säga att det "bidde" en tumme, även om den kritiken är något överdriven. Det har inte blivit mycket av de stora ambitioner som framfördes 1988 och 1991.

I stället har det blivit vad vi socialdemokrater tidigare kritiserades för, dvs. utredningar och litet handling. När de borgerliga partierna kom i regeringsställning tycks något ha svalnat. Om det inte är engagemanget är det i så fall förmågan. Det är inte helt orättvist att hävda att klimatpropositionen är något av ett hopkok. Där finns inte mycket av strategi och konkretion. På vissa områden har utvecklingen gått åt andra hållet. Där föreslås att energi- och koldioxidskatterna skall sänkas kraftigt. Det här gäller för all del en del andra skatter som också kan ha effekt på det här området.

Det är naturligtvis synd att det har blivit så här mot bakgrund av den vikt som klimatfrågorna har. Vi känner till det globala hotet och konsekvenserna av det. Det finns stora risker för allvarliga förändringar. Vi har därför mot bakgrund av detta ett stort internationellt ansvar. I fråga om växthusgaserna finns det många punkter att engagera sig i. Därför är det viktigt att engagera hela samhället i denna uppgift. Försiktighetsprincipen gäller i allra högsta grad här.

Även om det finns anledning att vara besviken på ett antal punkter i regeringens förslag, är det naturligtvis positivt att vi nu får tillfälle att ratificera klimatkonventionen. Samtidigt går det att notera att engagemanget för denna konvention avtog under UNCED-processen från att ha varit mycket starkt i början av processen under den socialdemokratiska regeringen och också för övrigt när den borgerliga regeringen tillträdde. Aktionerna i Rio var inte lika omfattande. Det fanns länder som ansåg det vara angeläget att ligga före i åtaganden och därmed kunna dra med sig andra länder. Dessa åtaganden var mer långtgående än vad UNCED-sekretariatet var berett att genomföra. Men Sverige var inte berett att hoppa på det tåget. I stället följde Sverige USA, som i praktiken var det land som drev igenom den slutliga utformningen av klimatkonventionen.

Tidigare under den socialdemokratiska regeringstiden gick Sverige före. Det gällde t.ex. Sofiamötet om kväveoxiderna eller svavelprotokollet.

Det är viktigt att det finns länder som ligger steget före och är pådrivande. Det har blivit tystare i Sverige efter den borgerliga regeringens tillträde.

Det finns ett avsnitt om internationella frågor i propositionen och i betänkandet. Där förordas en vetenskaplig samordningsgrupp för forskning och utveckling här i Sverige. Vi tycker att det är bra. Men vi tycker också att det vore motiverat att få till stånd en samordnad och sammanhållen internationell studie av klimatförändringarnas påverkan på enskilda länder och regioner. En sådan studie skall styras av en internationell eller regional samordningsgrupp med en blandad sammansättning. Samordningsgruppen i Sverige kan vara en del av den internationella gruppen. Vi har inte mött något gehör för det förslaget hos utskottsmajoriteten. Intresset har varit svalt, varför vi reserverar oss till förmån för det motionsförslaget. Det innebär att jag yrkar bifall till reservation 5.

I avsnittet om internationella frågor finns det ett resonemang om behovet av offensiva internationella överenskommelser. Det är viktigt att vi arbetar vidare i Europa med konventionen om långa gränsöverskridande luftföroreningar. Även nytillkomna föroreningar måste tas med och NOX- och svaveldioxidprotokollen måste skärpas. Dessa frågor har tagits upp i bl.a. s-motio-
ner.

Vi kan här konstatera att det händer en del på det europeiska planet. Det är positivt. Vad vi har förstått har den svenska regeringen hållit sig framme och uppmärksammat dessa frågor. Det har vi anledning att vara glada för. Det är oerhört viktigt att gå vidare. Det räcker inte med de beslut som har fattats under 80-talet.

En annan del i avsnittet om internationella frågor berör Östersjöområdet och Östeuropa. Det området växer i betydelse, inte bara när det gäller miljöfrågorna utan även i andra sammanhang. Det är därför viktigt med genomtänkta och systematiska insatser i det området. Det finns behov av att klargöra hur de samlade insatserna ser ut. Vid en förfrågan hos myndigheter och regeringen är det lätt att se att det råder en relativt stor förvirring. Det är ingen som har ett grepp över insatserna i Östeuropa. Det går inte att få ett klart besked om hur de samlade insatserna ser ut och hur olika insatser samverkar med varandra. Det är ingen som greppar helheten. Det här har vi socialdemokrater framfört kritik mot i både utrikesutskottet och jordbruksutskottet. Det behövs samordning och det behövs en bättre översikt. Därför har vi efterlyst en redovisning av åtgärder för en miljöanpassad energiförsörjning. Jag yrkar härmed bifall till reservation 10.

Östersjösamarbetet måste ske samordnat och i stor utsträckning också multilateralt. Finansieringen får ske gemensamt mellan länderna. Det finns en risk att en flora av bilaterala insatser som inte är samordnade blir till fel-prioriteringar, dvs. att pengarna inte används på ett effektivt sätt. Trots allt råder det brist på pengar både i vårt land och i hela världen i övrigt. Därför är det oerhört viktigt att vi vet vad vi gör. Vi måste vara effektiva, så att vi får ut så mycket som möjligt av varenda krona, dollar eller D-mark.

Vi anser därför att det finns ett behov av ett samordnat program för denna insats. Vi efterlyser detta i reservation 13, som jag nu yrkar bifall till. Vi

tycker att regeringens arbete varken ger oss denna överblick eller innehåller detta samordnade program.

I det här sammanhanget vill jag passa på och lyfta fram energifrågorna. Det har väckts några motioner i detta ämne, bl.a. från vår f.d. socialdemokratiska miljöminister Birgitta Dahl. Hon tar upp atomsäkerhetsfrågorna i Östeuropa. Det är en motion som också har väckts i Nordiska rådet. I motionen krävs bindande internationella avtal rörande all kärnteknisk verksamhet. Det krävs fortsatta nordiska ansträngningar. Motionen pekar också på behoven av omedelbara initiativ för att utveckla alternativ till de miljöfarliga anläggningarna i Baltikum och S:t Petersburgsområdet. Det gäller också Kolahalvön. De anläggningar som finns där nu är livsfarliga. Därför är det viktigt att de förbättras eller ännu hellre byts ut mot bättre energiproduktionsanläggningar.

Det finns många andra problemområden i Östeuropa när det gäller energihushållning och resursslöseri. Det behövs ett systemtänkande i fråga om energianvändning i Baltikum och Östeuropa. Det måste ske ett byte mot långsiktiga förnybara energikällor även i det området. Vi är, mot bakgrund av den utveckling som sker på det nordiska planet med hjälp av regeringens insatser, glada över att vi har fått en gemensam skrivning på den punkten. Vi förutsätter att regeringen aktivt bevakar detta mycket angelägna område som energiförsörjningen i Östeuropa utgör. Vi menar att det här måste inrymmas i ett sammanhållet nationellt och internationellt program för området.

Vi har också pekat på en idé som vi tror är möjlig att utveckla. Det gäller utsläppsramar, eller den s.k. miljöbubblan. Det är en idé angående samverkan runt Östersjöområdet. Vi konstaterar att Naturvårdsverket kommer att få ett utredningsuppdrag i det avseendet.

Vidare har vi frågan om en miljöanpassad energiförsörjning. Vi vill se ett mer sammanhållet och koncentrerat program med färre men större satsningar och ökad kostnadseffektivitet. Vi vill omdisponera regeringens förslag till resursfördelning och satsa 221 miljoner kronor på området. Vi tycker att regeringen i det arbete som nu görs plottrar sönder stödet till Östeuropa på flera små anslag. Vi tror inte att de sammantaget kommer att få den effekt som önskas. Vi pekar på behovet av att genomföra förberedande satsningar för ett större biobränsleeldat kraftvärmeverk. Det kräver redan på planeringsstadiet relativt stora belopp. Det är bättre att satsa på färre och större insatser än på en förfärlig mängd små insatser som kanske inte hänger ihop. Därmed vill jag yrka bifall till reservation 14.

Reservation 14 innebär att vi är beredda att omdisponera medel från flera anslag. Under förutsättning att riksdagen antar och bifaller reservation 14, yrkar jag också bifall till reservationerna 15, 16, 24, 25 och 28.

I anslutning till Kommunikationsdepartementets bilaga till propositionen tas frågor om den europeiska gemenskapen och trafiken upp. Man pekar på att gemenskapen lyfter upp miljöproblemen i trafiken till diskussion. Det är betydelsefullt att så sker. Det är också angeläget att regeringen driver förslaget om en regional trafikkonferens i Europa. Det är ett uppslag från Riokonferensens sida, och även det emanerar från den tidigare socialdemokratiska regeringen.

Jag hoppas verkligen att denna konferens blir av. Jag har förstått att årtalen åker kana framåt i tiden. Det senaste jag har fått höra är att den skall bli av först 1996. Det är viktigt att konferensen blir av. Just i fråga om klimatet är utsläppen från trafiken ett viktigt inslag i diskussionen.

Vi har ytterligare tre reservationer – 2, 12 och 17. Jag behandlar dem här i mitt anförande, men av hänsyn till kammarens tid avstår jag från att yrka bifall till dem. De övriga reservationer vi har fogat till betänkandet kommer Ulla Pettersson att ta upp senare i debatten.

Det krävs krafttag både internationellt och nationellt om vi skall kunna uppfylla klimatmålen och att reducera alla växthusgaser. Det räcker inte med koldioxiden. Det här är en mycket allvarlig uppgift. Det är en stor utmaning, och det kräver naturligtvis gemensamma tag mellan och inom länderna.

Vi måste komma vidare i en fortsatt breddning och fördjupning av arbetet. Det måste ske en större satsning.

Mot bakgrund av vad jag sade inledningsvis tycker jag att det finns anledning att understryka att vi måste våga mer. Vi måste vara djärvare än vad regeringen är. Det råder en ekonomisk kris i Sverige – det är sant. Men även i en sådan situation måste vi kunna finna lösningar på problemen, exempelvis med miljöskatter och miljöavgifter som är så konstruerade att de kan fungera också i en lågkonjunktur. Jag tycker inte att regeringen har lyckats i denna uppgift. Det är helt uppenbart att förhandlingarna mellan olika partier inför denna proposition har medfört att den tyvärr har blivit mer urvattnad än vad kunskapsläget motiverar.

Anf. 2 MAX MONTALVO (nyd):

Fru talman! Ämnet för debatten är klimatpåverkan. Miljöproblemen är globala. Vi kan också konstatera att 85–90 % av luft- och vattenföroreningar kommer från andra länder till Sverige. Ny demokrati anser naturligtvis att vi bör vara i täten när det gäller utveckling och forskning på detta område, men det gäller att inte skjuta sig i foten samtidigt. Taktiken på arbetet måste vara sådan, att t.ex. industri hinner anpassa verksamheten så, att landet kommer i takt. Det är ingen idé att genomföra idéer och sätta upp regler som inte går att efterleva. Vi anser därför att man måste ligga på, men samtidigt vara realistisk.

Ny demokrati anser att man skall vara försiktig med koldioxidbeskattningen. Det gäller att inte försämra vår konkurrenskraft. Det är väldigt viktigt att vi har en fungerande industri, och att vi, när vi bygger nytt inom elproduktionen, inte på en gång sänker möjligheterna.

Det är väldigt viktigt att man har tillgång till billig energi. Om vi inte har någon industri kvar har vi ingenting att satsa på miljön i alla fall.

I och med att föroreningarna kommer från andra länder tycker inte Ny demokrati att det viktigaste är att satsa miljoner eller miljarder på att nå de sista små fettiga delarna av rening i Sverige. Det är bättre att satsa på andra sidan Östersjön. Om man jämför exempelvis Volvofabriken i Skövde med en fabrik i Polen förstår man vad vi menar. Det är viktigt att vi ser utanför våra gränser och inte bara stirrar blint på förhållandena här hemma och säger att vi skall göra vårt allra bästa.

Ny demokrati tycker att det kan vara lämpligt att skicka över arbetslösa svenskar med yrkeskunskaper på det här området för att hjälpa till, som en form av bistånd. Vi har mycket att göra på det området. Det finns hur mycket som helst att ta tag i.

Det är bra att man håller på att skapa en multilateral fond för att förbättra säkerheten vid kärnkraftverken i regionen på andra sidan Östersjön. Vi vill påskynda detta arbete, för vi anser att det är av högsta prioritet att fonden verkligen fort blir av. Det finns stora risker för olyckor där, vars effekter radikalt kan ändra klimatet.

Ny demokrati säger att Sverige aktivt bör verka för internationella regler för höjd miljöstandard på motorfordon. Ett bra mål vore att få 50 % av världens fordon försedda med katalysator. Nästa steg för oss i Sverige är att försöka uppnå nästintill nollemission. Det är litet vansinnigt. Vi slänger ut stora pengar på att nå dessa futtiga procent över en vanlig katalysators effekt. Som vi ser det vore det bättre att satsa en del på att försöka utveckla en eftermonteringssats som man skulle kunna montera på världens bilar.

De 140 olika internationella överenskommelser som har gjorts i FN:s regi har egentligen inte åstadkommit så mycket i de länder där det mest behövs. Det har satsats mest i de länder som har haft ekonomiska förutsättningar. Det har gjort att de globala energiproblemen är lika svåra i dag som de var när man slöt dessa internationella avtal. Det vore bättre att försöka utveckla en apparatur som var enkel och smidig att sätta på alla bilar med dålig eller ingen rening alls. Då skulle man göra mer för den globala miljön än om man håller på med futtigheter i Sverige och slänger ut stora pengar. Det finns en överambition på det området från den svenska sidan, tycker jag.

Det är naturligtvis inget ont i att man fortsätter utvecklingen. Det är som jag sade från början väldigt bra att vi ligger först, men det skall ju vara måtta på allting. Ny demokrati anser att vi skall driva på utvecklingen även på vår nivå, så att vi ligger före i Europa. Men vi skall inte göra såsom vi vid en föreläsning häromdagen fick höra att man avser, dvs. att vi har kvar våra regler när vi framöver går med i EG, medan de europeiska bilarna får köra med lägre avgasreningsgrad i Sverige. De inhemska avgasreglerna skulle göra att vi får större problem.

Vem skall betala mellanskillnaden? Det tror jag inte att någon här har tänkt på. Det blir ju konsumenterna i Sverige, och då tror jag inte att de så att säga är så intresserade av den miljö som den lilla åtgärden räddar.

Ny demokrati anser som sagt att det bör vara av stort intresse att ta fram en enkel sats. Den skall vara så enkel att man kan sätta på den överallt. Naturvårdsverket är en bromsande instans. Jag tycker att man där i princip har hindrat all sådan utveckling genom att bara tracka ned på den och säga att det inte går, att den inte ger tillräckligt resultat eller att den inte har tillräckligt lång livslängd. Det har inte varit någon stimulerande atmosfär för att jobba med sådana produkter. Jag tycker att Naturvårdsverket borde ta en annan inriktning och stödja sådana här projekt i stället för att vara emot dem.

För att vara framåt vad beträffar miljön har vi sagt att man skall kunna kräva av bilindustrin att den producerar nollemissionsbilar år 2007. Det är den här typen av långsiktighet som vi tror är mycket viktig i miljösamman-

hang. Man kan inte bara vända blad, utan man måste ha litet långsiktighet. Vår idé att komma med år 2007 som riktmärke innebär att industrin och forskningen har en tid på sig att ställa om.

Vi hörde i går på föreläsningen av ECC-bilen att det just är batterierna som tar tid att utveckla för att man skall kunna få en produkt som går att använda.

Här har vi allt i ett nötskal. Man får inte gå för fort fram. Allting måste hänga med. Det har varit litet av en tävlan i att föreslå så många miljösatseringar som möjligt, men man har inte varit realistisk. Det är alltid kunderna – dvs. våra väljare – som får betala i slutändan. Om man talar om priset för dem är det inte alltid säkert att de ställer upp. Det måste till realism för att vi verkligen skall få miljön ett steg framåt.

Anf. 3 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Det finns få saker till följd av mänsklig aktivitet som hittills har påverkat klimatet så mycket som utsläppen av koldioxid, även om vi kan diskutera i vilken utsträckning det har varit mätbart. De måste minska.

I många fall kan vi hänvisa till teknisk utveckling, ny reningsapparat och en förbättrad situation på sikt, om blott den ekonomiska och tekniska utvecklingen får fortsätta med tillräcklig stimulans, eller i varje fall i frånvaro av begränsningar och regler. Detta gäller inte för koldioxiden. Här är det naturlagar som har övertaget. Vi har definitionsmässigt ingen möjlighet att påverka de reaktioner som bildar koldioxid.

Det är alltså vårt sätt att hantera produktionsapparaten och vårt sätt att förbränna som vi måste se över. Det regeringen nu föreslår är ju sammantaget en mängd åtgärder som innebär höjning av utsläppsnivåer – det gäller allt ifrån transportapparaten till andra delar av det industriella samhället, där vi i praktiken saknar mål.

Vi tycker att sådana mål skall sättas upp, i form av årtal och mängder som skall hållas. Vår uppfattning är att 20 % utsläppsminskning från år 2000 till år 2010 är ett exempel på den typ av långsiktiga mål som fordras för att vi skall kunna komma fram till styrmedel som kan ge resultat. Vi tycker att regeringen bör återkomma med förslag till en konkret aktionsplan för uppfyllandet av ett sådant mål.

Till de medel som vi hittills har använt hör beskattning. Naturvårdsverket har i sitt åtgärdsprogram förordat skatt på elproduktionen med 8 öre per kilo koldioxid och en höjning med 32 öre per kilo koldioxid för den s.k. icke energiintensiva produktionen. Vi tycker att detta skall ersättas av ett enhetligt system på en betydligt högre nivå. Men i avvaktan på det godtar vi naturligtvis höjning av den här typen av skatter och avgifter på sådant som bidrar till koldioxidutsläppen.

Inom ett avsnitt av den industriella produktionen använder man i dag på ett område rent kol, nämligen vid järnframställning och pelletstillverkning, där kolet används som reduktionsmedel. En del av de överskottsgaser som uppkommer i dessa processer kan utnyttjas för kraftvärmeproduktion. De mängder som det handlar om i denna verksamhet motsvarar ungefär 10 % av de totala koldioxidutsläppen. Visserligen har koldioxidutsläppen inom industrin minskat under de senaste 20 åren, men det är främst ett resultat av

övergång till andra fossila bränslen, t.ex. från kol till olja. Det är naturligtvis ingen hållbar utveckling, men trots allt måste vi acceptera att industriprocesser arbetar på ett visst sätt, och vi måste utgå från vilka möjligheter som finns rent tekniskt.

Om man i dag ersätter kol med olja eller naturgas vid råjärnsframställning och pelletstillverkning, kan man uppnå kraftiga minskningar av koldioxidutsläppen. För ett antal år sedan diskuterades möjligheten att i malmfälten använda gas från de norska fälten för råjärnsproduktion i Luleå. Denna teknik används också på många andra håll i världen.

Om vi inom landet tog hand om de högsavliga restoljorna från våra raffinaderier, förgasade dem och renade dem från svavel m.m., skulle vi få en gas som vore lämplig för råjärnsproduktion och pelletstillverkning. Märk väl att det här handlar om uppskattningsvis 10 % av våra totala koldioxidutsläpp i landet. Det är alltså inga små områden som vi skulle kunna påverka.

Vad gör vi nu i stället? Jo, vi säljer dessa oljor utomlands, där de bidrar till försurningen av lufthavet och ger surt regn, som åtminstone till en del faller över Sverige. Vi får alltså tillbaka dem direkt. Den här handeln skall vi naturligtvis sluta med och i stället, som jag nämnde tidigare, använda dessa oljor på ett sätt som medför bättre förhållanden för oss själva, bättre ekonomi för oss själva och bättre förutsättningar när det gäller påverkan på klimatet.

Vi tycker att det bör införas en skatt som stimulerar industrin att söka efter bättre metoder och etablera samarbetsprojekt med oljeindustrin för att ta till vara dessa restoljor. Detta kan också infogas i ett sammanhållet system. Ett första steg mot ett sådant system skulle kunna vara att ta ut 5 öre per kilo på det s.k. metallurgiska kolet, och det skulle kunna genomföras omedelbart.

Att få i gång en process genom vilken förgasning av oljor skulle komma till ökad användning skulle vara ett exempel på hur de ekonomiska styrmedlen kan verka. Sedan skulle man kunna gå vidare efter den linjen.

Det har sagts tidigare att klimatfrågorna till sin karaktär är globala, men våra åtgärder mot dem måste i princip vara mycket lokala. Montalvo nämnde t.ex. att det inte tjänar något till att göra så mycket mer i Sverige, utan vi skall i stället se oss omkring i världen för att ta reda på var våra pengar kan göra den bästa marginalnyttan. Det ligger naturligtvis en del i det.

I vårt närområde framstår Murmanskregionen på ett särdeles otäckt sätt som ett område som måste åtgärdas. Bristfälligheterna drabbar naturligtvis i första hand den egna befolkningen, men självklart påverkas också de nordiska länderna avsevärt. Här hittar vi naturligtvis inte bara klimatpåverkande verksamhet utan också oro för exempelvis utsläpp av radioaktivitet från dumpat avfall, den marina verksamheten och kärnkraftsproduktionen.

Vi tycker att samarbetet i miljöfrågor när det gäller Murmanskregionen måste intensifieras och rangordnas högre än vad som sker i dag. Kartläggningen måste fördjupas, och insatser för reduktion av utsläppen måste komma till stånd med stöd av andra länder, bl.a. från oss. Jag håller med Max Montalvo om att man skulle få mycket stor effekt även av relativt små insatser.

Vi tycker att en del av de 56 miljoner kronor som har reserverats av rege-

ringen för att användas för samarbete med Central- och Östeuropa skall rik-
tas direkt till Barents–Murmansk-regionen.

Förutom direkt uppedning av fossila bränslen för uppvärmning och kraft-
produktion har en stor del av de mänskliga aktiviteter som iakttagbart har
haft negativa effekter utövats inom transportapparaten. Transportapparaten
och bilindustrin har hos oss liksom i många andra högt utvecklade industri-
länder en avgörande betydelse.

Vi tycker att den svenska regeringen precis som de franska och tyska rege-
ringarna skall ställa krav på bilindustrin inom det egna landet. Det gäller
t.ex. att ställa krav på att vår bilindustri inom en viss tid skall åstadkomma
en minskning av bränsleförbrukningen eller, exempelvis inom fem år, skall
ha uppnått en hög andel av återvinningsbarhet.

Våra skrotbilskyrkogårdar skall vara ett minne blott. Det finns mängder
av områden i vårt land, faktiskt ganska stora arealer, som är belamrade med
bilvrak. Denna typ av skrot har stått där i decennier och är till mycket ringa
del möjlig att återvinna. Det skall alltså ställas krav på vår bilindustri lika
väl som man ställer krav exempelvis i Frankrike och Tyskland på den egna
bilindustrin.

Inom transportapparaten är det alltså inte bara drivmedlen som berörs,
men det är naturligtvis mycket viktigt att forskning och utveckling av nya
drivmedel och nya tekniker stimuleras på ett bättre sätt än i dag. Vi tycker
att de stöd som regeringen har föreslagit för bl.a. forskning och utveckling
beträffande hybridfordon är för blygsamma. Vi tycker att miljöavgifter skall
fonderas och användas för stöd till utveckling av miljöanpassad produktion
och miljöanpassade produkter. Vi behöver forsknings- och utvecklingsstöd
även för att vi effektivt skall kunna samordna det här med förslag som riktar
sig mot fossila drivmedel. Ett exempel är satsning på etanoldrivna bussar. Vi
behöver mera pengar för att få skjuts på verksamheten. Människor i allmän-
het bör få erfarenhet av att detta fungerar. Det är oerhört viktigt att vi får en
föreställning om att det är möjligt att komma fram på det här området. Då
måste vi på olika sätt stimulera användningar som folk ser resultatet av.

Vi tycker att en sådan här omställning till biobränslen kan förenas med
krav på omställning i jordbruket och energisektorn. Våra krav på diesel-
bränslen måste också skärpas kontinuerligt.

En del av transportsektorn som har varit relativt litet uppmärksammas är
tunga arbetsfordon, arbetsmaskiner och mindre motorer av typ gräsklippare
m.m. På det området finns också oerhört mycket att göra för att människor
skall få egen erfarenhet av att det faktiskt går att göra något med relativt
enkla medel. Om folk upplyses om att deras gräsklippare förorenar lika
mycket som deras bil, och de då vet vilken tidsdifferensen för användningen
av dessa båda är, tror jag att vi också skulle kunna få ett ökat tryck.

Fru talman! Jag står givetvis bakom Vänsterpartiets förslag såsom de är
formulerade i våra motioner. I det här sammanhanget nöjer jag mig dock
med att yrka bifall till min meningsyttring vad gäller mom. 5, 23 och 44.

Anf. 4 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det är intressant att lyssna till den här debatten. Trots ändrad
planering både för kammarens och för min egen del fick jag ändå en möj-

lighet att delta i debatten, och därför vill jag gärna komma med några synpunkter dels beträffande situationen i allmänhet, dels med anknytning till den debatt som har förts hittills.

Det är viktigt att vi sorterar problemen en aning. För det första är det viktigt att diskutera de åtgärder som vi vidtar i förhållande till den verklighet som vi möter. Det är den första gruppen av problem. För det andra gäller det vårt agerande i förhållande till andra nationer. Vi är inte ensamma på den här planeten. Vad vi gör i Sverige har ekonomiska konsekvenser för vårt förhållande till andra länder. För det tredje är det naturligtvis i viss mån intressant hur partierna förhåller sig när det gäller ambitionsnivåer, strategier, mål och medel och framför allt om det finns helhet och konsekvens i handlandet.

När man bedömer Sveriges handlande och den här propositionen i förhållande till verkligheten är det bara att konstatera att vi alla kommer till korta. Det är ingenting att hymla om, utan så är det. Problemen är gigantiska, och de är internationella. Det är klart att ett litet land som Sverige inte kan göra allt på hemmaplan, och Sverige kan inte heller ha ett dominerande inflytande över den internationella utvecklingen. Ur den synpunkten är naturligtvis klimatkonventionen inget heroiskt aktstycke. Det sade jag omedelbart när man kompromissade inför Rio. Den dåvarande amerikanska administrationen kritiserades, eftersom det var den som i första hand utgjorde en bromskloss. Vi hoppas att det nu skall vara något annorlunda på den punkten.

När det gäller frågan om Sverige i förhållande till andra nationer råder det inget tvivel om att Sverige är ledande. Sedan kan man göra olika bedömningar av hur man skall agera för att få ut bästa möjliga effekt av sin pådrivande roll. Det kan vi gärna göra. Jag har mina erfarenheter. Fortfarande är jag i mycket hög grad övertygad om att det är en styrka i internationella förhandlingar att man själv agerar på hemmaplan. Vi kan hänvisa till att vi är ledande i världen när det gäller att ta ut koldioxidskatt. Jag tycker att det är viktigt att avfärda myten – jag tror att Berndt Ekholm var inne på det – om att vi skulle ha sänkt ambitionerna på det området. Det är inte korrekt. Framför allt är det bara att beklaga att andra länder inte har kommit ifatt oss. Det enda land i världen som kan konkurrera på vår nivå i något avsnitt är Norge. Det gäller t.ex. uttag av koldioxidskatt på bensin. I övrigt har vi ensamma en ledande roll i världen.

Detta var också en av erfarenheterna från Rio. EG misslyckades att i förväg samla ihop sig till en gemensam linje inför Rio, trots att det handlade om en så låg nivå som tre dollar per fat. Det är bara att konstatera det. Jag har inte sagt detta för att försöka urskulda mig, utan bara för att förklara att verkligheten – även den politiska internationella – är motsträvig. Sverige har vissa, låt vara begränsade, möjligheter att påverka. Dessa möjligheter skall vi självfallet utnyttja, och det gör vi också.

För några veckor sedan besökte jag Luzernkonferensen som gäller hela Europa från Atlanten till Ural. Bland de länder som var närvarande var det Sverige och Danmark som tydligast av alla agerade för skärpta målsättningar och ökat samarbete och som var beredda att satsa resurser. Många – de allra flesta – intog en mera passiv attityd. Sådant kan man bli deprimerad av, men

det är verkligheten i dagens Europa, för att ta ett exempel från de senaste veckorna.

Jag har lyssnat på debatten här när det gäller partierna i förhållande till varandra. Jag tycker att det är viktigt att understryka att vi nu går ifrån målsättningar och strategier som är beroende av vad andra gör och att vi här lägger fast en nationell målsättning för koldioxidutsläpp. Det gäller uppföljning för vår egen del. Vårt första steg är ansvaret för klimatkonventionen. Sedan gäller det naturligtvis att snabbt få i gång arbetet internationellt. Det är en självklarhet.

Det gäller för den skull förstås att inte glömma bort vad som sker på annat håll, nämligen inom ramen för Montrealprotokollet och beträffande utsläppen av de aggressiva ämnena CFC, HCFC, metylbromider m.m. Strax före jul skärpte vi protokollet i Köpenhamn. Återigen är Sverige i ledningen. Men det är självklart att alla andra länder kommer närmare oss. Det vore verkligen illa om så inte vore fallet, men det har skett på det här området. Det är bra. Vi eftersträvar att hitta möjligheter för allt fler länder att angripa de här mycket viktiga problemen, som annars kan omintetgöra förutsättningarna för att klara klimatfrågorna, den farliga UV-strålningen etc.

Jag tycker inte att man i utskottets betänkande spretar i så olika riktningar på den här punkten. Jag tror att vi har en ganska realistisk målsättning för vad vi kan uppnå. Som jag sade inledningsvis är det naturligtvis viktigt att man har en helhetssyn och att man är konsekvent, så att man inte agerar på ett sätt inom olika sektorområden som belastar klimatet och på ett annat sätt inom miljöområdet. Miljöområdet är övergripande i det här fallet. Det är klart att jag ibland funderar över hur socialdemokratin har det internt, eftersom man under hela det senaste året har vacklat och tvekat när det gäller att lägga på skatt på sådan verksamhet som påverkar klimatet. Det må dock vara Socialdemokraternas problem.

Det är viktigt att konstatera att vi brutto från regeringens sida har lagt fram förslag på ungefär 10 miljarder kronor för att hålla tillbaka sådant som utgör en belastning på klimat och miljö, främst fossila bränslen. Det är ett bruttototal. Vi har av konkurrensskäl gjort sänkningar när det gäller industrin. Det kan Socialdemokraterna inte rimligen anklaga oss för, eftersom vi ärvde den Hjalmarsonska utredningen och skapade den här differentieringen. Alla vet väl vid det här laget att i samband med de diskussionerna bestämde sig regeringen för att höja det totala uttaget med ca 600 miljoner på årsbasis. Av dessa pengar används 500 miljoner för att komma till rätta med klimatproblem och för att göra satsningar i Östersjösamarbetet. Socialdemokraterna satte i gång det, men utan att betala notan. Det samarbetet är viktigt, när frigörelsen nu sker i Östeuropa, och för reaktorsäkerhet och annat där. Det är klart att inte ens 500 miljoner varje år räcker till allt.

Behoven på andra sidan Östersjön är, som flera av er har påpekat här, gigantiska. Det handlar inte om hundratals miljoner utan om hundratals miljarder. Det är på detta sätt vi har försökt att agera i de här frågorna. Men det är alltså viktigt att avfärda alla myter om att vi har sänkt ambitionsnivån. Vi har höjt ambitionsnivån, både skattevägen när det gäller klimatpåverkande utsläpp och när det gäller skärpningarna inom ramen för Montreal-

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

protokollet. Vi har agerat internationellt för att andra skall haka på, men där finns mycket övrigt att önska så här långt.

Anf. 5 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Till att börja med vill jag säga att jag tycker att miljöministern höll ett balanserat anförande i ett sympatiskt tonläge. Detta säger jag mot bakgrund av att så här lät det inte när vi satt i regeringsställning. Då var kritiken mycket hård. Då var det inte fråga om att inse hur verkligheten ser ut i andra länder, trots att situationen var värre än vad den är i dag när det gäller uppslutning kring de här frågorna. Man var mycket tveksam när vi framförde åsikten att vi nog får låta oss nöja med att stabilisera utsläppen fram till år 2000. Vi var med om att lansera den idén, som sedan kom att drivas när det gällde klimatkonventionen, även man då inte nådde ända fram.

Även jag inser att de här frågorna är svåra. Jag menar att det trots det är mycket viktigt att Sverige vill markera att frågorna är oerhört viktiga. Ett mycket bra sätt att markera det är att ligga steget före och att visa att det finns möjligheter att komma vidare och att andra länder kan haka på. Jag tycker att detta nu inte alls har gjorts i lika hög grad som under den socialdemokratiska regeringstiden. Jag pekade på svaveldioxidprotokollet och kväveoxiderna. Jag tänker också på Riokonferensen, där det hade funnits möjligheter att anta konventionen såsom den blev utformad av majoriteten. Något annat var inte möjligt. Men vi kunde göra en markering av att vi för vår del är beredda att där vi har möjlighet verka för att man går längre. Det avstod regeringen från att göra. Varför gjorde ni den bedömningen, miljöministern?

Sedan vill jag säga något om den sänkta ambitionsnivån. Det är en sak som man verkligen kan diskutera. Ta det senaste exemplet med sänkningen av diselskatten. Det är klart att effekten av det blir en sämre miljö. Man får inte en bättre miljö om man sänker skatten på diesel. Även om man kan tala om summan av de åtgärder regeringen vidtog i samband med energiomläggningen, så är konstruktionen av åtgärderna, i jämförelse med det förslag på åtgärder som vi lade fram, sådan att man inte uppnår den effekt på koldioxidutsläppen som var meningen. Jag skulle vilja påstå att effekten blir en försämring.

Hur kan miljöministern påstå att det kan bli en förbättring, när man sänkte energiskatten på industrin så kraftigt som man valde att göra? På den punkten hade vi socialdemokrater faktiskt ett annat förslag.

Anf. 6 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det gäller att ligga steget före – om det är vi helt överens. Det är precis vad Sverige gör. Vi skall verka för att gå längre. Frågan är vad som anmäls i Rio och vad som inte anmäls i Rio. Det vi gör här och nu är det som betyder någonting. Vi går snabbare fram än andra, och vi gör det trots kraven på konkurrensneutralitet. Detta har vi visat under de här ett och ett halvt åren.

Det finns ingen sänkt ambitionsnivå. Det är dessutom viktigt att konstatera att vi försöker ta hänsyn till helheten. Om svensk industri inte klarar konkurrensförutsättningarna – och det kan vara så i vissa avseenden – eller

svenska transporter på vägarna, måste man vara beredd att försöka skapa förutsättningar genom omfördelningar utan att därmed sänka ambitionsnivån. Det är precis detta det handlar om. Därför skall man inte se på en åtgärd i taget, utan man skall se helheten. När vi förändrar kilometerskatten och dieselskatten skall det alltså ses i ett helhetsperspektiv.

Inte nog med det, utan det är också viktigt att man har en långsiktig och konsekvent linje för att klassa fordon – det har vi, och det har inte skett några förändringar i det avseendet – och klassa bränslen. Dieseln är naturligtvis inte något slutmål för våra godstransporter och heller inte i något annat avseende. Det gäller att hela tiden skapa de ekonomiska incitamenten, med ekonomiska styrmedel som hjälp, för att det skall ske en övergång till det som vi vill ha i framtiden, nämligen förnybar energi så långt det är möjligt. Och det som måste ut ur systemet, dvs. allt som är fossilbränslebaserat, skall belastas.

Detta är vår linje. Om man inte har den här helheten klar för sig förstår man naturligtvis inte mycket av den enskilda åtgärden, och då kan man alltid angripa den, men det är ju meningslöst. Alla som kan någonting om klimatfrågorna inser ju att det verkligen handlar om helheten och alla källorna.

Jag tycker att Berndt Ekholm gör det litet för lätt för sig. Det är också viktigt att konstatera att socialdemokratins hantering av de här frågorna under den senaste tiden inte har varit särskilt stabil. Det har av konjunkturskäl eller av andra skäl varit hit och dit mest hela tiden kring både skatteuppgörelsen från i höstas och en del annat.

Anf. 7 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte varför miljöministern säger att det är hit och dit med socialdemokratin. Det enda som jag kan komma på att han kan åsyfta är bensinskattehöjningen, som Centern aldrig har varit glad över. Men en bensinskattehöjning har naturligtvis en god effekt i det här sammanhanget. Vad vi syftade till var bara att vi i just det här konjunkturläget av ekonomisk-politiska skäl ville skjuta upp skattehöjningen; vi ville däremot inte slopa den.

Vi är helt överens om att klassningen är väldigt viktig. På den punkten finns det ingen skillnad, mer än möjligen i fråga om detaljer.

Miljöministern talar också om energiskatteomläggningen och behovet av att se till helheten. Vi har uppenbarligen olika åsikter om hur man skall konstruera omläggningen. Vi hade ett annat förslag, som vi ansåg var både ekonomiskt bättre och miljömässigt slagkraftigare. Det var inte nödvändigt att göra en så kraftig sänkning av industrins energiskatter, eftersom industrin ändå har mycket stora utsläpp.

Självfallet måste man betrakta frågan från helhetssynpunkt. Miljöministern säger att jag gör det lätt för mig, men jag kan lika gärna kontra och säga att miljöministern gör det lätt för sig genom att hänvisa till helheten. Man måste faktiskt diskutera både helheten och delarna. Jag delar inte regeringens uppfattning om hur det här programmet skall komponeras. Det skulle bli slagkraftigare med vårt förslag.

Miljöministern sade att de 500 miljonerna gick till satsningar i Östeuropa. *Hälften* går till satsningar i Östeuropa. De andra pengarna stannar i Sverige.

Anf. 8 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har inte påstått någonting annat. Detta var en ram som var tillgänglig för klimatpåverkande åtgärder för Östeuropasamarbetet och Östersjösamarbetet. Inom den ramen har vi gjort en prioritering, som innebär att ungefär hälften går till Östersjösamarbetet. Det handlar om avloppsreningsanläggningar och liknande, som vi inte har anledning att diskutera i det här sammanhanget. Det handlar också om de åtgärder som krävs i reaktorer och som har berörts av andra talare i debatten. Det är naturligtvis inte fråga om några stora investeringar, utan det gäller att rikta satsningarna strategiskt så att de gör bästa nytta och får bra effektivitet.

Det gäller också att delta i internationellt samarbete. Vi är ju inte ensamma på den här arenan. Som ni vet har vi gjort en ansvarsfördelning i Östeuropa. Finland är därför mer inriktat på kärnreaktorerna, Kolahalvön och Sankt Petersburg, medan vi inriktar oss på Ignalinaområdet, där vi dessutom samarbetar i den nya Nuclear Safety Fund för att mobilisera mer resurser, främst hos G7-staterna men också i ett antal andra stater. Sverige är alltså med i detta nya organ, som har en mer internationell förankring och inriktning på reaktorsäkerhet i Östeuropa.

När jag sade att det var hit och dit med socialdemokratin tänkte jag på fler saker, men vi behöver inte fortsätta den diskussionen nu. Jag tänkte på deras vacklande hållning i förhållande till kraftvärme. Jag skulle kunna ta upp alla dessa stolta trafikplaner som vi ärvde och som vi nu håller på att miljöpröva. Man hör ibland från socialdemokratiskt håll frågan: Varför förhalar Miljö- och naturresursdepartementet de här frågorna? Men, nej, vi förhalar dem inte, utan vi tar saker och ting på allvar. Det är klart att man påverkar klimatet också om man bygger en mängd trafikleder. Det är sådana saker jag syftar på.

Nu skall inte detta fördölja att det finns en hygglig samstämmighet vad gäller uppfattningar om klimatpåverkande åtgärder. Det vill jag gärna ta fasta på, så jag tackar för de inledande vänliga orden.

Talmannen anmälde att Berndt Ekholm anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! I sin replik på Olof Johanssons anförande sade Berndt Ekholm att tonläget var bra. Det är naturligtvis en följd av att detta är ett område inom politiken där ingen egentligen tvistar om målet. Alla är beredda att dra åt samma håll, om än måhända med något olika kraft i repen. Där skiljer sig detta område från exempelvis den ekonomiska politiken, invandrings- och flyktingpolitiken och andra områden av det politiska fältet. Här är vi definitionsmässigt eniga, eftersom varje annan ståndpunkt inte har något som helst stöd vare sig värderingsmässigt eller kunskapsmässigt.

Sverige är ledande, sade miljöministern. Vi kommer att ha ett nationellt mål vad gäller koldioxiden. Ja, det är ju bra att vi är ledande, och det är bra att vi kommer att ha ett mål. Sedan diskuterar vi var detta mål skall ligga.

Sverige befinner sig alltså i en ledande position i miljöfrågor och vad gäller åtgärder mot klimatpåverkan, men skam vore det ju annars. Sverige är le-

dande på ett utomordentligt stort antal områden, och i förhållande till landets storlek är det en internationellt sett ganska märklig situation. Den kan bara förklaras med Sveriges höga utbildningsnivå och med det faktum att vi har haft en gynnsam ekonomisk utveckling och en möjlighet att sälja våra varor till gynnsamma priser på världsmarknaden. Vi är baddare på att tillverka flygplan och u-båtar för militär användning. Det är ingen sarkasm i detta uttalande, utan jag bara konstaterar att så är fallet. Vi är framgångsrika på vissa områden inom elektroniken, telekommunikationer och även inom transportsektorn. Skam vore det därför om vi inte vore ledande även vad gäller miljöfrågor rent allmänt och vad gäller frågor som tas upp i det betänkande som vi diskuterar nu. Det är inget att yvas över, utan detta är en följd av vår tekniska nivå och vår utbildningsnivå.

I det sammanhanget skulle jag vilja fråga miljöministern: Varför sätter vi inte i gång att använda restoljorna? Varför använder vi inte våra raffinerier till att ta hand om restoljorna, för att förgasa och rena dem och sedan använda dem i industriprocessen vid järnframställning? Jag hade hoppats på en kommentar från miljöministern kring detta. Jag menar att vi också på det området skulle kunna inta en ledande position, vilket vi inte gör i dag.

Anf. 10 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har inte försökt att yvas å våra vägnar. Det finns ingen anledning till det. Jag bara konstaterar hurdant läget är. Utöver de skäl som Jan Jennehag nämner till vår ledande position finns det väl anledning att påminna om att vi är en liten befolkning på en stor yta, att Sverige är ett land med stora naturresurser och – och det är viktigt i det här sammanhanget – att vi har mycket större möjligheter än de allra flesta andra länder i världen att, om vi vill, använda det förnybara, eftersom vi har det själva.

Låt oss alltså se de fossila bränslena, som vi har importerat till det här landet under en lång tid, som en beklaglig parentes i historien. Det har naturligtvis varit ett stort misstag, men det har varit billigare och enklare, och det har inte alltid varit "inne" – jag har varit med i debatten ganska länge, så jag vet – att tala för det förnybara. Men det är det som hela tiden måste in i större utsträckning för att vi skall klara av att lösa de här frågorna.

Det är också viktigt att säga att vi inte skall åberopa växande skog och växande gröda som ett skäl för att inte göra tillräckligt. Med det växande följer naturligtvis också att vi absorberar koldioxid. Skulle vi räkna in också det ligger vi rätt hyggligt till, men det skall vi inte göra, utan det är förbränningen det handlar om, i synnerhet de fossila bränslena.

Jag kan gärna gå in på de tekniska frågorna. Låt mig bara konstatera att jag är övertygad om att miljöteknik är en framtidsmarknad. De företag som är beredda att satsa på avancerade lösningar på det här området kommer att ha ett konkurrensförsteg. Jag tycker att det är viktigt att svensk industri hävdar sig på det här området, och jag utgår från att man är medveten om hur viktig den svenska ledande positionen är för att vi skall kunna skapa de förutsättningar som krävs för att leverera lösningar som andra kommer att behöva i allt större utsträckning ju längre tiden går.

Det är viktigt att man är medveten om problemen med förgasningsteknik. Jag delar Jan Jennehags uppfattning att det är fel att leverera den här sortens

energiråvara till andra länder med tanke på den sämre utrustningen och förbränningen. Det är ett generellt problem i miljöpolitiken. Men inte heller på hemmaplan är alla tekniska problem lösta. Det finns delade meningar om hur det här skall hanteras. Jag tror inte att Jan Jennehag och jag har några delade meningar när det gäller vad vi i sak eftersträvar. Men det är viktigt att det fungerar i verkligheten.

Anf. 11 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Det här replikskiftet, Olof Johansson, visar på en tendens till att vi tycker ungefär lika. Om vi nu gör det, efterlyser jag nästa steg. Jag återkommer till en sak som jag nämnde tidigare: Är man överens om i stort sett allt, bör man gå in på detaljer och möjligen redovisa olika åsikter och analysera skälen därtill.

Om vi nu kan konstatera att det är rimligt att industrin fortsätter att utvecklas – järnframställning lär vi i Sverige nog hålla på med ett bra tag till – undrar jag varför vi inte kan få en konstruktion när det gäller skatter och avgifter som bidrar till att denna teknik utvecklas snabbare, en skatt som skulle stimulera till att man inom industrin avstod från att använda kol som reduktionsmedel. Man skulle också kunna få till stånd ett samarbetsprojekt inom oljeindustrin för ett tillvaratagande. Sverige har ju trots allt en betydande raffinaderikapacitet.

Varför kan man inte i hög grad anslå materiella resurser i stället för att bara komma med symboliska ord? Återigen vill jag påpeka att det handlar om 10 % av våra koldioxidutsläpp. Det är alltså inga små mängder som vi hanterar jämfört med vad vi diskuterar i andra sammanhang, exempelvis trafikens påverkan. Det är ett billigt sätt. Det är också mycket begripligt för svenska folket när man ser att man kan få snabba resultat bara genom att resurserna inriktas konkret på klart avgränsade områden i industriproduktionen. På den punkten saknar jag ett svar från Olof Johansson.

Anf. 12 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Den här typen av insatser behövs många gånger. Problemet är emellertid att det, med de åtgärder som vidtas, ofta blir ett för detaljerat styrande, och att man, om man bara går in på ett visst område och gör en anpassning till en viss bransch eller till ännu smalare områden, tappar helhetsperspektivet.

Men det får inte hindra oss. Det finns naturligtvis anledning att ta fasta på det som Jan Jennehag har sagt. Jag vill i varje fall inte avvisa möjligheterna. Jag har emellertid, när jag har undersökt det här problemet, funnit att den riktade åtgärdens karaktär ofta ger effekter på andra områden och som kan vara besvärliga att hantera. Annars är vi överens om att kolet, likväl som oljan, skall så att säga pressas ut ur systemet. Det skall också synas skattemässigt, men det skall vara så enkelt som möjligt. Det skall också finnas tekniska alternativ. Jag utgår från att sådana går att klara.

Talmannen anmälde att Jan Jennehag anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Fru talman! Olof Johansson sade att vi nästan är värst i världen vad gäller koldioxidskatt, och han tycker att det är vettigt. Jag tycker att det verkar överilrat. Det innebär försämrade konkurrenskraft. Det är ju transporterna som ger oss välstånd, och 70 % av transporterna sker på vägarna. Vi får nog vara litet försiktiga och inte bara trampa i väg. Vi skall ju fortsätta att existera också i Sverige. Man kan som sagt var ifrågasätta om vi har råd att vara värst i världen.

Det gäller att få i gång arbetet internationellt för att komma på samma våglängd. Olof Johansson sade att man jobbar med det, och jag anser att det är där man bör lägga ned det mesta arbetet, så att satsningen blir global också på detta område.

Olof Johansson sade att man satsar på industrins konkurrenskraft genom att hålla tillbaka den här miljöstatsningen. Det är bra att man tänker på industrin i det här sammanhanget; vi vill ju inte se sådana överilade satsningar på miljöklassning av tunga fordon som vi såg tidigare. De sänkte nästan hela näringen. Det får inte vara så bråttom att man inte hinner ställa om.

Jag hörde också att det är viktigt för svensk industri med miljöteknik; att kunna utveckla produkter och sälja dem. Men det är också viktigt att produkterna är så enkla att de kan köpas i den del av världen som bäst behöver dem. Vi skall inte vara värst med att ta fram det mest unika. Jag tror nämligen inte att det gör något för miljön globalt.

Jag vill tillägga att jag naturligtvis stöder våra reservationer, och jag yrkar bifall till reservationerna 1, 6 och 9.

Anf. 14 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Max Montalvos yttranden uttrycker ett klart spänningsförhållande: vi skall inte vara värst i världen och inte göra överilade saker. Det senare kan jag hålla med om, men att vara ledande i vissa delar av miljöområdet där man har speciellt goda förutsättningar är viktigt för att få i gång arbetet internationellt, något som Max Montalvo sedan instämde i var viktigt.

Man blir inte trovärdig i internationella sammanhang om man inte själv är beredd att göra det som man talar om för andra att de skall göra, i alla fall inte som liten nation. Jag tycker därför att Max Montalvo skall gå hem och fundera en gång till över spänningen i Ny demokratis politik på det området.

Energiråvaror är inte den enda produktionsfaktorn. Det handlar om den sammanlagda mängden arbetskraft, kapital och energiråvaror, och den varierar naturligtvis mellan olika branscher. Här kan vi göra en hel del genom att växla så att vi inte försämrar den totala konkurrenskraften, utan lägger en sådan belastning på olika produktionsfaktorer, så att vi både blir konkurrenskraftiga och klarar miljökraven.

Jag tycker att för litet tankemöda ägnas åt detta. Användningen av ekonomiska styrmedel är ett uttryck för synsättet att vi måste sätta pris på miljön. Det är inte gratis att smutsa ner eller att förstöra klimatet; någon gång kommer det en räkning. Det är därför departementet har tagit fram skrifterna om miljöskulden, dvs. det som inte betalas i dag kommer senare som en nota till någon annan, i första hand till kommande generationer. Det är mycket

lätt att glömma det och säga att vi inte bryr oss om det och att de får betala både för oss och för sig själva.

Vi anser inte att detta är en moraliskt och etiskt vettig uppfattning. För att kunna hantera dessa mycket svåra problem måste vi sätta pris på miljön och aktivt använda ekonomiska styrmedel. Det var därför vi gjorde kompromissen mellan olika syften; konkurrensneutralitet, miljömål och sänkt koldioxidskatt för industrin i vissa lägen. Det är inget slutgiltigt bud, utan man får se hur det fungerar för både den "vanliga" och den mer energiintensiva industrin och om det finns möjligheter till omfördelning i nya situationer.

Det är riktigt att det i österled finns utrymme för allt. Jag skulle kunna berätta om olika projekt som vi för närvarande arbetar med. En del av projekten handlar egentligen inte om teknik, utan om att få ett avlopp som fungerar. Det är inte någon särskilt hög teknologinivå, men så eländig är situationen i Östeuropa.

Anf. 15 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i att vi inte skall dra ner på vår ambition här hemma, Olof Johansson. Det är bra att det nu görs en sammankoppling med konkurrenskraften. Jag menar att vi för att uppnå en global miljöpåverkan måste hjälpa de länder som inte har kommit någon vart. De kan inte ta fram de produkter som vi kan ta fram, och vi kanske kan göra en mycket stor insats där.

Man skall inte bara se på vårt lilla område – det är futtigt att göra det – utan man skall nog se det här miljöproblemet som ett världsproblem. Som jag nämnde i mitt huvudanförande, har de 140 olika överenskommelser som gjorts hittills egentligen inte haft så stor verkan på de ställen där behovet varit störst. Det som är sorgligt i dag är att det mest är industriländerna som har anammat de här sakerna. Jag tycker att vi skulle kunna satsa mer på att hjälpa de länder som har större behov på detta område.

Anf. 16 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill påminna om att vi sedan cirka fem år tillbaka har ett miljömål i biståndspolitiken. Jag hoppas att Max Montalvo är medveten om det. Det är självklart att det just handlar om att bistå de länder som inte kan klara detta själva med lagom teknik.

Det finns en annan förutsättning, som i synnerhet är ett problem i Östeuropa. Det är att energin där har varit så lågt prissatt att den nästan har varit en fri nyttighet. Om man då inte har någon press på sig att spara och hushålla, blir det slöseri. Det är precis det som vi har sett där. Om det skall bli effektivitet räcker det inte bara med att gå in med punktinsatser eller ens systemförändringar, dvs. att byta olja mot t.ex. förnybara energikällor. Det handlar också om att prissätta energin på ett sådant sätt att man inte både slösar och har brist när det blir kallt.

Den situationen gäller tyvärr i flera av våra grannländer på andra sidan Östersjön. Därför måste vi också påverka deras sätt att bygga upp sina energisystem framöver, och det försöker vi göra.

Fru talman! Det har varit en stillsam debatt. Låt mig återgälda Berndt Ekholms vänlighet mot miljöministern och säga att jag tyckte att han också höll en sympatisk ton i sitt anförande. Det hindrar inte att vi i många avseenden ändå har betydande meningsskiljaktigheter på en rad områden i det vi nu debatterar. Framför allt kanske vi har anledning att titta litet på historie-skrivningen, som Berndt Ekholm gjorde.

Under Riokonferensen för snart ett år sedan var klimatkonventionen, som riksdagen nu föreslås godkänna, en av de verkligt stora frågorna.

I själva verket har klimatfrågan, alltsedan Brundtlandkommissionen avgav sin rapport om miljö och utveckling i början av 1987, varit på topp bland miljöfrågor. Det är med all rätt. Även om den vetenskapliga bevisningen inte är 100-procentig när det gäller de risker som ligger framför oss, är perspektivet så hotande att åtgärder redan nu är av största vikt.

Det var också denna insikt som låg bakom riksdagens beslut 1988, på förslag av Centerpartiet och Moderata samlingspartiet, att vi som första parlament i världen skulle ha målsättningen att koldioxidutsläppen skulle vara oförändrade framöver. Om man använder 1987 som referensår, hade vi till 1991 minskat våra koldioxidutsläpp med 12 %. Vi har alltså väl levt upp till den målsättning som riksdagen då lade fast.

Det kan vara värt att notera, Berndt Ekholm, att Socialdemokraterna röstade emot förslaget om oförändrade koldioxidutsläpp 1988. Jag tycker att det bör nämnas i debatten att Socialdemokraterna vid den tiden inte var beredda att medverka till att riksdagen blev det första parlament som fattade detta beslut. Psykologiskt var det ett mycket viktigt beslut, därför att det kom direkt efter Brundtlandkommissionens rapport. Det var en markering att ett nationellt parlament kunde fatta beslutet, trots att frågan inte hade debatterats internationellt annat än inom kommissionens ram.

Det är också viktigt att påminna om att Birgitta Dahl, som var miljöminister på den tiden, kallade beslutet om oförändrade koldioxidutsläpp för to-kigt. Hennes karakteristik av vad riksdagen då gjorde var minsann färgad av ganska svavelosande epitet. Hon tog alltid fram den stora trafikökningen som ett argument för omöjligheten att leva upp till riksdagens fastlagda mål-sättning. Det är inget tvivel om att hon har många ekon bland socialdemo-krater i dag.

I propositionen finns en utmärkt sammanfattning av koldioxidutsläppen för olika sektorer från 1970 till 1991. Man kan där konstatera att våra sam-manlagda koldioxidutsläpp har minskat med över 40 % under den perioden.

I propositionen ges också förklaringen till denna positiva utveckling. Jag citerar: "Utsläppsminskningen kan till en del ses som en konsekvens av höjda oljepriser och ökad effektivisering och energibesparing. Besparing-arna inom bostäder/service har dock i stort sett motverkats av att nya hus byggts. Den avgörande förklaringen till nedgången i koldioxidutsläppen är övergång från olja till el och utbyggnad av kärnkraften som skedde mellan år 1976 och 1984. Andra faktorer som påverkat utvecklingen är utbyggnaden av fjärrvärme och att den elproduktion med oljeeldade kondenskraftverk som fanns under 1970-talet i stort sett ersatts av kärnkraft."

Det mest intressanta kanske ändå är att från sektorn samfärdsel – just det

område som Birgitta Dahl nästan alltid tog upp i sina debatter – har koldioxidutsläppen minskat med 2 % efter riksdagsbeslutet 1991. Det stämmer inte alls med den vanliga uppfattning om vad som har hänt på det här området som ofta torgförs.

En av Birgitta Dahls älsklings tankar om bilismens ohämmade tillväxt är härmed fullständigt torpederad. Man kan fråga sig vad detta beror på.

Jag är övertygad om att energieffektiviseringen på fordonssidan har väl balanserat trafikökningen. Bilindustrin anpassade sig snabbt till oljeprishöjningarna och till de signaler som utgick från Brundtlandkommissionens rapport.

Jag tror att man redan då de första signalerna kom i början av 80-talet var beredd att vidta åtgärder, när det gällde teknisk utveckling, för att balansera trafikökningen.

Det är i så fall inte första gången som den tekniska utvecklingen springer ifrån de politiska besluten. Det är glädjande att kunna konstatera detta. Det vittnar om den dynamik som ligger inbyggd i den fria marknadsekonomin.

Ett annat exempel på den här dynamiken har vi i Volvos nya elhybridbil – jag tror att den har nämnts i debatten vid ett par tillfällen. Den kan köras så att den ger nollutsläpp i känsliga områden och mycket låga utsläpp där sådana kan accepteras. Den kan ställas om för drift med biobränslen och alltså ge nollutsläpp vad gäller koldioxid.

För ett par år sedan skulle denna bil ha betraktats som en hägring i det blå. De flesta var nog förvånade över att den kunde se dagens ljus så snabbt. Jag tror att förvåningen var stor även på Volvo. Förklaringen till att det kunde gå så snabbt ligger i en rad tekniska genombrott. Även om det kommer att dröja många år innan den är färdigutprovad pekar den definitivt mot den tidpunkt då miljöproblemen när det gäller personbilstrafiken i stort sett är lösta.

Regeringen föreslår ju 9 miljoner kronor till forskning, utveckling och demonstration av el- och hybridfordon. Det är en riktig och viktig satsning för att den utveckling som nu är på gång skall kunna säkerställas och påskyndas. Det är beklagligt att Socialdemokraterna reserverar sig mot det här anslaget.

I själva verket är detta en mycket hoppfull utveckling. Den pekar mot möjligheten att klara av hotet mot miljön och ändå kunna bibehålla den rörlighet som vi har vant oss vid och som betyder så mycket för vårt välbefinnande.

Även på lastbilssidan sker en positiv utveckling, om än i något långsammare tempo. Politikernas krav på lastbilarna ökar, och det finns all anledning att även hälsa det med tillfredsställelse.

Det är också bra att regeringen nu anger en nationell strategi för koldioxidutsläppen från fossila bränslen. De skall år 2000 inte ligga högre än år 1990. Utskottet har dessutom tillåtit sig att göra ett tillägg när det gäller den här målsättningen, nämligen att koldioxidutsläppen efter år 2000 skall minskas. Det är en viktig och nödvändig markering.

Båda dessa målsättningar bör vara möjliga att uppnå, bl.a. genom den satsning på biobränsle som nu sker runt om i vårt land. Satsningen stimuleras av den höjning av koldioxidskatten som gäller för fjärrvärme till alla förbrukare utom industrin.

Man kan jämföra denna nya nationella målsättning med den som gällde under Socialdemokraternas regeringsinnehav. Då var målsättningen att Sverige i samarbete med EG och EFTA-länderna skulle få till stånd en stabilisering av de totala västeuropeiska koldioxidutsläppen och en utveckling av kostnadseffektiva styrmedel. Det var en vag och opreciserad målsättning, som väl speglade Socialdemokraternas låga ambition på det här området. Det var väl egentligen ett fullföljande av den kritik som man då vid alla tillfällen förde fram när det gällde det ursprungliga beslut som riksdagen fattade 1988.

Regeringen anger också i klimatpropositionen att satsningar från svensk sida på att utveckla sankor bör ses som kompletterande åtgärder till huvudinriktningen, nämligen att utsläppen av koldioxid skall minskas. Det är en bra inriktning. Men det är viktigt att man gör en fortlöpande utvärdering av de här satsningarna för att se vad de har för koldioxidupptagande effekt, och det är viktigt att man noggrant registrerar detta så att det kan användas när man fastlägger ambitionsnivåer i framtiden.

På samma sätt måste de medel som vi avsätter t.ex. för energieffektivisering i Estland, Lettland, Litauen, Polen och kanske delar av Ryssland bedömas också med utgångspunkt i hur koldioxidutsläppen kan minskas. Det är rimligt att de insatser som vi gör i de här områdena också registreras och på något sätt kan ingå som en del i ett nationellt mål. Då kan dessa satsningar bli en integrerad del i en sammanhållen klimatstrategi. Därför är det viktigt att man noggrant har kontroll på vad de här satsningarna har för effekt i fråga om utsläppsminskningar.

Man kan självfallet tänka sig att sätta ramar för bl.a. koldioxidutsläppen i Östersjöregionen. Det fordrar förhandlingar med berörda stater, men det kan mycket väl visa sig vara en framkomlig väg. Detta är markerat i en socialdemokratisk reservation, och utskottet har egentligen ingenting att erinra mot denna tanke men tar för givet att den kommer att finnas med i diskussionen. Men det är viktigt – och det har också under debatten inskräpts – att de åtgärder som vi vidtar är kostnadseffektiva, helt enkelt av den anledningen att det först är då som miljöpolitiken får den stringens som behövs. Om pengarna används på rätt sätt innebär det också att det blir möjligt att göra ännu fler miljöinsatser.

För att kunna få ett grepp om de medel som i dag anvisas över fyra huvudtitlar krävs det en kontinuerlig redovisning av miljösamarbetet med Östeuropa. Det är – som det har påpekats i debatten – ganska svårt att få ett grepp över de här satsningarna. I betänkandet har vi därför skrivit in att vi förväntar oss en sådan första redovisning av regeringen under hösten 1993. Jag tror att det är viktigt att riksdagen på det sättet markerar att det är önskvärt att saker verkligen följs upp. Dessutom kan man konstatera att regeringen har tillsatt en särskild samordnare i sammanhanget, nämligen ambassadör Christer Sylvén. Han har från årsskiftet uppgiften att sammanställa och samordna de här insatserna.

Det råder inget tvivel om att de medel som avsatts för insatser i de östeuropeiska länderna kan ge helt andra utsläppsminskningar än vad motsvarande medel satsade i Sverige skulle ge. Detta har påpekats under riksdagsdebatter

sedan lång tid tillbaka, men nu är ju den här kunskapen omsatt i praktisk handling. Det är glädjande.

Regeringens starka inriktning på detta område är ett av de mest positiva inslagen i den samlade miljöpolitiken. Det är samtidigt självklart – och det tror jag att man måste ha klart för sig – att den här inriktningen kommer att möta bakslag här och var, helt enkelt därför att vi opererar i en miljö som vi inte är vana vid.

En långvarig socialistisk samhällsordning har förvisso åstadkommit djupgående skador. Svårigheterna beskrivs ju bra i det bistra polska konstaterandet att det är lätt att göra en god fisksoppa av ett akvarium, men det är betydligt svårare att göra ett vackert akvarium av en fisksoppa. Detta ger mycket drastiskt en bild av vad det här handlar om. Fru talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 19 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 18 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Nu kanske det finns anledning att ändra tonläget litet grand.

År 1988 drev faktiskt Moderaterna de borgerliga partierna med sig i syfte att kärnkraften skulle bevaras. Det råder inget tvivel om att det var därför som man var så aktiv i den här frågan.

Det är intressant att notera att man har fått ge med sig i den regeringsförklaring som kom 1991, och det borde man kanske dra vissa lärdomar av.

Till saken hör faktiskt också att vi socialdemokrater inte alls argumenterar på det sättet som Ivar Virgin ger sken av.

Det står i vår reservation från 1988 att socialdemokraterna i utskottet anslöt sig till förslaget i motion JoU30 om att regeringen skall klarlägga energianvändningens effekter på koldioxidhalten i atmosfären och utarbeta ett program för att minska utsläppen så att koldioxidbalans långsiktigt kan uppnås. Vidare står där att avvikelser från den långsiktiga inriktningen på kort sikt kan förekomma.

Det senare gjorde att vi ville vara ärliga och sade att det inte alls var säkert att man kunde fastställa ett tak och sedan sänka det, utan att vi kunde få en uppgång under 1990-talet och sikta på 2000.

Intressant är det att konstatera att precis den målsättning som Socialdemokraterna då ställde upp för är den som den borgerliga regeringen fortsätter att driva, inte det som man sade. Jag måste få fråga: Var finns era vackra ambitioner om 20 % minskning av koldioxidutsläppen till år 2005? Var finns de i regeringens material? Var finns verkligheten bakom det? Detta var vad ni drev i varje fall 1991 – jag minns inte om ni drev frågan redan 1988. Det skulle jag bra gärna vilja ha besked om.

Vi agerade realistiskt, precis på samma sätt som Olof Johansson försöker enligt sitt anförande, där han inser att detta är en mycket komplicerad fråga. Men ni moderater har ett särskilt ansvar, för det är ni som har drivit på hårdast. Jag tycker att ni nu i regeringsställning lägger er. Jag skulle vilja veta varför ni gör det. Kan det möjligen vara så att Centern står i vägen för era ambitioner?

Ivar Virgin var mycket aktiv i debatten 1991 och lanserade de moderata idéerna om en minskning med 20 %. Han kritiserade oss socialdemokrater

hårt för att vi inte var tillräckligt framåt i denna fråga. Skuggan måste nu falla – det är faktiskt en skugga i dag – över er nu när ni haft chans att i regeringsställning driva er energipolitik. Ni hade en chans i Rio att vara i frontlinjen, men ni tog den inte.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

Anf. 19 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Min kritik mot Socialdemokraterna när det gäller beslutet 1988 kvarstår. Vid det tillfället hade det varit en ganska ringa uppoffring från Socialdemokraterna att gå med på det krav som ställdes på ett koldioxidtak. Utvecklingen har senare visat att kravet var mycket realistiskt. Det var väl förankrat i verkligheten. Vi har varje år efter 1987 – som ju är det rimliga basåret eftersom beslutet fattades i juni 1988 – lyckats minska koldioxidutsläppen med 12 %. När vi ville höja ambitionsnivån och till år 2005 dra ner med 20 %, var utgångspunkten att vi redan hade lyckats att komma åtminstone halvvägs i den ambitionen, och detta på mycket kort tid, på fyra år.

Vi tyckte att ambitionen att dra ner med 20 % från 1987 till 2005 var en rimlig målsättning. Denna målsättning hade dessutom internationell uppbackning. Det var i Torontokonferensen 1987 som tanken lanserades, och den anammades av bl.a. dåvarande Västtyskland. Man gjorde olika fördelningar mellan östra och västra Tyskland. Koldioxidreduktionen i Västtyskland skulle vara 25 % från 1987 till 2005, medan man i Östtyskland hade en högre ambitionsnivå, 35 % minskning.

Vi har i regeringsförklaringen gjort vissa kompromisser – där har Berndt Ekholm helt rätt. Jag ser inte dessa kompromisser som stående mot kravet på 20 % reduktion till år 2005. Jag tror att det är mycket möjligt att uppnå det målet. Det finns all anledning att ha det kravet i åtanke.

Utskottet markerar dessutom med sin skrivning om att utsläppen efter 2000 skall minska en vilja åt det hållet. Att det sedan inte är uttryckt i procent är en annan sak. Där har självfallet vissa kompromisser fått göras. Men Berndt Ekholm kan vara helt lugn – vår ambition ligger kvar i detta avseende.

Anf. 20 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Vi drar naturligtvis, precis som Jan Jennehag nämnde tidigare i debatten, åt samma håll. Det är avsevärt mycket enklare att komma framåt när vi gör det än när det är tvärtom, som i många andra frågor.

Moderaterna har just i denna fråga gått ut så oerhört hårt. När de sedan får chansen i regeringsställning, blir det inte mycket av det hela. Vi valde i regeringsställning att inte göra så utan var försiktiga i denna fråga. Vi fick skäll från oppositionen, och i praktiken får vi det i dag också, för att vi gjorde det. Det är svårt att acceptera, därför att det är en verklighetsbeskrivning som är väldigt politiserad och som inte helt har med utvecklingen att göra. Jag tycker att Olof Johansson där mer höll sig till fakta.

Vi kan naturligtvis diskutera om utgångsåret skall vara 1987 eller 1988; det var en strid. Det betyder väldigt mycket för sifferexercisen. Jag skall inte gå vidare där, för det är egentligen inte särskilt väsentligt.

När det gäller trafiken, som Ivar Virgin var inne på i sitt huvudanförande, är det intressant att konstatera att regeringens politik fördjupar en lågkon-

junktur, som i sin tur leder till att vi naturligtvis får en mindre trafikvolym än vi annars skulle ha haft. Det påverkar givetvis utsläppen, i det här fallet, positivt.

Återigen till Moderaternas agerande. De drev mycket hårt på att införa en ganska hög koldioxidskatt. Om jag minns rätt var det 46 öre, eller i varje fall i närheten av det. När de kommer i regeringsställning medverkar de till att sänka skatten för industrin till 8 öre och visserligen höja den något för hushållen. Vi hade infört en skatt på 25 öre. Proklamationerna om den höga koldioxidskatten fanns för att vinna opinionsvinster i miljörörelsen och i andra sammanhang. När man sedan konfronteras med den bistra verkligheten, medverkar man i stället till att sänka koldioxidskatten.

Låt oss vara överens om och erkänna att frågan om att begränsa växthusgaserna är svår. Den kräver gemensamma tag. Den kräver en intensiv debatt och diskussion på det internationella planet och en hög aktivitet, något som regeringen måste ta på sig, när det gäller att driva på och just i det fallet gå steget före. Den kräver också, som den här propositionen är första steget till, någon form av nationell strategi, som måste fördjupas avsevärt om vi skall lyckas med vårt uppdrag att i praktiken rädda det här klotet till kommande generationer.

Anf. 21 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Debatten om koldioxidskatten har varit uppe tidigare. Jag vet inte om jag skall behöva upprepa Olof Johanssons förklaring. Skatten har faktiskt höjts avsevärt när det gäller förbrukare som inte som industri-sektorn är utsatta för stark konkurrens, från 24 öre till 32 öre. Det är i varje fall en bra bit på väg mot det som vi tidigare angivit som målsättning. Det är också litet grand fråga om hur man definierar koldioxidskatten inom drivmedelsområdet. Med den höjd som energiskatterna har på det området är målet väl uppfyllt. Det är ju det område som framför allt och inte minst Socialdemokraterna har tagit upp i debatten.

Berndt Ekholm talade om USA i sitt inledningsanförande. Det är ändå glädjande att kunna konstatera att kongressen tydligen har röstat igenom de delar som har med energibeskattnings att göra. Det var en viktig markering och ett viktigt beslut för en global medverkan till en harmonisering av koldioxidskatterna. Det finns dock gränser för hur långt ett land kan gå när det gäller höjning av dessa skatter och takten för höjningen.

Anf. 22 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Ivar Virgin sade att han tyckte att det var bra med en miljöklassning av tunga fordon. Det förvånar mig litet. De tunga fordonen belastades med en miljöskatt på 80 000 kr, samtidigt som de skulle miljöutrustas för att uppfylla kraven från den 1 januari till en kostnad av 40 000 kr.

Nu ställer Moderaterna upp på nya koldioxidskatter. Det här är visserligen ingen skattedebatt, men jag ställer mig ändå litet frågande. Är det så, att Moderaterna ställer upp på skattehöjningar när det gäller behjärtansvärda områden men i andra fall kritiserar skattehöjningar? Jag tycker att det är en litet lustig konsekvens.

Anf. 23 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! När frågan om miljöklassning av tunga fordon var uppe första gången, röstade vi emot det förslaget av det skäl som jag var inne på förut, nämligen att det gäller att harmonisera den här typen av skatter med andra länders skatter. Det förslag som då var aktuellt, men som sedan inte genomfördes, var inte rimligt i förhållande till konkurrensen från andra länder. Såvitt jag vet har vi alltid ålagt oss den restriktionen att göra den här bedömningen, vilken bl.a. gjordes när det gällde energibeskattningen för industrin förra året.

Man måste göra anpassningar så, att det blir rimliga konkurrensvillkor för industrin. Det är en absolut nödvändighet, inte minst från miljösynpunkt. Om vi har en väl fungerande industri, är det möjligt att öka vår välfärd, och denna välfärd kommer delvis att kunna utnyttjas för miljöinsatser. Därför är upprätthållandet av konkurrenskraften inom industrin en utomordentligt viktig faktor.

Anf. 24 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det finns frågor vilkas lösning utgör en förutsättning för att de flesta av de politikområden som vi dagligdags behandlar i riksdagen över huvud taget skall vara värda att ta sig an. Klimatfrågorna får nog räknas dit.

Som relativt nybliven ledamot i jordbruksutskottet vill jag påminna om det ansvar vi har att sprida denna kunskap inom och utanför det här huset. Det är ganska självklart för dem som dagligen och stundligen arbetar med dessa frågor, men enligt min uppfattning skulle det inte skada med en litet rejälare miljödebatt i samhället.

När jag har gått tillbaka till tidigare debatter om just klimatfrågor har även jag frapperats av Ivar Virgins utveckling från tuffa Viktor till lille Fridolf. Men när det gäller just den här frågan måste vi väl alla bli något av stålmän i kampen mot växthusgaserna.

Jag skall i mitt anförande ägna mig något mindre åt internationella avtal och övergripande strategier. Det är alldeles självklart att en fråga av den här karaktären lätt hamnar på det internationella planet. Det internationella samarbetets betydelse är uppenbar för alla, men jag skall ändå försöka att konkretisera diskussionen till en mer nationell nivå. Jag börjar med att ta upp frågan om koldioxidutsläppen.

Naturvårdsverket har föreslagit att energianvändningen i och koldioxidutsläppen från de industrier som gör av med särskilt mycket energi borde prövas vid tillståndsgivning enligt miljöskyddslagen. Det tycker också vi. Om den energiintensiva industrin beskattas så hårt att konsekvenserna blir att vi får importera produkter som framställts med sämre energihushållning och större utsläpp i andra delar av världen, gör man naturligtvis ingen miljövinst. Därvidlag instämmer jag med miljöministerns tidigare framförda åsikt. Men det finns också andra vägar att pröva, av vilka miljöskyddslagen är en väg. Vi har därför reserverat oss på den punkten.

Det är bra att regeringen tillsätter en utredning som skall se över hur jord- och skogsbruket kan bidra till att minska koldioxidutsläppen. Det vore också bra om utskottet kunde ta ställning för den råvara som Sverige har unika möjligheter att utnyttja inför en ny energisituation, nämligen vår skog.

Vi har nyligen diskuterat skogspolitik här i kammaren. Därför skall jag inte ta upp någon större debatt om denna. Jag hänvisar bara till vår möjlighet att i det här avseendet bli ett föregångsland med tanke på den kompetens, den infrastruktur och den skogsvård som vi har.

Skogen är en förnybar energiråvara. När kärnkraften skall avvecklas, vilket glädjande nog nu även Moderaterna ansluter sig till, kommer vi att behöva skogen. Men vedeldningen är inte helt utan problem. För att vara miljövänlig kräver den effektiv energianvändning och rening. Det finns i vårt land fler än 100 000 vedpannor som inte är miljögodkända. Dessa släpper årligen ut mer än 100 000 ton kolväten. Den småskaliga vedeldningen ger också upphov till andra utsläpp, såsom sot, tjära och metan. Om man ställer krav på en gräns för högsta tjärhalt, kan man uppnå att all nyinstallation sker med s.k. miljögodkända pannor och braskaminer. I det sammanhanget hade vi önskat en större aktivitet från utskottet.

Herr talman! Oavsett vad vi anser om bilismens värde är den en av de största miljöbovorna i vårt nutida samhälle. Det kommer under lång tid framöver att förbli en av de viktigaste uppgifterna för oss som politiker att stimulera, begära och ibland tvinga fram bilar som ger allt mindre miljöpåverkan. En sänkt dieselskatt är i detta sammanhang inte någon bra signal.

Ett av de ekonomiska styrmedel som står oss till buds är miljöklassning av fordon, som gäller fr.o.m. senaste årsmodell, dvs. fr.o.m. 1993 års modeller. Vi vill nu att man skall förbereda införandet av en ny miljöklass, någonting som också förutskickades vid introduktionen av de nuvarande miljöklasserna. Det handlar alltså återigen om att vara framåtsyftande och stimulera tillkomsten av 2000-talets bilar. I betänkandet finns rubriken En strategi för 1900-talet inom transportsektorn. Jag förstår att det måste vara ett tryckfel; det skall nog vara 1990-talet. Men det är viktigt att vi fattar sådana beslut att ingen tror att vi utformar 1900-talets politik när det bör vara 2000-talets.

Liksom flera andra i utskottet var jag i går kväll och beskådade en s.k. hybridbil. De framfusigaste av oss hade också möjlighet att provköra den. Efter den demonstrationen är min bestämda uppfattning att utvecklingskraften inom industrin är stor, och då menar jag inte bara inom bilindustrin.

I en av de socialdemokratiska motionerna till detta betänkande tas med utgångspunkt i situationen i Västsverige upp en rad förslag till åtgärder för att man skall komma till rätta med förurningen av mark, vatten och skogar. Det kan tyckas ligga litet vid sidan av klimatfrågorna, där ju växthusgaserna är de väsentligaste, men utskottet har valt att behandla denna motion i det sammanhanget. Även där har vi avgett en reservation, som i huvudsak handlar om denna förurning.

I förra veckan debatterade vi i denna riksdags miljöutskott riktlinjer för en kretsloppsanpassad utveckling. Då försökte vi socialdemokrater att få riksdagen att gå med på ett beslut som borde vara självklart i dag, nämligen beslutet om en avvecklingsplan för bly i bensin. Vi kan bara hoppas att ledamöterna, som nu har haft ytterligare en vecka på sig att tänka över saken, i dag är beredda att ansluta sig till oss i ett krav på regeringen om att nu ta fram en sådan avvecklingsplan.

Herr talman! Sverige var först ut i världen med att sätta en definitiv gräns för freoner. Ozonskiktet har inte blivit tjockare sedan dess. Tvärtom har

larmrapporterna om att uttunningen fortsätter kommit ganska tätt under de senaste åren. Det är nu dags att ta ytterligare steg bort från de ozonnedbrytande utsläppen. Vi föreslår i en reservation en skatt på det som brukar kallas mjuka freoner, som förkortas HCFC. Den bör införas i enlighet med det förslag som har utarbetats av Naturvårdsverket.

Jag vill därmed avsluta mitt anförande, herr talman, och yrkar bifall till reservationerna 4, 7, 20 och 26. Det innebär att det återstår några reservationer som vi inte har yrkat bifall till, men vi står självfallet bakom även dessa.

Anf. 25 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Ulla Pettersson återkommer till frågan om bly i bensinen. Jag kan inte låta bli att tycka att det är litet grand av ankdammspolitik över Socialdemokraternas värderingar här. Här talar man om att det här är så viktigt att göra just i Sverige. Senast i går hörde vi att Volvo tillverkar bilar utan katalysator, som säljs till länder som inte har blyfri bensin över huvud taget. Jag menar att det får vara någon måtta på energin att göra något för vårt land. Om man inte jobbar globalt med miljöpolitiken får den ju ingen effekt över huvud taget. Detta borde ju alla begripa. Det får vara någon måtta.

Anf. 26 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Max Montalvo har naturligtvis alldeles rätt i att vi måste arbeta globalt med klimatfrågorna. Här finns ingen motsättning. Vi måste arbeta på flera fronter. Vi kan inte gå ut i världen och kräva insatser, om vi inte själva är beredda att gå i spetsen för att fortlöpande flytta fram våra positioner. Både Max Montalvo och jag vet ju att det enda skälet till att inte ett enigt utskott står bakom kravet på en avvecklingsplan för blyad bensin i dag är Max Montalvos omtanke om s.k. veteranbilar.

Anf. 27 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Vi behöver väl inte profilera oss som varande värst på allting bara för att hjälpa andra. Vi kan ju hjälpa andra genom de mål vi har nått. Om vi kan få dem att komma upp till låt säga 20 % av det som vi har nått, har vi kommit långt vad gäller miljön i världen, och det är det viktiga.

Anf. 28 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att vi inte har större tidsutrymme, därför att det skulle vara roligt att få föra en allmän debatt med Max Montalvo om hur man över huvud taget bedriver internationellt samarbete. Jag tycker verkligen att det finns anledning för oss att ibland vara värst – nu vill jag inte kalla det för värst utan bäst – i dessa sammanhang. Det är oerhört viktigt att man i ett internationellt samarbete inte stannar upp, slår sig för bröstet och säger: Se vad bra vi är! Kom upp till vår nivå! I stället skall vi ständigt självkritiskt flytta fram positionerna.

Anf. 29 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag kan dela Ulla Petterssons nyligen framförda uppfattning att miljödebatten borde vara intensivare än vad den är just i dag. När vi drabbas av många andra problem som dyker upp, minskar kanske debatten och

möjligtvis också engagemanget i dessa frågor. Men jag tror ändå att det i botten finns ett grundläggande och grundmurat engagemang i Sverige för miljöfrågor.

Jag skall börja med att litet grand kommentera det beslut om koldioxidutsläpp som fattades 1988, eftersom den frågan har diskuterats. Då fanns det en ganska bred opinion i riksdagen, annars hade inte det beslutet fattats. Centerpartiet hade länge drivit frågan om en sänkning av koldioxidutsläppen. När vi i början på 80-talet började att driva denna fråga möttes vi av ett ganska stort oförstående från många andra partier, inte minst Socialdemokraterna som sade: Det där är ändå inte så viktigt och vi har ganska god tid på oss.

Sedan har utvecklingen gått mycket snabbt och framför allt har kunskaperna ökat mycket kraftigt. Därmed har också ambitionerna ökat. Man kan då kanske säga att de partier som fattade beslutet 1988 hade litet olika motiv för att sänka koldioxidutsläppen så mycket som vi då var beredda att göra och som vi nu också har som målsättning. Det är en minskning av koldioxidutsläppen som vi måste arbeta för framöver för att över huvud taget kunna leva på den här jorden. Då är det naturligtvis oerhört viktigt vad som görs från andra länder och inte bara här. I det här sammanhanget kommer Baltikum- och Östeuropapolitiken in. Eftersom den frågan är aktuell i betänkandet vill jag bara säga några ord om den. Även Berndt Ekholm har varit inne på den frågan. Socialdemokraternas förslag säger egentligen inte särskilt mycket om vad de tänker och vad de vill göra. De vill klumpa ihop detta och göra några storstilade satsningar. Jag är inte säker på att detta är det rätta. Vad man nu gör är att man med pengar stödjer verksamheter i Baltikum för att förbättra miljön, men också för att gå in på en biobränslesatsning som är ganska stor. Det finns många sådana möjligheter där borta. Sedan kommer också kärnsäkerhet och annat in i bilden, men det är en annan fråga.

Jag tycker inte att Socialdemokraterna har så mycket att yvas över när det gäller Östeuropapolitiken, eftersom starten av den inte var särskilt lyckad. Man valde att låta SIDA hantera något som de inte kunde hantera. De diskussioner som nu har förts i KU om hur detta fungerade ger egentligen en bild av hur det inte borde vara. Jag tror att det fungerar betydligt bättre nu, därför att nu har SIDA, SAREK och andra som hanterar detta fått en erfarenhet också av den här typen av verksamhet, vilket man inte hade tidigare.

Biobränslesatsningarna i Sverige är också viktiga. Konkurrenskraften för biobränslena har faktiskt förbättrats. Den ändring av dieselskatten som Ulla Pettersson tog upp har ju faktiskt förbättrat konkurrensen för biobränslen. I och med att man nu lägger en direkt skatt på bränslena medan man inte har en sådan skatt på biobränslen, görs biobränslena konkurrenskraftiga.

Jag var i Örebro i måndags för att titta på en verksamhet där man använder raps och linolja för att driva fordon i länet, framför allt i tätorterna. Hela satsningen på det s.k. skafibränslet som består av 30 % rapsolja är mycket framgångsrik och kan förbättra miljön högst avsevärt.

I utskottsförslaget ingår också satsningar på att utvinna etanol ur skogsråvara. Det är där man kan få fram de stora kvantiteterna för en mer storskalig övergång till användning av biobränsle.

En minskning av trafiken är på något sätt avgörande för att vi skall lyckas

med att minska koldioxidutsläppen. Detta gör man inte bäst genom de storskaliga satsningarna på Dennisleder och andra konstruktioner runt de stora städerna och inte heller genom att bygga Öresundsbron. Vad jag förstår har Socialdemokraterna hamnat i en svår situation när man å ena sidan har drivit dessa frågor väldigt hårt och å andra sidan hävdar att man skall minska utsläppen.

Satsning på tågtrafik är en fråga. Där gör nuvarande regering satsningar som tidigare inte har gjorts. Det är oerhört viktigt att detta arbete fortgår för att få ett större mått av både gods- och persontrafik på järnväg i förhållande till vad vi har i dag.

Dessa förutsättningar förbättras successivt, bl.a. genom byggen av järnvägar men framför allt genom att man skaffar material att köra på dessa järnvägar, vilket gör att människor får både komfort och snabbhet och därmed utnyttjar detta på ett betydligt bättre sätt.

Ulla Pettersson talade om freonerna. Både 1988 och 1991, men framför allt 1988, försökte vi driva Socialdemokraterna till en mer offensiv politik när det gällde att minska freonerna och tidigarelägga borttagandet av dem. Det lyckades vi inte med. Vi har sedermera fått ställa upp på de socialdemokratiska målsättningarna när vi har närmat oss dem. Det har inte funnits någon möjlighet att ändra dem.

Men Socialdemokraterna kan inte säga att de har gått före övriga partier här i kammaren i särskilt många sammanhang. Vi i Sverige har gått före andra länder. Det är viktigt, och det har vi varit överens om och är fortfarande överens om. Det har skett en mycket kraftig utveckling. Den har naturligtvis skett på grund av att det har funnits en politisk vilja och beslutsamhet i Sverige på denna punkt. Det har säkert också påverkat utvecklingen ute i världen och de protokoll som skrevs i Montreal och som förstärktes i Köpenhamn.

Ulla Pettersson tog även upp försurningsfrågorna. I detta sammanhang har vi ett mycket stort bekymmer. Men jag återkommer till att det även i detta sammanhang är trafiken som har en mycket stor del i detta problem. Om man gör ytterligare satsningar på trafiken, ökar trafiken. Och då är det inte särskilt lätt att få till stånd den minskning som vi skulle behöva.

Slutligen vill jag säga något om miljöklassning av fordon. Jag kan delvis dela den uppfattning som Socialdemokraterna har framfört i sin reservation. Denna uppfattning hade vi när dessa beslut fattades, och jag tror att det var 1991. Men samtidigt kan vi i riksdagen inte fatta beslut som går litet hit och dit. Vi måste ha en målsättning som är långsiktig och inte ändra besluten undan för undan. Industrin och de som gör de innovationer som behövs för att nå de mål som vi vill uppnå måste från det ena ögonblicket till det andra veta vad som skall hända. Nu fastställdes dessa mål och dessa bestämmelser, och jag tror att vi får leva med dem ett tag och se vad de kan åstadkomma tills vi ser hur verkligheten blir. När det gäller sakfrågan är det inget fel på dessa krav.

Som tidigare sagts har vi sett att det på bilsidan kommer fram prototyper som kan ge dessa lägre utsläpp. Volvo har tagit fram detta. Det finns även andra koncept på detta och andra utvecklingsmöjligheter. Det är viktigt att

bilindustrin får jobba vidare, så att vi även kan få en industriell nytta av detta i Sverige, vilket jag tror är fullt möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 30 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag skall ge en kort replik. Lennart Brunander talade om Östeuropa och apostroferade mig. Han efterlyste vad Socialdemokraterna vill. Vi har talat om det i vår motion. Vi har angett en grundinriktning för ett samlat program som bygger på att man måste begränsa insatserna, som jag sade i mitt huvudanförande, och att man måste begränsa sig till ett visst geografiskt område. Man kan inte täcka hela detta område om man skall få slagkraft i insatserna. I stället bör man samordna insatserna med andra länder och den vägen få en samlad insats t.ex. för Baltikum och andra delar av Östeuropa.

Man kan inte begära att vi som oppositionsparti skall utarbeta en fullständig strategi åt regeringen. Det är faktiskt regeringens uppgift att göra det, även om vi kommer med ett motförslag. Det är regeringen som har resurserna, och det är regeringen som bör använda dessa resurser, men det har den inte gjort.

Anf. 31 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte begära någon strategi från Socialdemokraterna, eftersom de förmodligen inte har någon. Regeringen har en strategi i detta sammanhang.

Den samordning med andra länder som Berndt Ekholm talar om sker ju. Det har varit en sådan överläggning i Gdansk om hur man skall finansiera de enorma satsningar som krävs i Östeuropa för att klara miljösituationen där, vilket naturligtvis även påverkar oss.

De satsningar som kommer att göras i Baltikum med utgångspunkt i de pengar som nu har satsats kommer att ge effekt. Om effekten blir större eller mindre än den effekt som Socialdemokraternas lösning eventuellt skulle få är naturligtvis omöjligt att säga. Men denna effekt kommer att nås snabbare. Om man skall göra som Socialdemokraterna vill, samla dessa pengar för att sedan se vad man skall göra, då dröjer det ytterligare innan man kommer i gång.

Anf. 32 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Om Lennart Brunander anser att vi inte har någon strategi över huvud taget, måste han ha lyssnat mycket dåligt. Vi har ju angett huvudinriktningen. Skillnaden mellan den borgerliga strategin och den socialdemokratiska, oavsett om det gäller miljöpolitik eller insatser i övrigt – som ledamot i utrikesutskottet vågar jag påstå att jag kan uttala mig om övriga insatser – är att regeringen vill plottra litet överallt i alla möjliga olika sammanhang och länder, medan Socialdemokraterna vill koncentrera insatserna mer.

Om man efterlyser den samlade Östeuropastrategin, inte minst kopplad till vad andra länder gör, till Europabanken EBRD och till samarbete med EG och andra aktörer, kan man inte få några svar. Vi har haft utfrågningar

i utrikesutskottet, och jag har kunnat konstatera att vi inte kan få besked från regeringen om hur dess strategi ser ut. Men den stora skillnaden är att vi vill koncentrera insatserna mer, eftersom vi tror att det ger slagkraft. Vi vill samarbeta med andra länder för att täcka helheten.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

Anf. 33 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om att vi skall samarbeta med andra länder. Det är den enda möjligheten för att vidta verksamma åtgärder där borta, eftersom det är så mycket som måste göras.

Om den storskaliga satsning som Berndt Ekholm och Socialdemokraterna talar för är bättre än den som regeringen vill göra, dvs. att man redan nu går in och vidtar de åtgärder som är möjliga att vidta, får framtiden utvisa. Men helt klart är att en del saker måste göras snabbt för att förbereda de större åtgärderna. Det var också en del av det som Socialdemokraterna startade under sin tid i regeringen, dvs. att börja göra upp vissa planer för hur miljöarbetet skulle gå till. Jag tror inte att denna storskalighet alltid är det allena saliggörande. Socialdemokraterna har alltid tyckt att storskalighet har varit bra. Men också de små insatserna har betydelse. Och det är de små insatserna tillsammans som får betydelse. I detta sammanhang får de betydelse tillsammans med andra länders insatser.

Anf. 34 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Brunander talade om biobränslen. Jag vill kommentera det något. Han sade att den stadiga mängden biobränsle i fortsättningen måste komma från skogen. Men varför står vi då ensamma i fråga om vår reservation i denna fråga? Vi säger ju precis detta i reservationen. Men det sägs ingenting om detta i utskottstexten.

Beträffande freonerna kunde man ju ha förväntat sig att Lennart Brunander, med de höga ambitioner som han gav uttryck för i sitt anförande, skulle ha ställt sig bakom en skatt på de s.k. mjuka freonerna. Det har vi inte heller sett att han har gjort.

Slutligen: Lennart Brunander tycker att vi velar när det gäller miljöklasserna. Men jag har svårt att förstå vad det velandet skulle bestå i. Vad vi vill är att regeringen förbereder nästa steg i miljöklassningssystemet. Det kravet finns i vår reservation. Jag har svårt att se detta som något annat än en ganska så rak linje.

Anf. 35 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag sade inte att bioenergin i fortsättningen bara skall tas från skogen. Utan tvekel kan jordbruket stå till tjänst med ganska mycket av biobränslen när det gäller både vegetabiliska oljor och etanol. Beträffande den storskaliga användningen måste etanol tas från skogen.

I propositionen finns det förslag om att 15 miljoner kronor skall avsättas just för utvecklingen av den här typen av etanol. Det kravet är alltså väl tillgodosett i propositionen. Naturligtvis krävs det en fortsatt utveckling. Det finns också ett intresse för dessa frågor. Sedan får beskattningen av bränslena styra nyttjandet av dessa åt rätt håll.

När det gäller freonerna förhåller det sig så som jag beskrivit. Socialdemo-

33

kraterna var tidigare faktiskt inte de som ville gå snabbast fram. Men sedan har tiden så att säga hunnit ifatt oss. Vi kan alltså inte gå fortare fram.

Det är naturligtvis riktigt att också användningen av de mjuka freonerna måste minska. Det skulle kunna vara fördelaktigt med skatter också i det avseendet. Möjligen får vi ta upp den frågan senare. Jag är inte principiellt motståndare till en skatt när det gäller de här freonerna. Den frågan finns dock inte med i detta sammanhang, så den har inte kommit med i helhetsbilden här.

När det gäller miljöklassningen av bilar är det faktiskt så att Socialdemokraterna under en senare diskussion i frågan motarbetade detta med ytterligare ett steg i miljöklassningssystemet. Nu vill man driva frågan. Man hänvisar till utvecklingen framöver, och det är mycket möjligt att man har rätt. Vi får väl så småningom gemensamt ta fram ett material. Den här frågan har Socialdemokraterna, som sagt, tidigare i ansvarsställning inte velat föra fram.

Anf. 36 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Lennart Brunander vill inte satsa på Dennisringleder och den typen av trafikleder. Jag undrar då om det är bättre för människor som är på väg in mot Stockholm att de varje dag skall behöva sitta i bilköer. Vi har ju lärt oss att det är den kortaste tiden och det jämnaste varvet som gäller för att utsläppen skall minska. Mot den bakgrunden förstår jag inte framförda synpunkt, nämligen att det inte skall vara några trafikleder av nämnda slag. Men sådana här trafikleder måste väl vara bättre för miljön.

Visserligen kan det hävdas att det blir ytterligare trafik. Men nog skall vi väl ha friheten att välja att köra bil om vi vill göra det, för annars är det ju meningslöst att vi har byggt upp ett samhälle för bilismen.

Biltätheten i Sverige är inte speciellt stor. Dessutom är det vi här talar om egentligen inte ett problem för övriga landet. Men det är kanske just där vi har knuten, dvs. att det är just Stockholm som från skattesynpunkt gynnas. Jag vet inte riktigt vilken inställning Lennart Brunander har i detta avseende.

Anf. 37 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Centerpartiet jobbar för ett decentraliserat samhälle där just arbetsresor och resor till en plats där service ges skall vara kortare. När det gäller Stockholm, Göteborg, Malmö och andra tätorter där det behövs satsningar av nämnda slag är det satsningar på kollektivtrafiken som är viktiga för att människor skall slippa sitta i bilköer.

Anf. 38 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om att satsningar på kollektivtrafiken är bra för t.ex. vissa områden. Men jag tycker att det ena för den skull inte utesluter det andra. Man bör satsa också på bilismen, eftersom de flesta tydligen väljer bilen. Människor skall ju inte styras uppifrån med krav på att de skall åka kollektivt.

Anf. 39 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Problemet är bara att vi inte har hur mycket pengar som helst. Eftersom vi har en begränsad mängd pengar måste vi styra användningen av dessa mot det som är bäst från olika synpunkter. Miljöfrågorna t.ex. måste också komma med i bilden, och då är kollektivtrafiken viktigast.

Prot. 1992/93:118

28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

Anf. 40 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Tonläget i debatten berördes här. Min ambition i dag är inte att höja tonläget. I stället vill jag, liksom var fallet i en tidigare debatt, försöka lyfta fram orsakerna till att vi diskuterar klimatåtgärder. Dess värre uppfattar många i dag inte den hotbild som faktiskt finns när det gäller mänsklighetens överlevnad – för att ta stora ord i munnen.

Får vi inte ordning på frågorna om klimatet kommer våra barn, barnbarn eller kommande generationer inte att ha ett klimat som motsvarar det som vi i dag lever i. Man kommer att ha att hantera problem som är betydligt större än dem som vi har.

Den tilltagande uppvärmningen av atmosfären är ett av mänsklighetens absolut allvarligaste problem. Det är svårt för forskarna att dra exakta slutsatser av klimatförändringarnas effekter. Men de prognoser som tas fram är definitivt tillräckliga för att inte någon skall kunna blunda för det faktum att ytterligare insatser är helt nödvändiga när det gäller att begränsa de negativa effekterna.

Det aktuella kunskapsläget beträffande växthuseffektens påverkan på klimatet redovisades 1990 av IPPC, FN:s vetenskapliga klimatpanel, utifrån ett låtgåperspektiv avseende växthusgaser fram till år 2100. En någorlunda gynnsam utveckling av världsekonomin leder, om inte särskilda åtgärder vidtas för att hejda utsläppen, till en kraftig acceleration av de årliga utsläppen av växthusgaser. I dag cirkulerar 1,5 % av jordens kolförråd i atmosfären. Om motåtgärder inte vidtas, kommer nivån redan om knappt 40 år att vara dubbelt så hög i jämförelse med den förindustriella nivån. Den ökade förekomsten av växthusgaser i atmosfären kan komma att leda till följande:

1. Medeltemperaturen ökar med 0,3 grader per årtionde, och det är den snabbaste ökningstakten under de senaste årtusendena. Det innebär att vi från dagens nivå räknat kommer att få en temperaturhöjning på ca 3 grader fram till slutet av nästa århundrade.

2. Nederbörden ökar med 3–15 %. Samtidigt ökar avdunstningen lika mycket.

3. Kontinenterna kommer att värmas upp snabbare än haven.

Konsekvenserna på ekosystemen kommer att bli mycket vittgående. Ekosystem tvingas flytta, eller också slås de ut. Havsnivån stiger, och det får oöverskådliga konsekvenser för stora landområden. Ekosystem som är beroende av vegetationsperiodens längd kommer att påverkas särskilt mycket. Det gäller framför allt det norra barrskogsområdet och Arktis. Många arter kan bli utrotade, speciellt i de artrika tropikerna. Arter som lever i små isolerade ekosystem, t.ex. på öar och bergstoppar, är särskilt utsatta.

Även i haven kommer ekosystem att förskjutas på grund av temperaturförändringarna. En temperaturhöjning kan direkt påverka produktionen av växtplankton. Ännu större kommer sannolikt den indirekta påverkan att

vara, eftersom en av klimateffekterna troligtvis blir ändrade havsströmmar och därmed en annorlunda och förändrad tillgång på näring.

Herr talman! Den proposition om åtgärder för att begränsa klimateffekterna som riksdagen nu har att ta ställning till är bl.a. en konsekvens av den klimatkonvention som Sverige tillsammans med drygt 150 andra nationer undertecknade i Rio de Janeiro förra sommaren.

Vad man där kunde enas om var att i-ländernas utsläpp av växthusgaser inte fick öka. År 2000 skall de inte vara större än de var 1990. I propositionen föreslås att Sverige antar denna målsättning på det nationella planet.

Det är samma mål som EG har satt upp. Men enskilda i-länder som Australien, Danmark, Nederländerna och Tyskland har förbundit sig vid reduktionsmål på mellan 20 % och 25 % till år 2005. Det är alltså en klar minskning. Om målet är att halten av koldioxid i atmosfären inte skall öka, måste utsläppen av koldioxid minska kraftigt sett utifrån dagens utsläppsnivå. Det är positivt att utskottet nu också slår fast, bl.a. mot bakgrund av en kds-motion, att utsläppsnivån skall minska efter år 2000.

Vidare föreslås i propositionen ett antal åtgärder, bl.a. förlängt investeringsstöd till biobränslebaserade kraftvärmeverk, utvecklingsprogram för att förbättra miljöprestanda hos mindre panncentraler och en utredning om hur jord- och skogsbruk mest effektivt kan bidra till ett minskat nettoutsläpp av koldioxid. Det är åtgärder som var för sig är bra, men mot bakgrund av vad jag tidigare har sagt ser man att de egentligen är otillräckliga.

Den föreslagna målsättningen i propositionen och de åtgärder som föreslås kan endast betraktas som ett första steg, och det är helt nödvändigt att snarast höja ambitionsnivån och gå vidare.

Herr talman! Under den gångna 20-årsperioden har de svenska koldioxidutsläppen minskat med 40 %. Härutöver har Sverige, vilket också framhålls i propositionen, infört en koldioxidbeskattning som ligger väsentligt högre än den föreslagna nivån inom EG. En del tar detta som intäkt för att inget ytterligare behöver göras, och att Sverige ligger mycket bra till vid en internationell jämförelse. De beräkningar som IPPC utfört visar dock att utsläppet i snitt i världsbefolkningen inte bör ligga högre än ca 1 500 kg/person och år. För en medelsvensk ligger nivån för närvarande på 7 000 kg/person och år.

Om man menar allvar med en fortsatt strävan att få en hållbar utveckling måste koldioxidutsläppen begränsas genom att energisektorn, trafiksektorn och andra viktiga samhällssektorer förändras, detta parallellt med att arbetet med att få till stånd internationella överenskommelser om effektiva styrmedel intensifieras.

För att näringslivet skall kunna ha en god framförhållning och inte riskera att hamna i underläge gentemot näringslivet i andra länder, behöver målsättningar på lång sikt formuleras och åtgärdsprogram och styrmedel som uppfyller de bägge målen om stärkt näringsliv och reduktion av växthusgaser anges. Det är rimligt att beskattningen på ändliga resurser, som exempelvis fossila bränslen, ökar, medan beskattning på arbetskraften sänks som kompensation. Det här är exempel på styrmedel utformade efter en helhetssyn. Detta saknas dess värre i alltför stor utsträckning i dag.

Ett effektivare energitnyttjande av vattenkraft och stimulanser för alter-

nativ energiproduktion är vidare helt centralt för att reduceringen av koldioxidutsläppen och avvecklingen av kärnkraften skall kunna ske parallellt.

Här får det inte bli en motsättning. Det framskymtade litet tidigare i debatten att det fanns olika motiv för att driva klimatfrågorna. Jag hoppas att vi är överens om att oavsett motiven måste åtgärderna till för att minska koldioxidutsläppen. Samtidigt är det min och mitt partis uppfattning att vi också skall genomföra avvecklingen av kärnkraften.

Herr talman! Tekniskt inriktade studier utförda efter initiativ av Naturvårdsverket pekar på att det finns stora möjligheter att minska koldioxidutsläppen genom effektivisering och övergång till energiformer med lägre utsläpp.

Det finns en betydande potential för ökad användning av biobränslen i Sverige. Den sammanlagda bränslepotentialen enbart från skogen beräknas uppgå till drygt 100 TWh. Till detta kommer biobränslen från jordbruket. Här vet vi att vi har en stor potential och att vi kommer att få mer biobränslen från den sidan.

Slutligen, herr talman, beskrivs det i utskottets betänkande att man har dragit i gång en utredning om hur koldioxidutsläppen inom trafiksektorn skall kunna begränsas. Det här är väldigt positivt. Vidare har en utredning om "joint implementation" – gemensamt genomförande inom Östersjöområdet av åtgärder inom klimatområdet – initierats. Detta kan leda till en effektivisering av insatserna för att få till stånd en snabb reduktion av koldioxidutsläppen.

Men jag vill i det här sammanhanget också framhålla att det är viktigt att "joint implementation" inte får innebära att nödvändig, och ibland dyr, utveckling av tekniker och framtagande av nya tekniska lösningar upphör i ett i-land som Sverige. Tvärtom måste vi vara pådrivande och ledande i detta arbete. I enlighet med klimatkonventionen har i-länderna ett ansvar för att ta ledningen i kampen mot onaturliga klimatförändringar och deras skadliga effekter. Sverige bör vara i första ledet. Jag utgår ifrån att regeringen arbetar vidare med att, som jag tidigare sade, höja ambitionsnivån på det här området.

Anf. 41 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Regeringen har i en proposition föreslagit åtgärder mot klimatpåverkan. Jag har i en motion, åtminstone som jag själv tycker, förbättrat den här propositionen med ett tjugotal förslag. Jag vill särskilt yrka bifall till motion Jo88, yrkande 1.

Jag beklagar givetvis mycket att jordbruksutskottet inte har velat tillstyrka det här yrkandet eller de 19 andra som motionen innehåller. Det handlar om växthuseffekten. Jag tycker att växthuseffekt är ett begrepp som vi borde utmönstra ur diskussionen med det snaraste. Det för tankarna till ett varmt, behagligt, jämt, stillsamt klimat, som man kan finna i växthus.

Men de konsekvenser som forskarna förväntar sig av temperaturförhöjningen är av ett helt annat slag. Det handlar om drastiska klimatförändringar – långa torkperioder, stormar, översvämningar. Det handlar om förhöjda vattennivåer, som kommer att lägga stora delar av länder som redan är överbefolkade under vatten, länder som Egypten och Bangladesh. Det

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

handlar om förändrade betingelser för växtligheten, som ekosystemen inte har en chans att hinna med i, dvs. förändrade betingelser för den livsmedelsproduktion som vi faktiskt alla i grund och botten är beroende av för vår existens. Det är alltså mycket allvarliga problem som det handlar om.

Det är positivt att det kommer en sådan här proposition till Sveriges riksdag. Den gör det mycket mot bakgrund av den stora konferens som FN ordnade förra året i Rio de Janeiro, som handlade om globala miljöproblem, om social utveckling och om kopplingen mellan de båda begreppen.

Men det är en liten viktig detalj som saknas i betänkandet. Det är det enkla påpekandet att den klimatkonvention som man fattat beslut om vid Riokonferensen är helt otillräcklig. Den är alldeles för vag. Den är alldeles för opreciserad när det gäller de mycket stora minskningar av utsläpp av de här klimatpåverkande gaserna som är nödvändiga. Den är otillräcklig globalt, och den leder till att besluten på den nationella nivån blir otillräckliga.

Den här insikten saknas till viss del i propositionen, men också i jordbruksutskottets betänkande. Jag vill gärna instämma i den kritik och den fråga som Berndt Ekholm tidigare i debatten har framfört. Varför har inte regeringen varit tydligare på den punkten, att konventionen är otillräcklig? Varför har man inte försökt vara mer pådrivande, i den mån det är möjligt för ett enskilt land att vara det?

Det är naturligtvis svårt. Man måste i huvudsak arbeta internationellt för att komma längre. I propositionen uttrycks och i betänkandet citeras detta från propositionen, att detta är nödvändigt. Men för den som inte läser riksdagstrycket – och det är nog, vill jag påstå, de flesta – blir intrycket av den svenska hållningen och de svenska aktiviteterna ett helt annat. Då uppfattar man snarare Sverige som frånvarande i den politiska debatt som förs kring klimatpåverkan och åtgärder mot den.

Det finns en svensk närvaro på hög nivå när det gäller forskning, t.ex. i forskningspanelen IPPC, som andra har nämnt. Om man jämför den svenska hållningen på det här området med den som åtminstone tidigare har präglats av Sveriges inställning på kemikalieområdet, framstår skillnaderna som oerhört uppenbara. Det är också uppenbart, när man gör en sådan jämförelse, att den svenska hållningen på kemikalieområdet har haft mycket stor betydelse för utvecklingen av arbetet inom OECD, för utvecklingen av arbetet inom EG och på andra håll.

Jag tycker att det finns anledning att rikta kritik mot regeringen på den här punkten. Det är därför som det första yrkandet i min motion handlar om att Sverige måste vara mer aktivt.

Det som sägs om relationerna till EG på detta område uttrycker en underdånighet och inaktivitet som tyder på att det inte finns en insikt om hur arbetet bedrivs inom EG. Det går nämligen till så att initiativen tas av enskilda länder. Det krävs aktivitet. Man kan inte passivt vänta på vad kommissionen tänker föreslå.

Det är också viktigt att uppmärksamma den förändring som regimskiftet i USA innebär. Den nya regeringens vicepresident har fäst mycket betydelse vid dessa frågor och har markerat att det nu finns en helt annan inställning från USA:s sida. Det finns större möjligheter att genomföra en internationell koldioxidskatt.

Det är oerhört viktigt att man gör detta internationellt. Före det amerikanska valet var den svenska regeringen aktiv. Statsminister Carl Bildt var över i USA och uttalade sitt stöd för att George Bush skulle vinna presidentvalet. I och för sig kan man förstå att det kan orsaka problem när han nu inte vann valet. Men det skulle vara trevligt om regeringen visade tillstymmelse till lika stort intresse för att nu efter valet utnyttja de möjligheter som nu finns till mer aktivitet på miljöområdet.

Det är en alltför begränsad ambition i regeringens proposition. Det är tveksamt om man ens kommer att uppnå den, dvs. att utsläppen av växthusgaser och koldioxid skall vara oförändrade och att man efter sekelskiftet skall kunna gå mot en minskning. Många av de förslag som Naturvårdsverket har lagt fram, och som Naturvårdsverket menar är nödvändiga om man skall uppnå enbart denna begränsade ambition, förs inte fram i propositionen, och de finns heller inte med i jordbruksutskottets betänkande. Det är därför tveksamt om man når ens den begränsade nivån.

Jag skall ta upp några av de förslag som jag har berört i min motion och som inte har vunnit stöd. De svenska utsläppen av metan är 500 000 ton per år varav 300 000 ton kommer från avfallstippar. Metanet uppstår vid nedbrytningsprocessen. Det står i betänkandet att Naturvårdsverket till sommaren 1993 kommer med allmänna råd. Man skall alltså ge kommunerna råd om hur de skall kunna utvinna metanet. Det kan t.ex. användas i energisystem.

Detta är inte en imponerande ambitionsnivå. Diskussionen om att utvinna metan ur avfallstippar har i detta land pågått i åtminstone 20 år. År 1993 kommer Naturvårdsverket med allmänna råd. Jag tycker att det är beklagligt. Det är den största enskilda utsläppskällan i Sverige vad gäller metan.

Det talas i propositionen om avveckling av HCFC, dvs. den mildare formen av freoner. Utskottet accepterar att man skall utreda ytterligare. Varför skall man göra det? Det finns utredningar. Naturvårdsverket har utrett detta och har lagt fram ett förslag som innebär förbud för en stor del av tillverkningen från år 1995 och att man lägger skatt på HCFC. Man lägger också skatt på CFC för att, så att säga, behålla proportionerna i farlighet mellan dessa båda ämnen. Varför skall man utreda detta ytterligare en gång?

Jag har i min motion föreslagit att man skall gå snabbare fram när det gäller omhändertagandet av freon, t.ex. i frysar och kylskåp. De effekter på ozonskiktet som vi nu ser kommer från freoner som för decennier sedan släpptes ut i atmosfären. Effekterna av alla de kylskåp och frysar som vi nu använder kommer vi att se först om ytterligare några decennier. Vi tar ännu inte ordentligt hand om dem när vi skrotar dem. Jag tycker att det är beklagligt att man inte inser att det är mycket viktigt att man går snabbare fram på detta område än vad man hittills har gjort.

När det gäller åtgärder i Östersjöområdet delar jag uppfattningen att man får ett mycket splittrat intryck av vilka åtgärder som vidtas, hur pengar används och till vad de går. Det är bra att utskottet markerar att man vill ha en samlad redovisning senast till hösten. Jag delar också synpunkterna i reservation 10.

Det påpekas i betänkandet att det ofta saknas en fungerande struktur i mottagarlandet. Jag vill gärna ta ett positivt exempel från Polen, där det nu-

mera finns någonting som heter Ekofond. Det är en institution som efter vetenskaplig genomgång har sorterat olika miljöprojekt i fyra huvudområden, varav klimatpåverkan är ett område. Långväga luftföroreningar, påverkan på Östersjön och bevarande av biologisk mångfald är de andra. Man har gett dessa projekt prioritet. Man har en klar struktur för hur finansieringen skall gå till och hur åtgärderna skall genomföras.

Det finns nu alltså åtminstone i Polen en fungerande struktur. Om miljöministern hade varit kvar i kammaren hade jag frågat honom om den svenska regeringen har uppmärksammat detta och om den har för avsikt att använda sig av denna mottagarinstitution. Man kan göra det på olika sätt.

När det gäller trafiken är det bra, vilket redovisas, att det ordnas regionala konferenser runt om i världen. Sverige har varit pådrivande i det arbetet. En sak som är viktig att ta upp är de svenska avgasreglerna i förhållande till reglerna inom EG. Det anses numera att det inte är själva nivåerna inom avgasregleringen som skiljer så mycket mellan Sverige och EG, utan det är bestämmelser inom andra områden.

Det gäller själva tillsynen. Vi har i Sverige ett tillverkaransvar som sträcker sig över ett visst antal år eller ett visst antal mil, och vi har en mycket effektiv och fungerande besiktning. Jag hade önskat mig en redovisning av hur Sverige arbetar för att detta skall förankras även inom EG-systemet. Det är av oerhört stor betydelse.

Det är viktigt att komma ihåg att trafiken står för en växande andel av koldioxidutsläppen. Det redovisas i betänkandet att andelen minskat de två senaste åren, men det säger ingenting om hur långsiktig den minskningen är. Den kan mycket väl vara en effekt enbart av försämrade konjunkturer.

Vi vet att ett projekt inom EG, förverkligandet av den inre marknaden, också i rapporter inom EG förutses ge stora effekter i form av ökad trafik. Detta måste mötas mer aktivt med miljöåtgärder på detta område.

På s. 45 i betänkandet finns en lång och vacker skrivning om hur viktigt det är att man tar hänsyn vid den långsiktiga trafikplaneringen, att man satsar på kollektivtrafiken, osv. Jag kan för mitt liv inte förstå hur man mot bakgrund av en sådan ambition landar i konkreta förslag om Öresundsbron.

Det kan tyckas tjatigt, men det är värt att upprepas: Allteftersom arbetet fortskrider med Öresundsbron blir det allt tydligare hur omöjligt detta projekt är. Jag hoppas att Socialdemokraterna vill ändra sin inställning.

Jag har föreslagit att man går vidare med förändringar av beskattning av tjänstebilar och att man har en tydlig strategi med tidsramar när det gäller trafiken. Det är inte mina förslag från början, utan de kommer från andra håll, bl.a. från Naturvårdsverket.

Det som skiljer Kalifornien och Sverige är just att man i Sverige ger Naturvårdsverket och andra i uppdrag att utreda, men att det inte får några konkreta effekter. Men om man sätter en tidsram och säger att år 2000 skall en viss andel av fordonsparken vara miljöanpassad blir det resultat.

Utskottet bekräftar också i betänkandet att det är de tydliga Kaliforniska kraven som har drivit fram den internationella utvecklingen. Biltillverkarna, t.ex. Volvo, forcerar nu utvecklingen för att ta fram elbilar och andra typer av hybridfordon. Det finns enligt min mening också på denna punkt anledning att rikta kritik mot regeringen för att den i stället för att vidta konkreta

åtgärder utreder och åter utreder, uppenbarligen för att dölja motsättningar inom regeringen.

Jag föreslår i min motion att man skall avsätta mer pengar för att åstadkomma denna teknikutveckling. Regeringen föreslår 9 miljoner kronor, och det är närmast ett hå. I reservation 22 avvisar Socialdemokraterna både regeringens och mitt förslag.

Om utskottets ärade ledamöter hade läst min motion – vilket de förmodligen inte har – hade de förstätt att jag inte avser något traditionellt stöd till industrierna, utan den typ av åtgärder som också beskrivs i betänkandet, dvs. avancerad teknikupphandling.

Det talas om att man har ställt 5 miljoner kronor till förfogande för sådan teknikupphandling. Var och en som har något så när hum om vad bilar och bussar kostar kan ju fundera över hur många fordon man kan få för 5 miljoner kronor.

I USA har man många lyckade exempel på denna typ av kampanjer. En heter Golden carrot. Den har varit riktad till just dem som producerar kylskåp och frysar. Den innebär att den som producerar ett kylskåp eller en fryssom bäst motsvarar de uppställda kraven har en garanterad order och får alltså sälja en viss andel av dessa nya kylskåp och frysar. Man kan ha en liknande typ av morot när det gäller produktion av fordon. Det var så jag hade tänkt mig med de resurser jag föreslog.

Herr talman! Eftersom vi nu talar om klimatpåverkan vill jag avslutningsvis säga, att för den händelse Ny demokrati har någon klimatpåverkande effekt är det knappast i den meningen att det är temperaturhöjande när det gäller miljöpolitiken. Jag tycker att det är pinsamt att höra representanter för ett politiskt parti som vill göra anspråk på att bli seriöst bemött delta i miljödebatten i riksdagen och uppenbarligen vara i så total avsaknad av intresse, engagemang och förslag på detta område.

Anf. 42 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Vi är inte alls på något vis emot detta, Annika Åhnberg. Vi vill bara ha en viss måtta när det gäller att gå fort fram. Det gäller att samhället, forskningen, industrin och alla andra hänger med så att det blir någon riktig effekt av det hela och inte bara en massa tomma ord här i riksdagen. Det är därför som vi kanske har en något låg profil. Men den är inte på något vis åt andra hållet.

Anf. 43 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Herr talman! Max Montalvo sade också i sitt inledningsanförande att han tyckte det var bra om Sverige var först, men att vi kunde vara det med måtta. Jag tror att den som har ambitionen att vara först med måtta ganska snabbt blir förbisprungen. Jag får bara hoppas att, om detta gäller Ny demokratis inställning till sig själva, det också gäller för politiken.

Jag tycker mig märka av miljödebatterna att det är många som menar att det inte är någon mening bemöta Ny demokrati när partiet har låga ambitioner på detta område, men jag anser det vara viktigt. Ny demokrati är uppenbarligen ett parti som får allt större inflytande på regeringspolitiken. Det är

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Åtgärder mot
klimatpåverkan*

därför viktigt att avkräva också detta parti konkreta förslag och att ställa det till svars för bristen på politik på detta område.

Anf. 44 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Annika Åhnberg använder samma modell igen. Jag kan bara säga att det inte finns någon brist på politik. Det finns inte någon brist på engagemang. Men det gäller att vi jobbar globalt över hela världen med miljögrejorna. Det gäller då att påverka dem som inte har nått någonstans alls att nå någonstans och inte bara hålla på att ivra för att vi skall dra in på vår välfärd genom att ha en massa överidéer.

Anf. 45 ANNIKA ÅHNBERG (-) replik:

Herr talman! "Miljögrejorna" gäller visserligen globalt, som Max Montalvo uttrycker sig. Men det måste väl också inbegripa Sverige? I övrigt uppmärksammar jag alla som funderar över Ny demokratis miljöpolitik att läsa deras motioner och reservationer. De talar för sig själva.

Anf. 46 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Vi står nu inför att godkänna klimatkonventionen som skrevs under vid Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro förra året. Detta är ett grundläggande beslut för framtida miljöarbete och en milstolpe i det globala miljöarbetets historia. Det känns högtidligt att få vara med att fatta detta beslut. Samtidigt är vi medvetna om att konventionen behöver skärpas, och Sverige måste driva på i denna utveckling.

Jordbruksutskottets betänkande innehåller därutöver en rad ytterligare frågor, varav jag vill kommentera några.

Sverige måste även bli pådrivande när det gäller att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Det är glädjande att det nu finns en stor samstämmighet här i riksdagen i denna fråga, eftersom Folkpartiet har verkat för detta i mer än ett kvarts sekel. Det måste gå fortare än så att få internationell acceptans för tankarna på olika miljöavgifter. Det är viktigt att få internationellt harmoniserade regler om de ekonomiska styrmedlen för att skapa en konkurrens på lika villkor. Jag tänker bl.a. på koldioxidskatter och energiskatter. Detta underlättas om Sverige blir medlem i EG.

Vi måste fortsätta arbetet med en skatteväxling så att vi mer beskattar miljöutsläpp och användningen av naturresurser. I gengäld kan man minska beskattningen av arbetskraft.

Ett annat exempel på ekonomiska styrmedel som vi liberaler anser bör provas är överlåtbara utsläppsrätter. Det är en intressant metod att ta marknads ekonomin i miljövärdens tjänst. Rätt använd bör sådana utsläppsrätter kunna vara effektiva i att bekämpa vissa globala och regionala miljöproblem.

Det är bra och effektivt för miljön med insatser i exempelvis Estland, Lettland och Litauen. Dock måste man avvisa idéer som ibland framförs om att använda våra insatser i andra länder som en motivering för att inte göra någonting alls på hemmaplan.

I betänkandet behandlas också den blyade bensinen som vi alla strävar

efter att få bort. I dag har det dock verkat på Max Montalvo som om Ny demokrati inte har det målet. Frågan är vilken metod som skall användas. Jag anser att skatten på blyad bensin borde höjas ytterligare, utöver den höjning som genomfördes den 1 januari i år, för att stimulera en snabb övergång till det blyfria sortimentet.

Vi hörde för en stund sedan Ulla Pettersson tala om att det finns en socialdemokratisk reservation om att regeringen borde upprätta en avvecklingsplan. Här visas skillnaden mellan min tilltro till marknadskrafterna och ett socialistiskt planekonomiskt tänkande.

Det är viktigt att man beaktar klimatproblemen när framtida beslut fattas i riksdag, regering och på andra håll. Det är många olika beslut som måste bli konsekventa för att vårt klimat skall utvecklas på ett rimligt sätt. På denna punkt är jag allvarligt bekymrad över riskerna att mänskligheten kommer att ta ett antal små steg i fel riktning. Då blir den sammanlagda globala effekten djupt olycklig.

Jag skall inte här nämna några konkreta exempel. Då skulle vi kunna få en debatt om Öresundsbron. Men det är uppenbart att trafiksektorn är ett bekymmersamt område. Här känner jag stor sympati för de synpunkter som framfördes av Lennart Brunander tidigare i debatten.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 47 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Lennart Fremling säger att han föredrar marknadskrafternas lösning av problemet med den blyade bensinen. Jag och mitt parti föredrar att inte vänta på att marknadskrafterna eventuellt skall behaga gå i den riktning som vi vill. Vi vill se till att vi blir av med den fullständigt onödiga tillsatsen bly i bensin så snabbt som möjligt.

Anf. 48 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Det är inte fråga om att vi skall vänta för att använda marknadskrafterna. Det är snarare tvärtom så, att skall myndigheterna besluta om en strikt plan, får den inte vara så tajt att man inte kan genomföra den i praktiken. Det är snarare risk för att det kommer att dra ut längre på tiden om man gör upp planer, än om man använder marknadskrafterna på ett positivt sätt.

Anf. 49 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Som jag sade tidigare till Max Montalvo vet vi allihop i utskottet vad det beror på att det inte blev en avvecklingsplan. Att det inte blev enighet i utskottet berodde helt och hållet på Ny demokratis inverkan på majoriteten.

Anf. 50 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Att säga att vi är emot avvecklingen av blyad bensin helt och hållet är väl att ta i. Är det ett påhopp från Folkpartiet eller vad är det? Såvitt jag vet var Lennart Fremling med när vi gjorde upp skrivningen om hur det här skulle gå till.

Vi är med på en avveckling av blyad bensin när man ser att det är tekniskt och ekonomiskt möjligt, dvs. det får inte bli så att de som har fordon som går på denna bensin, inte har möjlighet att använda dessa. Det är det vi är ute efter. Vi vill se till att de kan använda sina fordon.

Så länge man inte kan lägga ansvaret för att ersätta eventuella skador på oljebolagen – det var tydligen svårt ur lagsynpunkt – måste vi ta det försiktigt med att avveckla. Det är inte meningen att människor inte skall ha någon valfrihet att kunna utnyttja sina fordon.

Anf. 51 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Tidigare i dag tyckte jag att det lät på Max Montalvo som om vi inte borde avveckla den blyade bensinen här i Sverige, utan att det var mer angeläget att vi satsade på att införa katalysatorrening i andra länder runt om i världen. Det är ett exempel på att man tar insatser på annat håll till intäkt för att inte göra något här i vårt eget land.

Vi har möjlighet att använda ekonomiska styrmedel. Om vi gör det garanterar vi även möjligheten för veteranbilar att till en något högre kostnad få tag i sin bensin. Veteranbilarna kör ju å andra sidan inte så mycket på våra vägar. Den kostnadshöjningen bör man gott kunna ta i det sammanhanget.

Anf. 52 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag menade inte att det fanns någon motsättning med det ena eller andra, Lennart Fremling. Jag tycker att vi gott och väl kan behålla den blyade bensinen i Sverige så länge vi behöver den. Om man sedan sätter ett högt pris på den, drabbar det inte oss veteranbilsälskare så hårt. Det har vi råd med, eftersom vi bara kör några hundra mil om året. Men den måste finnas. Det var det jag påpekade.

Detta och att vi sedan i stället skulle arbeta för att öka medvetenheten om detta i utlandet i högre grad har inget med varandra att göra. Det är bara en strävan efter att få en hårdare linje även i utlandet, så att vi har samma villkor. Det löser sig säkert.

Anf. 53 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Jag tackar för de beskedet från Max Montalvo. Då kan jag dra slutsatsen att vi alla gemensamt strävar efter att få bort den blyade bensinen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 3 §.)

3 § Vissa energipolitiska frågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU28 Vissa energipolitiska frågor (prop. 1992/93:100 delvis och
1992/93:179 delvis).

Herr talman! När det gäller det betänkande, NU28 om vissa energipolitiska frågor, som vi nu står i begrepp att behandla, råder det samstämmighet i utskottet på flertalet av de områden som behandlas. Så är t.ex. fallet när det gäller myndighetsorganisationen på energiområdet, när det gäller bioenergiforskningen och när det gäller insatser för en ny energiteknik.

Enligt min mening är det av stort värde för landet med en politisk enighet i så stor utsträckning som möjligt, när det handlar om ett för ett industriland som Sverige så viktigt område som energin. Samtidigt måste vi tyvärr konstatera att det råder delade meningar i utskottet på några viktiga områden.

Herr talman! Det är därför vi socialdemokrater har fogat åtta reservationer till det här betänkandet. För att kammaren skall vinna tid skall jag inte yrka bifall till alla dem, även om vi naturligtvis står bakom samtliga. Jag vill yrka bifall till reservationerna 1, 3, 8 och 9.

Låt mig sedan övergå till att kommentera vår uppfattning där den skiljer sig från utskottsmajoritetens.

I reservation 1 gällande riktlinjer för energipolitiken anser vi att utskottets borgerliga majoritet alltför okritiskt svalt propositionens kommentar till hur det går med programmen för omställning och utveckling av energisystemet. I propositionen heter det att dessa program i stort sett löper som planerat och att resultaten hittills synes motsvara de mål som låg till grund för 1991 års energipolitiska beslut.

Vi socialdemokrater i utskottet anser att programmet för en effektivare energianvändning successivt måste kompletteras och vidareutvecklas för att ge företag och enskilda tydliga motiv för hushållning med energi och för en övergång till förnybara energikällor. Det är därför jag yrkar bifall till reservation 1.

Utskottets borgerliga majoritet godtar de riktlinjer för en svensk klimatstrategi på energiområdet som förordas i propositionen. Det gör inte vi socialdemokrater. I likhet med vad som sägs i motionen från vår utskottsgrupp anser vi att det är absolut nödvändigt med en skärpt politik på det här området. I regeringens förslag saknar vi en mer långsiktig strategi för hur, och i vilken takt, nya energikällor och tekniska lösningar skall tas i drift.

Att ha en energipolitik som ger klara spelregler för aktörerna inom industrin har varit en styrka för industrin. Att Sverige just nu befinner sig i en industriell kris beror på flera faktorer, dels den internationella lågkonjunkturen, dels att företagen inte tror på den låtgåpolitik som förs av den borgerliga regeringen på det här området.

Herr talman! För att svensk industri skall kunna hävda sig och också återta förlorade positioner på världsmarknaden måste det finnas en långsiktig energipolitik i Sverige. Det finns inte i dag. Enligt vår mening tappar Sverige i tempo med den passiva hållning som regeringen visar i det här avseendet och som utskottets majoritet så okritiskt ställer upp på. Därför yrkar jag bifall till reservation 3 som är fogad till betänkandet.

Herr talman! Vi framför i vår motion att det är av stor betydelse för vår framtida energianvändning i Sverige att det nu slutligen fattas ett avgörande beslut om utbyggnaden av den planerade gasledningen mellan Norge och

Finland. I samband därmed bör en avsättningsmarknad i Mellansverige säkras samt ledningsnätet på sikt integreras i hela regionen.

I reservation 8 framför vi att förslaget är så intressant att frågan genom regeringens försorg bör utredas. En sådan utredning bör också omfatta förslag till gasledningens geografiska sträckning. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Vår sista reservation, nr 9, handlar om statens ansvar för sina anställda. Frågan är generell, även om den här specifikt handlar om anställda vid Vattenfall. Många statliga företags verksamhet i skogslänen har medfört både sysselsättning och möjligheter till industriell utveckling.

Den privatisering av statlig egendom som den borgerliga regeringen är i full färd med att genomföra kommer att få allvarliga regionalpolitiska konsekvenser. De kraftigt höjda avkastningskraven på bl.a. Vattenfall kommer att medföra avfolkning av hela bygder i framför allt Norrlands inland.

Vi socialdemokrater anser att regionalpolitiskt tänkande måste prägla alla politikområden för att regional balans skall kunna uppnås. Det är regeringen som har ansvaret för att så skall ske. När hela bygder drabbas, som i fråga om Vattenfalls mycket kraftiga arbetskraftsneddragningar, måste regeringen ta sitt ansvar. Detta vill vi att riksdagen ger regeringen till känna. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 9.

Herr talman! Till sist några ord om avregleringen av elmarknaden. I ett särskilt yttrande som fogats till betänkandet upprepar vi vår uppfattning, nämligen att det finns goda skäl att skynda långsamt. Innan beslut fattas om avregleringen måste det finnas möjligheter att utvärdera erfarenheterna från motsvarande avregleringar i andra länder. Sverige behöver inte upprepa de eventuella misstag som andra länder har gjort. Vi vänder oss också med all kraft mot den koppling som vissa nyliberaler har fört fram mellan avregleringen och privatiseringen av Vattenfall.

Herr talman! Vi förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i ämnet med anledning av den utredning som inom kort skall vara färdig. När den situationen föreligger kommer vi socialdemokrater att ta ställning.

Anf. 55 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag vill börja med att framföra de yrkanden jag har, så att jag inte rör till det för mig senare i anförandet.

Först och främst yrkar jag bifall till Vänsterpartiets meningsyttring till mom. 1, som gäller riktlinjer för energipolitiken. Jag yrkar också bifall till meningsyttringen till mom. 8, som gäller satsning på biobränslebaserad kraftvärmeproduktion. Vidare yrkar jag bifall till meningsyttringen till mom. 10, som gäller satsning på ny energiteknik och framför allt vindkraft och sol. Dessutom yrkar jag bifall till meningsyttringen till mom. 21, som gäller avveckling av kärnkraften. Jag vill också instämma i den socialdemokratiska reservationen nr 9, som handlar om Vattenfalls ansvarstagande för friställd personal.

Axel Andersson hänvisade i sitt anförande till den energiuppgörelse som finns mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet från våren 1991 och som hela den borgerliga regeringen ställer sig bakom. Han menar

att detta är ett stort framsteg och att det är en bra grund för en stabil energipolitik. Det ges spelregler till såväl kraftindustrin som den energiberoende industrin.

Det är möjligt att Axel Andersson i viss mån har rätt. Jag vill nog hävda att denna överenskommelse har en mängd olyckliga inslag. De har förmedlat signaler till framför allt kraftindustrin, vilket i sin tur har försinkat introduktionen av de s.k. alternativen på den svenska energimarknaden. Det har skett på grund av att det på nytt finns frågetecken kring kärnkraftsavvecklingen. Det är fråga om väldigt grundläggande frågor, bl.a. om kommande regeringar, som bygger på de partier som omfattas av överenskommelsen, avser att avveckla den svenska kärnkraften. Jag vet att Socialdemokraterna bestämt hävdar detta i dag och att Centerpartiet hela tiden med bestämdhet har hävdad detta. Folkpartiet och Moderaterna har åtminstone tidigare glidit i sina formuleringar i fråga om kärnkraftsavvecklingen.

Jag vill gärna tro folk på deras ord. Här får talarna möjlighet att deklarera hur de just i dag ser på dessa frågor. Jag kommer dock att bedöma vad de säger i relation till vad som har sagts tidigare. Kärnkraftsdebatten har – som alla vet som har varit med under de senaste 10–20 åren – präglats av löften och tyvärr av många svikna löften. Den har präglats av löften om årtal, dvs. när kärnkraftsavvecklingen skall inledas, men också av upphävda löften om årtal. En tung invändning mot energiöverenskommelsen är att partierna upphävt det riksdagsbeslut som finns sedan tidigare om startdatum för kärnkraftsavvecklingen, dvs. att den första reaktorn skall ställas av 1995 och den andra reaktorn skall ställas av 1996. I överenskommelsen och i utskottets betänkande står det att kärnkraften skall vara avvecklad 2010. Men det framgår inte när avvecklingen skall inledas.

Jag tycker att detta är dåligt från två synpunkter. Det är dåligt därför att det skapar förvirring. Vi har en överskottssituation på elmarknaden. Det är ett överskott på energi som motsvarar i storleksordningen vad två kärnkraftsreaktorer i normal drift kan producera. Det innebär att man utan att det skulle uppkomma brist eller osäkerhet i elförsörjningen kan stänga av två reaktorer i dag. I dag står en reaktor, och man kan alltså ställa av en reaktor till.

Det här skulle möjligtvis kräva en viss uppgradering av kraftöverföringsnätet. Vänsterpartiet föreslår i en av de motioner som behandlas i betänkandet att det skall ske en sådan uppgradering av överföringsnätet med 300 miljoner kronor.

Vi har alltså ett lysande tillfälle att inleda kärnkraftsavvecklingen. Det har ur elförsörjningssynpunkt inte varit sakligt motiverat att upphäva beslutet om 1995 och 1996 som tidangivelser för de två första avställningarna.

En annan effekt av beslutet är att det har skapat osäkerhet hos producenterna. Det finns inget incitament till att på allvar introducera ny teknik för t.ex. elproduktion från biobränslen, vilket är nödvändigt ur klimatsynpunkt. Det debatterades alldeles nyligen. Elproduktion från sol, vind och våg är inte heller viktigt. Det finns heller inte något riktigt starkt incitament till att intensifiera effektivisering eller besparing inom energiområdet på grund av att vi har ett elöverskott och på grund av att det har skapats osäkerhet om huruvida avvecklingen över huvud taget kommer att genomföras.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Vissa energipolitiska
frågor*

Beslutet och den stora enigheten kring det är ur saklig energipolitisk synvinkel ett dåligt beslut, eller åtminstone ett beslut med mycket stora brister. Jag tror att alla energidebattörer är överens om att utvecklingen mot förnyelsebar inhemskt baserad elproduktion måste komma. Den måste komma av miljöskäl och av en mängd andra skäl. Det är en utveckling som pågår världen över.

Att vi i så stor utsträckning tvingas lita till kärnkraften – den står för ca 50 % av vår elförsörjning – är också dåligt av flera olika andra skäl, t.ex. av säkerhetsskäl. Sannolikheten för stora, katastrofala kärnkraftsolyckor även i Sverige är inte försumbar. Vi har under det gångna året kunnat konstatera påtagliga problem i de svenska reaktorerna, vilka betecknas som världens bästa reaktorer, då fem reaktorer har stått avställda i ungefär ett halvårs tid på grund av säkerhetsproblem. Som jag sade tidigare står en reaktor fortfarande avställd på grund av säkerhetsproblem.

Hela den händelsekedjan har visat på stora brister i det interna säkerhetsarbetet på kärnkraftverken. Säkerhetskommittén i Barsebäck erkänner detta i Dagens Nyheter idag. Det har också visat sig finnas stora brister hos de övervakande myndigheterna. Kärnkraftinspektionen har visat stark självkritik, och den har blivit kritiserad utifrån för senfärdighet i sitt agerande.

Kärnkraften är alltså en säkerhetsrisk och ett miljöhot. Kärnkraften är också en risk på så vis att den innebär en bristande tillförlitlighet och en sårbarhet. Jag hänvisar till att fem reaktorer ställdes av. Det ledde inte till några påtagliga konsekvenser när det gällde elförsörjningen på grund av att vi hade en sällsynt gynnsam väderlekssituation när det skedde.

Herr talman! Detta är skälen till att en del av Vänsterpartiets meningsyttring utgör en markering av nödvändigheten i avställning av den svenska kärnkraften och i att avställningen inleds snabbt. Den måste inledas snabbt för att den skall kunna ske på ett ordnat sätt. Vänsterpartiet menar att vi behöver en lag som möjliggör en stängning av svenska kärnkraftverk. Det lagstiftningsarbetet har inte påbörjats. Det behövs en plan för avställningen, och det behövs en snabbavvecklingsplan i reserv, om vi skulle hamna i en situation som är värre än den som rådde för cirka ett år sedan och om man verkligen snabbt skulle behöva dra ned på de svenska kärnkraftverken och kompensera med elförsörjning från andra källor.

Herr talman! Jag ser att jag har använt det mesta av min tid till denna viktiga fråga. Jag vill erinra om två andra viktiga moment i Vänsterpartiets energipolitik. Det ena är en ytterligare markering av och satsning på bioenergi. Vi föreslår ett anslag som är 300 miljoner kronor större än det som föreslås i betänkandet. Det är av energipolitiska skäl viktigt att ytterligare snabba på introduktionen av bioenergi. Man bör i det läge vi har nu stimulera introduktion av energisnål teknik, ny energiteknik av typen bioenergi, solenergi och vindenergi. Det skapar jobb, och det rustar svenska företag och det svenska samhället för framtiden.

Vi menar att det är självklart att Vattenfall som ett stort statligt företag skall ta sitt sociala ansvar för de bygder där företaget har verkat och för dem som varit anställda och hjälpt till att bygga upp företaget.

Jag vill slutligen instämma i de synpunkter som förs fram i det särskilda yttrandet från Socialdemokraterna om avreglering av elmarknaden. Jag tror

att en sådan avreglering är nödvändig och i huvudsak bra, men dess tempo och hur den skall genomföras bör diskuteras noggrant.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

Anf. 56 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Egentligen finns det i dag ingen större anledning att diskutera de framlagda alternativen till regeringens förslag på det energipolitiska området. Detta understryker också Axel Andersson i sitt inledningsanförande, där han konstaterar hur samstämmiga vi egentligen är i många avseenden på det energipolitiska området i denna riksdag.

Avvikelserna är trots allt mycket små. I dag finns det bara nio reservationer, vilket är betydligt mindre än under det 80-tal som på något sätt emanerade ur Birgitta Dahls energipolitik. Vi har i dag en energiöverenskommelse från våren 1991, som står inskriven i den borgerliga regeringens regeringsdeklarationer från både 1991 och 1992.

Jag noterar att Socialdemokraterna vill styra bort pengar från satsningar på biobränsleforskning i Sverige. De föreslår inte lika mycket pengar som regeringen när det gäller ytterligare anslutning till fjärrvärme, och de tar bort alla pengar för utvecklingen av elbilar. De vill hellre satsa på Baltikum. Jag vill inte ifrågasätta om det är rätt eller fel. Jag tror att den mängd pengar som regeringen anslagit är tillräcklig i den osäkra situation som råder i Baltikum. Vi är mera betjänta av att satsa på just biobränsle, fjärrvärme och utveckling av elbilar för att någon gång framöver kunna hjälpa Baltikum vidare.

Alla dessa avvikelser är i det stora sammanhanget mycket små anteckningar eller bockar i marginalen, som varken gör till eller från. Spännvidden mellan olika uppfattningar i riksdagen har till synes krympt. Det är det korta perspektivet som gäller. Vi skjuter tveklöst problemen framför oss i förhoppning om att forskning och teknisk utveckling skall lösa problemen åt oss.

Tror vi att det blir på det sättet? Svaret blir ja – men kommer det att ske inom det korta tidsperspektiv som vi arbetar inom? På den frågan blir det med ens mycket svårare att svara ja. Enligt min mening är det mer troligt att svaret på frågan blir nej.

Den mycket infekterade energipolitiska debatt vi har haft och som skakat våra industriella grundvalar har även fått utlandet att lyfta på ögonbrynen en eller två gånger. Det har kostat oss mycket i pengar och arbetstillfällen.

Men debatten har också bidragit till en lång rad positiva saker. Allmänheten och inte minst politiker har tvingats att engagera sig, lära sig vad energi är och vad den betyder för oss som individer och för vår nation.

Säkerhetskraven har skärpts vad gäller kärnkraften. Stora insatser har gjorts i kärnkraftstekniken i vårt land. Sverige tillhör i dag eliten på detta område och kan därmed bidra till att kärnkraften i andra länder – inte minst i öststaterna – kan ges en ökad säkerhet. Detta skall vi vara glada över.

Vi har också tack vare denna intensiva energipolitiska debatt kunnat anslå stora medel för forskning på alternativa områden och även där nått en kunskap och kompetens som kan bidra till att vi lättare kan ta till oss erfarenheter från internationell utveckling på energiområdet.

Men det vi kan notera är att det, trots att enorma insatser gjorts i Sverige och inte minst internationellt på FoU-området, just nu inte finns några alter-

*Vissa energi-
politiska
frågor*

nativ av större betydelse till vår kärnkraft. Allt talar för att det dröjer många år innan kommersiellt intressanta alternativ till kärnkraften kommer i tillämpning.

Det är i det sammanhanget värt att notera att vi har lagt locket på när det gäller utbyggnad av vattenkraften. Vi har år 2010 som ett slags riktmärke för avveckling av kärnkraften. Det som står till vårt förfogande är olja, kol och naturgas, dvs. fossila bränslen med alla deras problem.

Det förvånar mig därför litet grand, herr talman, när Rolf L Nilson säger att kraftindustrin har försinkat alternativen på energimarknaden. Frågan är vilka alternativ som Vänsterpartiet och Rolf L Nilson har till det som nu står oss till buds.

Det ligger mycket av sprängkraft i svensk energipolitik, en konflikt mellan kortsiktiga lösningar och förslag och de mera långsiktiga funderingarna.

Regeringen vill nu satsa på biobränsle, och det är bra. Vi har i dag ett överskott på skogsråvara som inte efterfrågas av vår skogsindustri. Returpapperet har ganska snabbt helt förändrat situationen när det gäller skogsbrukets avverkningar. Nu kan vi få möjligheter att konvertera oljebaserade och kolbaserade kraftvärmeanläggningar till biobränsle. Vi kan också börja tillverka etanol av skogsbränsle och därmed kanske successivt ersätta bensin och diesel i våra fordon.

Men inte kan någon av oss tro att de ungefär 20 miljoner kubikmeter skog som står till vårt förfogande på något sätt skall utgöra en ersättning för 70 terawattimmar kärnkraftsel. Då uppstår naturligtvis frågan om vi i stället kan spara. Kan vi utveckla energisparande teknik? Ja, naturligtvis, men det blir bara en droppe i havet. Det ger enbart marginella tillskott.

Vi har, som vi alla vet, i dag en hög arbetslöshet i Sverige. Hela regeringspolitiken är inriktad på att bygga ut den industriella sektorn. Vi vill att företag skall flytta till Sverige och investera här. Småföretag skall startas i det sammanhanget. Vi vill också gärna se att våra viktiga exportindustrier investerar och bygger ut för att därigenom kunna erbjuda våra arbetslösa arbete.

Men detta kräver mera av energi, inte minst elenergi. Den svaga ökningen, ja, t.o.m. minskningen av efterfrågan på el, som Rolf L Nilson tar till intäkt för att man ganska snabbt skall kunna stänga av två reaktorer, ligger i viss mån till grund för den industrifientliga energipolitik som alldeles speciellt bär Birgitta Dahls signum.

Vi står, herr talman, inför svåra omställningsproblem, både med tanke på våra möjligheter att bygga ut vår industriella sektor och bereda arbete åt många och med tanke på att vi som politiker kanske måste sätta oss ned och ompröva vår energipolitik.

Vi har all anledning att fundera litet mera över vår långsiktiga energipolitiska framtid.

Runt om i världen satsar man på fusionsforskning. Runt om i världen satsar man på fissionsforskning. Runt om i världen sätts stora belopp på solenergi. Man försöker komma underfund med fotosyntesens möjligheter att omvandla ljus till energi. Man satsar på en utveckling av bränsleceller. Man satsar på lagring av energi, bilbatterier, supraleddning och mycket annat.

Men trots att ofantliga forskningsinsatser görs världen runt har vi fortfa-

rande en mycket lång väg att vandra. Det vi behöver i Sverige är en ekonomisk tillväxt. För det krävs energi, till rätt pris.

Låt oss gå framtiden till mötes med mera öppna ögon och öron och forma vår energipolitik så att den är flexibel inför de utmaningar som vi framöver med all sannolikhet kommer att möta. Vi är på väg och har redan tagit stora steg mot en miljövänligare energiproduktion, och det kan vi i Sverige vara stolta över, men vi har ännu inte nått ända fram. Därför vore det olyckligt med energipolitiska låsningar under 90-talet.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 57 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag känner mig av naturliga skäl mera befryndad med Birgitta Dahls energipolitik än med Per-Richard Moléns, även om Birgitta Dahl tyvärr inte stod loppet ut. De markeringar som gjordes av Socialdemokraterna och av Birgitta Dahl personligen under den socialdemokratiska regeringsperioden var framsynta även ur energipolitisk synvinkel.

Per-Richard Molén är, som sig bör, konservativ även på industripolitikens område. Man skall låta företagen sköta sig själva och ge dem lättnader i deras verksamhet. Vi vet av lång erfarenhet att det innebär att man riskerar att bevara gamla energistrukturer och föråldrad teknik och att man får svåra omställningsproblem när marknaden hinner upp de svenska företagen och när företag från länder vars regeringar är mera framsynta än den nuvarande borgerliga regeringen konkurrerar ut våra svenska företag.

Den vanliga frågan som dyker upp är: Vilka är alternativen? Alternativen har upprepats i 20 år: effektivare teknik, sparande och biobränslen.

När det gäller biobränslen kan jag nämna att vi när vi deltog vid ett möte på Vattenfall fick höra att man där har skjutit upp sina ganska storslagna planer på att satsa på biobränslebaserad elproduktion. Det finns inga skäl till att fullfölja dem, eftersom det finns gott om el.

I mindre men inte obetydlig utsträckning finns också vindkraft. Per-Richard Molén nämnde solkraft som internationellt mycket intressant men även i viss mån intressant i Sverige. Detsamma gäller i viss utsträckning också samarbetsprojekt när det gäller vågenergi. Detta är de kända alternativen.

Jag vill ställa en fråga till Per-Richard Molén om händelserna under 1992–1993: Har de stora säkerhetsproblemen med den svenska kärnkraften, som kallas – och jag är beredd att instämma i det – världens mest säkra kärnkraft, fått Per-Richard Molén och regeringspartierna att reflektera över kärnkraftens säkerhet och dess ställning som framtida källa för elförsörjning?

Anf. 58 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Vi befinner oss under 90-talet i en situation där vi har stora industriella problem och en hög arbetslöshet. Lönsamheten inom vårt näringsliv är mycket låg. Vi har haft och har rätt många svåra omställningsproblem. För att på nytt få fart på Sverige och för att få en utökning av den industriella sektorn är vi tvingade att på något sätt tillgodose den efterfrågan på el som finns.

I mycket sammanfaller min och Rolf L Nilsons uppfattningar när det gäller

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Vissa energipolitiska
frågor*

kärnkraften och dess säkerhet, och det gäller även beträffande resultaten av forskning och teknisk utveckling. Men jag vill inte dela Rolf L Nilsons mycket positiva inställning till forskningens möjligheter att snabbt ta fram nya tekniker som skall kunna ge spareffekter och neddragningar av elkonsumtionen.

På den sista delen av frågan, om säkerhetsproblemen och avstängningarna av de fem reaktorerna, vill jag säga att det ändå ger oss en form av trygghet att vi i Sverige har så höga säkerhetskrav och en sådan kontroll på denna verksamhet, inte minst via SKI, att man behärskar problemen. Utvecklingen har ju inte stått stilla sedan tidigt 70-tal, när man beslutade om den svenska kärnkraften. Jag tror att man i dag ligger kolossalt långt framme när det gäller att behärska den säkerhet som vi har all anledning att kräva.

Anf. 59 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp det sista först. Det finns ett mycket svårt problem, nämligen den bristande erfarenheten av gamla reaktorer. Det finns ingen egentlig internationell erfarenhet av hur gamla kärnkraftsreaktorer beter sig. Vi måste vänta oss det oväntade. Därför måste vi vara oerhört försiktiga och vidta mycket noggranna säkerhetsåtgärder. Den mest radikala säkerhetsåtgärden är ju att göra sig av med denna farliga energikälla så snabbt som möjligt.

När det gäller forskning och utveckling kan man säga att beträffande de alternativ som jag nämnde är den mest intensiva och grundläggande forskningsfasen passerad. Man är så långt framme att det som i stället behövs är att i stor omfattning få in produkterna på den svenska marknaden. Det gäller att stimulera företagen till investeringar.

Våra diskussioner om den svenska krisen har handlat alldeles för mycket om att flytta momssatser uppåt eller nedåt, om huruvida det skall vara billigare att bo eller att tälta osv. Det borde satsas mera på att stimulera investeringar som rustar det svenska näringslivet för framtiden och som gör det förmånligt för företagen att byta sig till energisnål och ren teknik. De kommer att konkurrera i en situation där omvärlden kräver en snål och ren teknik.

Vi har chansen att i dessa hänseenden få en konkurrensfördel, men det krävs snabba insatser för detta. Den nuvarande krisen är den rätta tidpunkten för sådana investeringar i det svenska näringslivet. Sådana åtgärder moderniserar och skapar jobb. Härigenom kan statliga medel användas på ett så vettigt sätt som möjligt i stället för till i stor utsträckning passiva åtgärder. Man kan aktivt skapa riktiga jobb och upprusta både kompetensen inom arbetskraften och den svenska industrins konkurrenskraft.

Anf. 60 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Regeringens näringspolitik är helt inriktad på att sänka skatter och arbetsgivaravgifter och att på många andra sätt höja näringslivets lönsamhet. Det är just genom lönsamheten som vi har möjligheter att byta ut gamla, mindre effektiva industri- och maskinenheter mot nya.

Det vore glädjande om Vänsterpartiet och Rolf L Nilson kunde ställa sig bakom denna regeringens politik. Då skulle hans syften bättre uppfyllas än

Anf. 61 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Richard Molén uppehöll sig i sitt anförande nästan utslutande vid de bekymmer han ser i samband med övergången till ett annat resurssnålare energisamhälle i framtiden. Därför vill jag i min replik också diskutera den här frågan litet mer med Per-Richard Molén. Det ansluter till vår reservation nr 1.

Den pessimism som Per-Richard Molén ger uttryck för borde i utskottsarbetet ha lett till att den borgerliga majoriteten mera aktivt skulle ha deltagit i de diskussioner vi förde om behovet av att trycka på regeringen när det gäller insatser för att skynda på omställningen. Det gäller såväl sparprogrammen som övergången till inhemska förnyelsebara energikällor.

I den här riksdagen är flertalet partier – samtliga regeringspartier och Socialdemokraterna med stöd av Rolf L Nilsons parti – överens om det vi kallar för energiöverenskommelsen. Detta förpliktar oss som är ledamöter av Sveriges riksdag och som har ställt upp på det här att göra allt som står i vår makt för att se till att tiden utnyttjas effektivt. Enligt vår uppfattning sölar regeringen i den här frågan. Man nöjer sig – även den borgerliga majoriteten i utskottet som jag citerade – med begrepp som ”synes” och ”torde”, när man måste ha en mera bestämd uppfattning om hur det här skall gå till.

Herr talman! Jag yrkar därför än en gång bifall till reservation nr 1.

Anf. 62 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det finns all anledning att använda orden ”synes” och ”torde” mot bakgrund av det krav och behov av en viss ödmjukhet vi ändå måste känna, inte minst med tanke på de ofantliga insatser när det gäller forskning och teknisk utveckling – som inte bara har gjorts i Sverige utan även runt om i världen – som ännu egentligen inte gett några konkreta anvisningar om hur ersättning av olika befintliga produktionsanläggningar skall kunna ske. Jag tycker inte att det är fråga om försiktighet utan tvärtom om en kraftfull och långsiktig inriktning på regeringens politik.

Man satsar 64 miljoner kronor på elkraft. I år anslår man 100 miljoner enligt en femårsplan och 750 miljoner för effektivare användning av energi. I år anslår man också 222 miljoner kronor för insatser på ny energiteknik när det gäller vindkraft, solvärme och biobränsle. Socialdemokraterna föredrar i stället att lägga pengarna i Baltikum. Man lämnar bidrag till energiteknikfonden med 72 miljoner, och bara i år anslås 221 miljoner kronor till energiforskning. 200 miljoner kronor anslås till biobränsleeldade kraftvärmeverk och vedpannor. Bara under det här året satsas över 1 miljard kronor på energiforskning och teknisk utveckling för att man skall kunna skapa möjligheter till en övergång.

Jag är helt övertygad om att det kommer att ge ett gott resultat. Mycket av det här är Axel Andersson och Socialdemokraterna med på. I det avseendet tror jag att vi kan känna en optimism. Men på kort sikt tror jag att vi måste inse verklighetens bistra ansikte och vara ödmjuka inför framtiden.

*Vissa energi-
politiska
frågor*

Anf. 63 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! I ett avseende delar jag Per-Richard Moléns uppfattning, nämligen att vi måste närma oss problemen med ödmjukhet. Det innebär dock inte att vi skall sitta stilla och lägga armarna i kors och vänta på att andra skall uträtta allting. Det är gott och väl, Per-Richard Molén, med de summor som räknades upp och som regeringen satsar. Hur mycket pengar vi än satsar är det risk för förseningar om inte en aktiv regering pressar på så att de som får dessa pengar med förtroendet att de skall forska och utveckla också gör det. Jag säger inte detta därför att jag skulle vara säker på att man är passiv ifrån forskarhåll. Det har dock aldrig skadat i historien med en aktiv politisk ledning för viktiga politiska frågor – och inte heller i detta fall.

Anf. 64 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Nog satsar den här regeringen på en lång rad områden för att uppnå resultat. Vi kan som politiker och politiska instanser anslå medel, men vi måste ändå – därvid har jag inte samma uppfattning som Axel Andersson – förlita oss på andra. Det är inte vi här i riksdagen som skall ta fram den mest effektiva utrustning som skall kunna vara till glädje för industrin. Det är inte vi som konstruerar vedpannorna. Vi anslår medel. Jag är helt övertygad om att inte minst våra duktiga svenska forskare skall kunna ta fram det här, men det tar tid.

Ett bra exempel på våra insatser på det här området gäller etanol. Regeringen har lagt fram ett förslag där det konstateras att etanoltillverkningen i första hand bör baseras på skogsbränsle och mindre på jordbrukets grödor. Utskottets majoritet har velat göra ett uttalande till regeringen om att det nu börjar bli dags att anslå medel för en förprojektering av en fullskaleanläggning. Jag tycker att det är en klar viljeinriktning om att vi nu på något sätt skall hitta någonting för att ersätta den bensin och diesel som vi använder i våra bilar. Vi är alla överens om att dessa bränsletyper inte kommer att leda till särskilt bra miljö eller till lycka framöver.

Anf. 65 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Rimligtvis kan jag hålla med Axel Andersson om att det är mycket viktigt att vara enig på energiområdet beträffande de satsningar som skall göras framöver. Den energiöverenskommelse som gjordes mellan Centerpartiet, Socialdemokraterna och Folkpartiet var naturligtvis mycket viktig och nyttig. Den blir ju inte sämre av att andra partier har anslutit sig till den. Det är en styrka att man kan ha ett någotsånär enigt uppträdande inför framtiden.

Sedan är det helt klart att det finns en del meningsskiljaktigheter när det gäller i vilken takt och omfattning åtgärderna bäst skall genomföras. Det har ändå hänt en hel del saker under de senaste två åren. När man åker omkring i landet märker man att vi har en ökad satsning på bioenergi. Vi har mycket stor användning av biobränslen på ett antal ställen som jag har besökt, t.ex. i Borås och Örebro. Nu håller Vattenfall på med att bygga en för-gasningsanläggning för vedbränsle i Värnamo. Det görs satsningar även på andra områden. Detta medför att möjligheterna att utnyttja biobränslen ökar.

De satsningar som här har redovisats för att etanol skall kunna ersätta bensin och dieselolja är också viktiga. På samma sätt är satsningarna på vegetabiliska oljor – som jag pratade om tidigare i samband med behandlingen av ett annat betänkande på jordbruksutskottets område – mycket viktiga. Förändringen av dieselskatten är ett exempel på att bioenergin har getts ökade möjligheter och bättre konkurrenskraft. Det är så vi kan vinna framgång i det här sammanhanget.

Centerpartiet har som sin målsättning att det framtida energisystemet måste baseras på förnybar energi. För oss är det en självklarhet att sådan energi skall produceras över hela landet. Styrkan i de förnyelsebara energikällorna är att de finns överallt – bioenergi, vindkraft, solenergi m.m. Det är också viktigt att vi kan producera el i de biobränslebaserade anläggningarna. Det finns exempel på att man även i ganska små anläggningar kan producera både värme och el. Det sägs ibland att man inte kan göra det. Det finns forskare som har utvecklat det här och har små anläggningar i praktisk drift. Jag har varit i Ulricehamn och tittat på sådana här anläggningar, där man också tar ut el med en ganska liten panna. Enligt dem som använder sådana här anläggningar är de både ekonomiskt och tekniskt bra både för kommunen och för användarna.

I energiöverenskommelsen togs också frågorna om kärnkraftens framtid upp. Det är ganska klart att målsättningarna för kärnkraftens avveckling ligger fast. Möjligheterna att få in de alternativa energikällorna hänger också samman med det utrymme som finns på energimarknaden, i det här fallet på elmarknaden.

Det är utan tvivel på det sättet att vi i dag har ett överskott på el. Det manifesteras av att man i värmeanläggningar går in med en ganska stor mängd el för att få fram fjärrvärme. Det är egentligen inte nödvändigt, och det skulle inte ske om vi inte hade haft ett överskott.

Därmed sammanhänger också introduktionen av de nya energislagen med att utrymme skapas genom att reaktorer ställs av. Det är alldeles tydligt att det är den vägen vi måste gå. Efter hand som reaktorerna blir slitna och kräver reparationer skall de också ställas av för att ge möjligheter till den övergång till andra energikällor som ju faktiskt riksdagen har fattat beslut om. För Centerpartiet är det här en viktig fråga.

Över huvud taget kommer hela satsningen på kretsloppssamhället att öka satsningarna på bioenergi och andra biologiskt inriktade material. Industrisamhället har ju i stor utsträckning hittills tagit sina resurser från de fossila bränslena och de fossila materialen, och det är detta som har skapat bekymren med koldioxidutsläpp och utsläpp av andra förorenande ämnen, det som vi nu skall komma bort från.

För att vi skall få en hållbar utveckling är det viktigt att vi tar de resurser som vi behöver från skogen. Vi har mycket skog i Sverige. Vi har en stor skogstillväxt, och vi har en möjlighet att öka uttaget ur skogen och att använda skogen till just energi. Vi kan ta råvara från åkern. Vi har också där, liksom även i havet, möjlighet att öka produktionen av energi.

Biobränslekommissionen, som tittade på den här frågan, redovisade att det finns möjlighet att få kanske 200 TWh från biobränslena. Även om detta inte är tillgängligt i dag, är det en möjlig utvecklingsväg, som vi på det sättet

kan träda in på. Det ger också ett hållbart, ett säkrare och ett miljömässigt riktigt samhälle. Det är på det sättet vi skapar kretsloppssamhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i det betänkande som vi nu behandlar.

Anf. 66 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Låt mig först uttrycka viss förvåning över att Rolf L Nilson inte räknade in kds bland dem som gett tydliga signaler om att kärnkrafts-avvecklingen skall fullföljas. Det måste vara en tillfällig lapsus i minnesfunktionen hos den ledamot som jag annars tillmäter god kunskap i de här frågorna.

Jag skall inte i onödan förlänga debatten genom att tala om alla de goda delar i betänkandet som det råder stor enighet omkring. I mitt inlägg vill jag endast beröra en liten men viktig del av betänkandet, nämligen kärnkraftsfrågan och en viss del i energiöverenskommelsen, som också fått sin förankring i regeringsförklaringen.

I energiöverenskommelsen talas det tydligt om en årlig kontrollstation för att vi skall belysa hur fullföljandet av kärnkraftsavvecklingen skall gå till. En hel del energipolitiska beslut har fattats av regering och riksdag under de senaste åren, beslut som är positiva. Men, herr talman, en redovisning från NUTEK av dagsläget inom energiområdet är det inte möjligt, inte ens med bästa vilja i världen, att benämna kontrollstation. Det är NUTEK:s uppgift att redovisa den faktiska situationen, och så har också skett. Utifrån bl.a. det materialet är det departementets och regeringens uppgift att formulera och redovisa de energipolitiska slutsatserna, slutsatser som skall sättas in i det långsiktiga perspektivet och stämmas av mot beslutet att avveckla kärnkraften till år 2010. Detta är helt i enlighet med energiöverenskommelsen och därmed regeringsförklaringen. Det självklara konstaterandet att energibalansen är stark kan inte anses uppfylla löftet om en årlig kontrollstation.

Herr talman! Här måste jag uttrycka ett visst missnöje över det sätt på vilket regeringen har behandlat frågan. I ett inlägg i denna kammare den 15 oktober 1992 hävdade jag att en parlamentarisk avvecklingskommitté borde tillsättas. Mot bakgrund av det jag här har lyft fram konstaterar jag att behovet av en avvecklingskommitté kvarstår. Den frågan, liksom frågan om kärnkraftsavvecklingen och kontrollstationen, möts i propositionen av en dånande tystnad.

Anf. 67 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Roland Lében har rätt. Det var ett förbiseende. Jag är mycket väl medveten om både de markeringar som kds som parti har gjort och de som Roland Lében har gjort från talarstolen.

När jag ändå har ordet vill jag instämma i de synpunkter som Roland Lében förde fram vad gäller sättet att hantera kontrollstationen. I betänkandet redovisas NUTEK-rapporten, och den redovisas i budgetpropositionen, men den politiska bearbetningen och slutsatserna, förslagen till åtgärder som skulle komma i och med NUTEK:s rapport, saknas.

Jag vill också instämma i de synpunkter som Roland Lében förde fram

angående behovet av en parlamentarisk avvecklingskommission. Jag tror att vi var på samma sida när det röstades om den frågan i kammaren tidigare.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU19 och näringsutskottets betänkande 1992/93:NU28.

Jordbruksutskottets betänkande JoU19

Mom. 3 (ambitionsnivån i den nationella klimatpolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Max Montalvo – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (en nationell strategi för klimatpolitiken efter år 2000)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 10 för meningsyttringen av Jan Jennehag i motsvarande del.

Mom. 10 (Koncessionsnämndens prövning)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 121 för reservation 4 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 12 (en studie av klimatförändringarna)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 121 för reservation 5 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 14 (internationell koldioxidbeskattning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo88 yrkande 1 av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (miljösatsningar i Östersjöområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 16 för reservation 6 av Max Montalvo.

Mom. 18 (miljöklasssystem för motorfordon m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 120 för reservation 7 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 23 (kärntekniskt samarbete m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 10 för meningsyttringen av Jan Jennehag i motsvarande del.

Mom. 24 (samordning av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och miljöåtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 16 för reservation 9 av Max Montalvo.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

Vissa energipolitiska frågor

Mom. 26 (en redovisning av miljösamarbetet med de baltiska staterna)
Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 120 för reservation 10 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 31 (Östersjösamarbetets utformning m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 119 för reservation 13 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 32 (ett nytt anslag till åtgärder för miljöanpassad energiförsörjning i Baltikum m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 120 för reservation 14 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 42 (avvecklingsplan för blyad bensin m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 122 för reservation 20 av Margareta Winberg m.fl.

Mom. 44 (miljöanpassade drivmedel)
Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 12 för meningsyttringen av Jan Jennehag i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 54 (ersättande av fossila bränslen/kärnkraft med skogsbränsle)
Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 121 för reservation 26 av Margareta Winberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU28

Mom. 1 (allmänna riktlinjer)
Först biträdde reservation 1 av Axel Andersson m.fl. med 114 röster mot 11 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del. 140 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 151 röster mot 121 för reservation 1 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 2 (en klimatstrategi inom energiområdet)
Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 120 för reservation 3 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 8 (främjande av bibränslebaserad kraftvärmeproduktion)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (insatser för ny energiteknik)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (förutsättningarna för naturgasverksamhet i Vattenfall Naturgas AB, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 111 för reservation 8 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 21 (avveckling av kärnkraften)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 12 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 36 (statens ansvar för anställda inom Vattenfall AB)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 121 för reservation 9 av Axel Andersson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid arbetsplenum onsdagen den 2 juni.

4 § Grundläggande högskoleutbildning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1992/93:UbU14 Grundläggande högskoleutbildning (prop. 1992/93:169).

Anf. 68 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Högskolan spelar en utomordentligt central roll i det svenska samhället – så central att det känns litet svårt att med några få ord fånga den. Vi har alla stora förväntningar på högskolan i olika avseenden.

Högskolan skall erbjuda möjligheter för unga människor som vill skaffa sig djupa kunskaper på olika områden, som drömmer om att bli läkare, journalist eller forskollärare.

Den skall tillhandahålla utbildning åt de redan yrkesverksamma som vill förkovra sig ytterligare.

Den skall ställa upp med kurser utanför högskoleorterna och bereda utbildningsmöjligheter för dem som inte kan eller vill studera på heltid.

Den skall bidra till vårt samhälles utveckling och välbefinnande.

Den skall berika regioner, företag och förvaltningar genom att se till att det finns kvalificerad personal.

Högskolan skall ställa upp för kvinnor och män i samma mån.

Den skall utveckla både skaparkraft och kritiskt tänkande hos människor och stärka demokratin.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

Högskolan skall hjälpa vårt samhälle att arbeta bättre tillsammans med andra länder i internationell integration och internationell konkurrens.

Grundutbildningen i högskolan, som vi diskuterar i dag, skall dessutom utgöra basen för forskarutbildning och forskning.

Högskolan skall med andra ord uträtta stordåd bland oss.

I dag – eller egentligen på onsdag – skall vi här i riksdagen besluta om ekonomiska ramar och regler för högskolan för tre år framåt, så att den kan motsvara våra förväntningar på den.

Den svenska högskolan har av tradition en stark och fri ställning. Styrkan har den fått av våra förväntningar på den, friheten av den obundenhet som den solidariska skattefinansieringen innebär. Högskolan behöver inte gå ut och jaga privata finansiärer för utbildningssatsningar och forskningsprojekt.

Under andra halvan av 80-talet påbörjade den dåvarande socialdemokratiska regeringen ett reformarbete, för att i den nya tiden och med de nya förutsättningarna skapa ytterligare inre frihet i högskolan. Högskolan skulle få treåriga budgetperioder och ett samlat anslag till varje enhet. Den statliga styrningen skulle bli mål- och resultatorienterad. Resursfördelningen mellan enheterna skulle i större utsträckning göras beroende av faktiskt uppnådda resultat beträffande både kvantitet och kvalitet. Det centralt fastställda linjesystemet skulle avskaffas.

Samtidigt med de organisatoriska förändringarna påbörjades också ett arbete för att stärka högskolan i dess utbildarroll. Lärarnas kompetens och pedagogiska skicklighet lyftes fram.

Herr talman! Propositionen om den grundläggande högskoleutbildningen och följaktligen detta betänkande handlar i mycket stor utsträckning om införandet av ett nytt resurstilldelningssystem, som på ett dramatiskt sätt skiljer sig från tidigare ordningar.

Vi socialdemokrater kritiserar inte regeringen för de grundtankar om ett bättre resursutnyttjande som det här systemet bygger på. Tankarna kommer från vår egen regeringstid. Däremot är vi starkt kritiska till det sätt på vilket förändringarna genomförs liksom till den okänslighet för skilda lokala förutsättningar som systemet ger uttryck för.

Jag skall inte ge mig in på att inför kammaren i detalj försöka förklara hur systemet är tänkt att fungera. Det skulle bli krångligt och möjligen kräva både overheadbilder och tabeller. På något besynnerligt sätt är nämligen systemet mycket schabloniserat och enkelt samtidigt som det är komplicerat.

Enkelt uttryckt skall dock högskolorna få sina pengar beroende av i huvudsak två faktorer, dels hur många studenter som finns vid högskolan, dels hur många poäng dessa studenter presterar. Därutöver skall högskolorna i vissa fall få ersättning för särskilda åtaganden. Högskolan i Örebro får t.ex. extra pengar för skolledarutbildning. På sikt är det också tänkt att det skall finnas en kvalitetsfaktor med i det här, men vi vet ännu inte hur den skall se ut.

Regeringen hade tänkt sig att 30 % av anslagen till högskolan skulle vara beroende av antalet studenter och att 70 % skulle vara beroende av dessa studenters avklarade poäng.

Högskolan behöver säkert bli effektivare, bl.a. genom att genomströmningstiderna förkortas. Om studenterna tar alltför lång tid på sig blir det dyrt

både för den enskilde och för staten. Studenterna behöver alltså stödjas på olika sätt, bl.a. pedagogiskt, för att litet snabbare nå resultat.

Vi socialdemokrater oroar oss emellertid över att den stora vikt som fästs – framför allt i regeringens ursprungliga förslag – vid presterad poäng kan leda till att lärarna känner sig tvingade att förenkla tentamina så att studenterna klarar sina poäng litet lättare och tar hem pengar till institutionen. Åtminstone kan man tänka sig att det finns en sådan risk innan vi har fått den här kvalitetsfaktorn.

Högskolorna har ett regionalt ansvar. Det har riksdagen fastslagit tidigare, och det uttalar utskottet enhälligt också denna gång. Samtidigt menar vi socialdemokrater att resurstilldelningssystemet gör det svårare för högskolorna att ta detta regionala ansvar. Det regionala ansvaret tar sig nämligen uttryck i distansutbildningar, utbildningar lokaliserade utanför högskolans huvudort och deltidskurser för bl.a. yrkesverksamma.

Det säger sig självt att det blir betydligt dyrare för högskolan i Luleå att bedriva ingenjörsutbildning i Kiruna, 40 mil bort, än att ha den förlagd till högskolans egna lokaler i centrala Luleå. Systemet tar inte hänsyn till kraftigt skilda, geografiska förutsättningar eller andra olikheter som kan råda. Det är också känt att poängproduktionen, om man får uttrycka sig på det litet vanvördiga viset, är lägre i distansutbildningar och deltidskurser.

Vi har alltså känt en oro över att högskolorna skulle bli mindre villiga att erbjuda kurser på andra orter – distansutbildningar och deltidskurser – just på grund av att man har fäst så stor vikt vid poängproduktionen. Inte vet jag om det här har varit avsiktligt. Vi ställer i alla fall inte upp på det. Vi sätter tvärtom stort värde på dessa utbildningsformer. Vi menar att riktvärden för omfattningen av utbildning av den här arten borde anges i högskolans utbildningsuppdrag. Vi har också föreslagit att 50 %, i stället för 70 %, av anslagen skall vara beroende av avlagda betygspoäng. Följaktligen skall 50 % hänga samman med studenten som sådan.

Uppenbarligen har också regeringspartierna känt att det var något lurt med fördelningen, eftersom majoriteten i utskottet har gjort en justering av dessa siffror från 30 % resp. 70 % till 40 % resp. 60 %.

Ibland har regeringen och utbildningsminister Per Unckel förfärligt bråttom. Ibland är senfärdigheten ett bekymmer för oss. Jag skall återkomma till den. Just nu är det den stora brådskan som är bekymret.

Förslaget om detta nya och dramatiskt annorlunda resurstilldelningssystem såg inte dagens ljus förrän i januari. Det hade inte varit föremål för någon offentlig debatt, och det hade inte remissbehandlats. Utan omsvep byggde ändå utbildningsministern sin proposition – den som vi nu behandlar – på det förslag som lades fram i januari. Propositionen kom en månad senare.

I ett antal motioner har olika effekter för de enskilda utbildningsenheterna beskrivits. En del högskolor vinner rejält. Men Hälsouniversitetet i Linköping t.ex. drabbas hårt. Det finns också exempel på utbildningsvägar som råkar i fara.

Det är möjligt att det är rimligt att en viss omfördelning mellan högskolor skall komma till stånd, men i så fall måste det nog grundas på någon sorts analys och förklaring. Utbildningsministern konstaterar bara helt lakoniskt

i propositionen att någon viss typ eller storlek av universitet eller högskola i jämförelse med andra inte missgynnas.

Därmed låter han det hela bero, utan att se om det finns något särskilt mönster.

Vi socialdemokrater anser att det, nu när regeringen har skyndat fram ett nytt system på detta makalösa sätt, inte är mer än rimligt att detta följs upp av en parlamentarisk arbetsgrupp. I den kunde man fånga upp den typ av effekter som jag har nämnt tillsammans med andra utvärderingar och utredningar. Det var naturligtvis ogörligt för oss i utskottet att med de motioner som vi hade som underlag börja göra justeringar i systemet. Det hade blivit godtyckligt. Vi hade inte bilden av effekterna för hela landet klar för oss. Därför tyckte vi att det hade varit rimligt att detta kunde följas upp och skötas av en parlamentarisk arbetsgrupp, men så blev inte fallet.

Utskottsmajoriteten avvisade vårt förslag. I stället har man fått till något otydligt om "parlamentarisk insyn", vad det nu är för någonting. Vad är det för någonting?

Herr talman! Nu kommer vi till senfärdigheten.

Fler människor måste få tillgång till högre utbildning. Individerna behöver det, och nationen behöver det.

Många ungdomar, förfärande många, är arbetslösa i dag. En stor andel av dessa vill inget hellre än att skaffa sig en högskoleutbildning.

I början av juli i fjol hävdade vi socialdemokrater att högskolan skulle tilldelas ökade resurser för att kunna ta in fler studenter. Vi ansåg att det var läge för ett utskottsinitiativ. Det tyckte inte den borgerliga majoriteten. Men i slutet av augusti kom ett pressmeddelande från regeringen om ytterligare 4 000 platser. Pengarna till detta kom senare på hösten. Då kom också, som ett resultat av krisuppgörelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen, ytterligare 2 000 platser. De senare var visserligen tidsbegränsade.

Nu har vi socialdemokrater föreslagit 10 000 platser och 350 miljoner kronor ytterligare för vart och ett av de tre åren i planeringsperioden. Detta avstyrker majoriteten i detta betänkande. Regeringen kom häromveckan i kompletteringspropositionen duttande med 3 000 ytterligare platser. Det är bra, men det är litet synd att man inte tar litet rejäla tag på en gång.

Som jag tidigare sade finns det många som vill satsa på utbildning. Eftersom en stor del av platserna i högskolan nu besätts lokalt har vi inte någon ordentlig bild över hur många som har sökt och hur många platser som finns. Men till styvt 31 000 platser för vilka Verket för Högskoleservice har skött antagningen har det funnits ca 89 000 sökande, dvs. nästan tre gånger så många sökande som antal platser.

Vi socialdemokrater fäster stor vikt vid den uppgift som de mindre och medelstora högskolorna har i utbildningssamhället. De är betydelsefulla både för nationen och för den region som de verkar i. Därför vill vi fördela en betydande andel av de nya resurser som vi föreslår till dessa högskolor. Välutbildade människor behövs i *hela* landet. Utbildningsmöjligheter på nära håll gör utbildning tillgänglig för fler. Därför vill vi ha en ökad satsning på de mindre och medelstora högskolorna. Det gör att de kan bredda sitt utbud och på ett mera komplett sätt ta ansvar i sin region.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att säga några ord om några särskilda utbildningsområden. Jag vill börja med teknikerutbildningen.

När reformen med den tvååriga ingenjörsutbildningen genomfördes var det en efterlängtat åtgärd. Både utbildningssamhället och näringslivet ansåg att det behövdes en förstärkt ingenjörsutbildning för nivån under civilingenjörer. Den nya utbildningen spreds till många orter i landet, och det skulle bli en ganska omfattande dimensionering. Vi skulle vara i mål med den till budgetåret 1993/94.

Nu föreslår regeringen att utbyggnaden av ingenjörsutbildningen skall stoppas och att ett antal ingenjörspplatser skall omvandlas till utbildningsplatser för civilingenjörer. Vi anser att det behövs fler civilingenjörer och att utbildningen bör byggas ut vid de tekniska högskolorna. Vi menar t.o.m. att civilingenjörsutbildningen på sikt bör byggas ut så kraftigt att vi efterlyser en utredning om en ny teknisk högskola.

Däremot anser vi att det är alldeles fel politik att nervöst i det rådande konjunkturläget dra ner den tvååriga ingenjörsutbildningen. Vi hävdar bestämt att industrin, när konjunkturerna vänder, kommer att ha ett mycket stort behov av välutbildad teknisk personal. Det är ett behov som inte kan täckas med bara civilingenjörer. Många ungdomar skulle gå förlorade för det tekniska området, om inte något mellansteg finns.

En helt annan sak är att det kan vara rimligt att erbjuda möjligheter för höskoleingenjörer att gå fördjupningskurser eller att, via olika arrangemang, bli civilingenjör.

Nästa område som jag vill ta upp gäller den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen. Regeringen har föreslagit att dimensioneringen av denna utbildning skall minska och att utbildningen på sikt skall förlängas till 120 poäng. Vi accepterar neddragningen, och vi tycker att förlängningen är bra. Högskolorna har numera också möjligheter att själva profilera denna utbildning och utveckla den tillsammans med kommunerna för att möta de nya krav och förväntningar som skolbarnomsorg ställer på utbildningen. Ansvaret vilar på bägge parter.

Vi motsätter oss, herr talman, alldeles bestämt att regeringen vill lägga ned den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen vid tre högskolor, i Falun/Borlänge, Halmstad och vid Mälardalens högskola. Detta är olyckligt. Att en så stor ort som Västerås t.ex. helt skulle komma att sakna barnomsorgsutbildning är närmast orimligt. Det skulle utarma högskolornas utbildningsprofil och omöjliggöra för dem att ge fortbildning och fördjupningsutbildning åt barnomsorgspersonalen på de orter det här gäller.

Herr talman! Ett enhälligt socialutskott har uttalat att riksdagen nu bör fatta beslut om en utökning av grundutbildningen av läkare i Umeå med 50 årsplatser under 1994. Man pläderar, som vi tycker, övertygande för detta. I Norrland står man inför stora pensionsavgångar. Läkardriften är stor i Norrland, trots att man försökt med särskilda rekryteringsinsatser. Det är uppenbart att en överproduktion av läkare i södra Sverige inte påverkar läkarsituationen i Norrland särskilt mycket.

Socialutskottet är alltså enigt. Vi har ställt oss bakom de krav som ställts, framför allt i en motion från bl.a. Monica Öhman. Den borgerliga majoriteten i utskottet har gått emot socialutskottets enhälliga bedömning. Norr-

landslandstingen och människorna i Norrland får vänta ytterligare på sina doktorer.

Så till optikerutbildningen. Den skall inordnas i högskolan, och det är bra. Det innebär en förstärkning av utbildningen, och utbildningen får en ordentlig forskningsbas. Däremot är det obegripligt varför regeringen ville centralisera utbildningen till Stockholm och Karolinska institutet. I dag bedrivs sådant utbildning också framgångsrikt i Borensberg i Östergötland. Enligt vår mening borde utbildningen i sin helhet knytas till den medicinska fakulteten vid Universitetet i Linköping. Där finns en rad lämpliga utbildnings- och forskningsområden att anknyta till, liksom möjligheter att ta till vara personalens kompetens och andra resurser i Borensberg.

Handelshögskolan i Stockholm är en privaträttslig figur och skiljer sig från övriga högskolor i landet. Den har själv valt att stå fri från staten. Den bygger sin finansiering i stor utsträckning på externa finansiärer.

I detta perspektiv anser vi det inte rimligt att Handelshögskolan i Stockholm skall få bidrag till grundläggande högskoleutbildning på samma sätt som de statliga högskolorna. Det skulle helt enkelt innebära ett kraftigt gynnande av Handelshögskolan. Därför har vi föreslagit en mindre ökning av anslagen till Handelshögskolan än regeringen. Vi vill att det skall bli klart att Handelshögskolan inte får ta ut avgifter för sådana utbildningar som förekommer vid statliga universitet och högskolor.

Till sist men rakt inte minst, herr talman, vill jag ta upp frågan om kårobligatoriets avskaffande. Den frågan har stötts och blötts här i riksdagen med anledning av motioner under årtal. Meningarna om nyttan av kårobligatoriet har skiftat under åren. År 1989 enades riksdagen om att konsekvenserna av ett avskaffande borde utredas, och så skedde, men inte hur ett avskaffande skulle gå till. Det är viktigt att betona.

Nu har regeringen i stor brådska lagt fram ett förslag om avskaffande av kårobligatoriet. Det visar sig att nästintill alla problem omkring en sådan åtgärd fortfarande är olösta. Det finns inget besked om hur studenterna i framtiden skall kunna göra sin stämma hörd i olika organ i högskolan för bl.a. utbildningsbevakning. Studenthälsovårdens fulla finansiering är inte löst. Hur ansvar för finansiering och drift av studentbostäder och samlingslokaler skall ordnas framgår inte. Det finns ingen kalkyl för vilka kostnader slopandet av kårobligatoriet medför för staten.

Egentligen får varken vi här i riksdagen eller högskolorna och studenterna veta särskilt mycket mer av propositionen än att kårobligatoriet skall avskaffas med utgången av juni 1995.

Vi har inte motsatt oss principerna i avskaffandet, även om vi kan se en rad fördelar med kårobligatoriet. Men vi tycker att det minsta man kan kräva är att avvecklingen skall ske i ordnade former, framför allt är detta det minsta studenterna kan begära. Det blir alldeles fel på detta sätt. Ge oss först en strukturerad och kostnadsberäknad plan så att vi får ett vettigt beslutsunderlag. Så himmelens bråttom kan det väl inte vara med tanke på hur länge vi har haft kårobligatoriet.

Herr talman! Inger Lundberg kommer senare att ta upp ytterligare några trådar ur betänkandet, framför allt när det gäller lärarutbildningen.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 14 och 16-46.

Herr talman! För ett oppositionsparti finns det bara två huvudpositioner att inta, lärde mig en erfaren politiker i början av min mandatperiod här: antingen alltför litet, alltför sent, alltför långsamt – ibland kallas det för radikalism – eller alltför mycket, alltför tidigt, alltför fort – det skulle kunna kallas för konservatism. Applicerat på regeringens proposition och utbildningsutskottets betänkande 14 är Ny demokratis ståndpunkt det första: för litet, för sent, för långsamt.

Mina socialdemokratiska vänner tycks i huvudsak tycka tvärtom. Därmed blir nydemokraterna radikala och socialdemokraterna konservativa. Det är litet anmärkningsvärt med tanke på att det brukar vara tvärtom.

I grunden stödjer vi regeringens proposition. Jag vill gärna ge Per Unckel välförtjänt beröm för den. Inriktningen är riktig. Vi tycker att propositionen är bra i sin helhet, även om vi tidigare har gett uttryck för att vi gärna skulle vilja se en skarpare inriktning mot akademisk utbildning och övrig postgymnasial kvalificerad utbildning. Vi inser att det inte finns möjligheter att få majoritet för en sådan inställning. Det gör att vi har valt – eftersom vi tycker att huvudinriktningen i propositionen är korrekt med bara få kosmetiska ändringar – att bara avge en reservation.

Jag skall nu kommentera några punkter i propositionen. Tillsammans med de tidigare besluten för en ny högskolelag finns det nu antligen förutsättningar för våra universitet och högskolor att själva ta ansvaret och slippa klåfingrigheten från centralbyråkrater och centrala politiska instanser.

En väsentlig faktor i det sammanhanget är det nya resursfördelningsystemet, som vi välkomnar och tycker är bra i grunden. Ännu bättre blev det när man tillmötesgick Ny demokratis önskemål och höjde studentpengen från 30 % till 40 %.

Förvisso är detta ett system, som för universiteten och högskolorna är avgörande nytt, men det tvingar också fram ett helt annat tänkande och ett fokuserande på studenterna samt på undervisnings- och utbildningskvaliteten. Det stora flertalet vid universiteten tycker att systemet är bra, även om det finns en del som anser att det blir litet kusligt när det nu tydliggörs vad kvaliteten innebär och när man inte automatiskt får pengar beräknade på antalet platser.

Vi har en reservation när det gäller dimensioneringsfrågan. Som har framgått av tidigare motioner från Ny demokrati är vi för principen fri antagning av samtliga behöriga studenter. Den grundinställningen har vi kvar, samtidigt som vi konstaterar att det är litet märkligt att socialdemokraterna, som vill öka antalet platser, inte stöder den principen. Men jag har förstått att detta beror på att vi inte vill styra vilka högskolor och universitet det kan bli fråga om, utan det vill vi låta marknaden, dvs. studenterna, bestämma. Och detta blir uppenbarligen alldeles för hotfullt för socialdemokraterna.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp frågan om kårobligatoriet. Äntligen kan vi se början på slutet till denna institution. Åtskilliga har försökt att måla upp katastrofscenarion om vad som händer när kårobligatoriet tas bort. Alla som har målat upp dessa katastrofscenarion har en sak gemensamt: de tycker uppenbarligen att dagens kårer är dåliga, eftersom de förutsätter att studenterna inte kommer att stanna kvar i dem. Vår utgångspunkt är precis den

motsatta. Vi är övertygade om att kårerna är bra och att studenterna alldeles frivilligt vill vara kvar i dem. I de få fall som det inte blir så, är avsikten att det skall skapas ett sådant tryck på kårerna att de blir så bra att studenterna vill vara med i dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation nr 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 70 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp två saker från Stefan Kihlbergs anförande. Han påstod att det blir otäckt när kvaliteten blir tydliggjord. Problemet är att kvalitetsfaktorn är otydlig. Jag är själv övertygad om att Hälsouniversitetet i Linköping, som verkligen bygger på kvalitet, hade fått en annan utdelning i pengar om kvalitetsfaktorn hade kunnat beräknas. För övrigt väljer studenter i mycket stor utsträckning med fötterna. Det är få som är upplysta om var den bästa kvaliteten kan tänkas finnas.

Stefan Kihlberg sade att vi socialdemokrater är rädda och tycker att det är hotfullt med fri intagning. Det hotfulla för oss är i så fall att man bara skickar över en påse med pengar till Utbildningsdepartementet, som sedan får fördela dem efter var studenterna råkar hamna någonstans. Det ställer vi rakt inte upp på, därför att det tycker jag skulle vara hotfullt.

Anf. 71 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till den meningsyttring som vi har fogat till detta betänkande under mom. 1, 5, 21, 28 och 87. Jag står naturligtvis bakom också de övriga momenten.

Den proposition som ligger till grund för det betänkande som vi nu skall behandla och fatta beslut om ingår i något slags strategisk utbildningspolitisk bombflotta från det moderatledda Utbildningsdepartementet. Det är en riktigt "grabbig" proposition fylld med sådana slagord som t.ex. "konkurrens". Tyvärr måste jag konstatera att denna grabbighet inte helt uppvägs av att resurssystemet till viss del korrigeras eller av det faktum att jämställdhetsarbetet inom högskolan behandlas i ett avsnitt dels i propositionen, dels i betänkandet.

Efter en genomläsning av propositionens huvudsakliga förslag om resurssystem – visserligen korrigerat av utskottet – och andra förslag – t.ex. frågan om kårobligatoriet – måste det erkännas att det finns en kvarvarande smak av Biggles över det hela. Fast det är klart att Biggles oftast träffade målet. Det är mer än vad man kan påstå om majoritetens förslag i betänkandet. Med ideologin som syfte missar majoriteten förnuftet som mål.

Majoriteten gasar på med ett nytt resurssystem. Gasen i botten, full acceleration och sedan får vi se hur det går. Majoriteten, dvs. regeringspartierna och Ny demokrati, är inte ens beredda att gå oss i Vänsterpartiet och socialdemokraterna till mötes då det gäller en nogsam uppföljning av det nya resurstilldelningssystemet. Det hade gått att skapa en väldigt bred politisk majoritet för ett nytt resurssystem för högskolan, om regeringspartierna bara hade haft viljan, förmågan eller förtroendet att föra en vidare förhandling i utbildningsutskottet. I stället väljer regeringspartierna ånyo minsta möjliga majoritet med hjälp av Ny demokrati.

Det är inte bra att välja en så svag majoritet för ett förslag av den här typen. Den farhågan förstärks när man läser om alla resultat och eventuella brister i förutsättningarna för systemets funktion, som belamrar majoritetstexten i betänkandet. Det finns en mängd skyddsnät och sådant inskrivet. Man skriver att det förutsätter att förslag till direkt kvalitetsfrämjande inslag i resurstilldelningssystemet föreläggs riksdagen. Vad avser majoriteten med kvalitetsfrämjande inslag? Vad är det som inte finns i grundkonstruktionen?

Längre fram i texten återkommer majoriteten till frågan om kvalitet. Man påstår att det föreslagna systemet så som det presenteras i betänkandet skall stimulera både effektivitet och kvalitet samt att högskolor och universitet skall ta väl hand om sina studenter. Jaha, och varför skall det till kvalitetsfrämjande komponenter längre fram i tiden, när det enligt utskottet redan finns denna stimulanseffekt? Man måste liksom bestämma sig för att inta en hållning. Man kan inte inta en dubbel hållning, åtminstone inte på samma sida i betänkandet. På vilket sätt har högskolorna och universiteten tidigare tagit hand om sina studenter?

Frågorna reser sig en efter en ju närmare man funderar över det system som nu skall införas. Hur skall de effekter som leder till att det blir fler inofficiella rekommenderade studiegångar byggas bort? Annars återinrättas ju i praktiken linjesystemet så att säga genom bakdörren. Studentpeng och prestation hänger ju samman.

Hur långt kan ett effektivitetsresultat i studieprestation drivas utan att det de facto leder till konstraditionella val av ämnen, Margitta Edgren? Det finns en risk i detta. Hur borde ett resurstilldelningssystem konstrueras som kunde ha åtminstone en delverkan för en jämnare social rekrytering till högre studier? Vilka komponenter bör ingå i ett resurstilldelningssystem som kan öka valmöjligheterna och stärka utbildningens kvalitet genom att systemet främjade samarbete mellan högskolorna? I det här sammanhanget bör man nog ställa sig frågan om huruvida det föreslagna systemet riskerar att ha motsatt verkan.

Jag menar att alla dessa frågor om eventuella effekter av resurstilldelningssystemet faktiskt motiverade en möjlighet för riksdagen att via en parlamentarisk grupp följa upp och snabbt korrigerar fel och brister i systemet. Tyvärr vill inte majoriteten gå oss och Socialdemokraterna till mötes i den frågan.

Det är litet märkligt, herr talman, därför att när frågan om att ett nytt statsbidragssystem för lärarlöner i gymnasieskolan skulle införas, vilken är mer begränsad än den här frågan – det var ett förslag från Vänsterpartiet – fick vi stöd av de borgerliga partierna. De ansåg att det var viktigt att frågan följdes upp via parlamentariska grupper. Men, men, tiderna förändras.

I betänkandet föreslås också att kårobligatoriet skall avskaffas. Det är ett principbeslut som skall fattas. Det är ett gammalt krav från Vänsterpartiets sida. Men tyvärr kan jag i dag inte stödja ett avskaffande, därför att jag tycker att underlaget för ett principbeslut är väldigt tunt. Det sägs t.o.m. klart i propositionen att det är tunt och att en rad andra frågor måste belysas. Därför vore det inte i vägen att låta beslutet vila till dess att riksdagen har ett fullödigt underlag för sitt beslut.

Jag tycker att jag som riksdagsledamot måste ha överblick över olika ef-

fekter, konsekvenser, framtida krav och behov för att kunna fatta beslut. Om jag behöver litet mer tid – det har ingenting med radikalism eller konservatism att göra, Stefan Kihlberg – använder jag den tiden om jag ser att den åtminstone inte åstadkommer försämringar av det beslut som efter ett tag kan komma att fattas.

Vi har i vår motion och i detta betänkande tagit upp frågan om jämställdhetslagstiftningen. Vi vill att den skall utvidgas att också gälla utbildningsområdet. Utskottsmajoriteten säger att det redan finns täckande lagstiftning så att olika jämställdhetsproblem som t.ex. sexuella trakasserier kan tas upp utan att jämställdhetslagstiftningen också skulle gälla på utbildningsområdet. Man hänvisar till att det redan finns civilrättsliga och straffrättsliga möjligheter.

För vår del handlar utvidgningen om en klar markering om att jämställdhetsarbetet är oerhört viktigt. Det handlar också om en annan markering. Vi anser att den som begår högre studier också utför en arbetsinsats, nämligen en investering för samhället. Vi tror inte riktigt på detta med civilrättslig möjlighet, därför att för den student eller forskarstuderande som har utbildningsbidrag, dvs. för den som har doktorandtjänst, skulle det ställa sig väldigt krångligt och dyrt. Det skulle kräva både pengar och tid att civilrättsligt driva en fråga om t.ex. sexuella trakasserier. När nu utskottet hänvisar till arbetsmarknadsutskottet undrar jag om man egentligen har tänkt igenom detta.

Utskottet talar om straffrättslig påföljd. Men det kräver att brottet i så fall är ganska grovt för att åklagaren skall pröva ärendet. Man skulle alltså klart vinna på en markering om att man inte accepterar olika typer av segregering och dålig behandling av människor beroende på vilket kön de tillhör. En sådan markering skulle man vinna på här. Tyvärr väljer inte utskottet att gå oss till mötes på den här punkten.

Herr talman! För något år sedan splittrades UHÄ i olika nya statliga myndigheter; Verket för högskoleservice och det som nu kallas för Kanslersämbetet. Vi var motståndare till detta då, och vi är motståndare till denna splittring nu. Vi kan inte se att vi tjänar något vare sig i effektivitets- eller kvalitetshänseende på att skapa fler enskilda statliga myndigheter. Därför har vi i betänkandet föreslagit att dessa myndigheter kan slås samman till en organisation.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om dimensioneringen. I går fick vi uppgifter om att det var tre sökande till varje högskoleplats. Det är ju glädjande i sig, men det är då ledsamt att inte fler unga människor kan erbjudas högskolestudier, när de nu så gärna vill studera på högskola.

Utskottet har pekat på att det finns ett problem med beredningen av olika förslag när det gäller dimensioneringen. Det sägs, vilket jag tror att vi är överens om, att man vill erbjuda så många utbildningsplatser som möjligt. Socialdemokraterna föreslår en kraftig dimensioneringsökning. Motargumentet är att det inte finns plats. Fysisk plats finns det säkert – man kan vända sig till Securum för att låna litet lokaler – men det finns inte kompetens. Här står alltså två diametrala ståndpunkter mot varandra: Jo, säger de som vill öka utbildningen, nej, säger de som på något sätt vill hålla igen, samtidigt som det finns någon gemensam ståndpunkt där alla naturligtvis in-

ser att det vore klokt att ta till vara den här viljan hos de svenska ungdomarna. Jag säger, herr talman, i det här fallet såsom Hoola Bandola sjöng: Vem kan man lita på? Det vore intressant att få ett klargörande från Socialdemokraterna och Margitta Edgren, som är majoritetstaleskvinna, om var sanningen ligger. Går det att öka dimensioneringen av högskolan? Vi har för vår del sagt att det är viktigt att det sker och att regeringen i mån av möjlighet så fort som möjligt bör lägga fram ett förslag om ytterligare platser för studerande på högskola.

Anf. 72 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag vill till kammaren framföra utbildningsminister Per Unsells beklagande att han inte är här i dag. Det hänger samman med att debatten flyttades. Personligen är jag ju glad egentligen, därför att han är i Lund för att hedra doktorspromoveringen med sin närvaro.

Herr talman! Björn Samuelson hade ett par slående inledningsord om den nya regeringens utbildningspolitik som en strategisk bombflotta. Strategisk, ja. Strategisk utifrån att Sveriges relativa styrka när det gäller högre utbildning och forskning alltsedan 60-talet har försvagats. Det är denna strategiska insikt som man nu har börjat hantera, som förresten även den tidigare socialdemokratiska regeringen inledde när man insåg att utbildning och forskning är en strategisk fråga för landet.

Att den relativa styrkan har försvagats finns det många förklaringar till. En bygger på att högre utbildning i ett livsperspektiv lönar sig dåligt för den enskilde. Därav följer att ungdomar har valt bort längre högskolestudier. Andra förklaringar är att det på 70- och 80-talen var lätt att få jobb med skapliga ingångslöner direkt efter gymnasiet. Då satsade man inte på högre utbildning. Dessutom blev många teknikstuderande lockade under 80-talet av bra jobb och höga löner att hoppa av sina studier före examen.

Andra förklaringar kan vara de politiska ingrepp som gjordes i högskole-systemet genom UKAS, PUKAS och U 68, vilka innebar att regelstrukturen och byråkratin i systemet kändes alltför strikta och alltmera omoderna i förhållande till yrkeslivets förändringar.

Faktum är ju att andelen högskoleutbildade ända fram till de senaste fyra fem åren har sjunkit i varje årskull. Av dagens 40-åringar har 25 % eftergymnasial utbildning, medan andelen bland 30-åringarna ligger strax över 20 %. Samtidigt har andelen högre utbildade i andra länder ökat.

OECD:s rapport *Employment Outlook* för 1987, som är den senaste, visar att ungefär 11 % av arbetskraften i Sverige hade högskoleexamen. I Storbritannien var det 17 %, i USA 23 % och i Japan nästan 15 %.

Om man bryter ned dessa siffror för industrin, visar det sig att Sverige faktiskt hamnar i ett ännu sämre underläge. I Sverige finns knappt 5 % av de högskoleutbildade inom industrin, medan siffran för Storbritannien är drygt 10 %, för USA 18 % och för Japan nästan 12 %.

Ett exempel fick utskottet vid sitt studiebesök i Japan där t.ex. Nippon Steel hade 10 000 forskare som var högskoleutbildade, och antalet anställda var totalt 60 000.

Alla är alltså nu överens om att vi måste ha högre utbildning och forskning som motor för att behålla och utveckla en välfärd för alla medborgare. Då

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

måste utbildningarna i Sverige kunna mäta sig innehållsmässigt och kvalitetsmässigt men också i fråga om volym, dvs. antalet studenter i systemet, med andra länder och helst överträffa andra länder, eftersom vi också måste kompensera för vårt lilla språk.

Herr talman! Vi har tidigare hört att det nu inte är någon brist på sökande i systemet. Hösten 1990 sökte 65 000 till 25 000 platser. Hösten 1992 sökte netto 100 000, och ungefär hälften kom in. Vi har just fått veta att antalet sökande i år är ca 90 000.

Det växande intresset i Sverige för högre studier har paralleller med andra länder. Tyskland och Norge är näraliggande exempel. Vi följer alltså en internationell trend som naturligtvis hänger samman med den ökande insikten i alla länder om att kraven i arbetslivet på högre utbildning ökar och att utbildningens betydelse för varje lands konkurrenskraft ökar.

Har då riksdagen svarat upp mot detta ökade intresse och gett resurser till fler platser? Ja, högskolan har blivit betydligt större. Från 1991 till 1995 ökar antalet heltidsstuderande med 50 000. Samtidigt säger Socialdemokraterna i en rad olika motioner och reservationer att antalet platser borde öka ännu mer. Socialdemokraterna glömmer då bort att det även finns en mottagarsida för sökande som är viktig att värna och som inte får överexploateras.

Mottagarna i detta sammanhang är de som skall fungera som lärare och som skall orka vara inspiratörer och garantier för att den utbildning som ges också blir av hög kvalitet. Lärarna måste hinna med att se varje student som individ. Jag anser att högskolans lärare och ledningar har kraftsamlat oerhört genom att klara av den stora ökning som riksdagen har fattat beslut om under de senaste fyra åren.

Naturligtvis betyder den tilltro som riksdagen därmed visat högskolesystemet mycket för viljan att klara av detta. Där som på andra områden gäller väl att den som får ett ansvar och befogenheter därtill gör allt för att klara av det.

Men på samma sätt som man kan lasta en häst så att den stupar, finns det, menar jag, gränser som inte kan överskridas för riksdagens möjligheter att bestämma volymutvecklingen i högskolesystemet.

Björn Samuelson, det nya med resursfördelningssystemet är ju också att högskolorna själva i allt högre grad kan avgöra när den samlade orken, dvs. lärarkapacitet, lokaler, utrustning, studentservice, räcker till för att klara av ytterligare studenter.

Inom de utbildningsuppdrag som nu ges i detta betänkande finns det utrymme för upp till 210 000 studenter. Det finns alltså möjligheter. Men skillnaden är att vi tilltror högskolorna själva att kunna avgöra när de har möjligheter att öka antalet studenter.

Högskolorna är nämligen lika medvetna som vi i riksdagen om vad konkurrenskraften för landet betyder och vilken roll som högskolorna spelar i denna utveckling.

Principerna för det nya resursfördelningssystemet är antagna tidigare. De konkretiseras nu. Vi lämnar ett system som ger ersättning efter antalet platser tilldelade av riksdagen och övergår till ett system som ersätter högskolorna utifrån vad de faktiskt presterar, kvantitativt och kvalitativt. För varje högskola anges de examina som de har rätt att utfärda från den 1 juli i år.

Regeringen kan efter kanslerns prövning utvidga dessa rättigheter men också dra in dem.

Systemet innehåller delar som hänger ihop.

Den första delen är att högskolan får ersättning i efterhand för prestationer på helårsbasis i poäng som studenterna presterar. Underlaget framgår av Resursberedningens betänkande. Men, som också framhålls i propositionen, detta är en beräkning. Varje högskola kan själv avgöra hur resurserna skall fördelas inom det egna reviret och göra omfördelningar mellan områdena.

Det är viktigt att påpeka att ersättningen innefattar kostnader för fort- och vidareutbildning, distansundervisning och merkostnader för studenter med funktionshinder. Distansundervisning betonas därmed som en av de former för undervisning som hör till en högskolas repertoar. Funktionshindrade studenter hör också till högskolans vardag, och ersättningssystemet innebär att de har och skall ha samma möjligheter till högre studier som andra studenter. När kostnaderna blir extra stora, finns det en pott pengar att tillgå som förvaltas av Stockholms universitet. Det är mera en praktisk fråga, beroende på att Stockholms universitet har mer än 50 % av landets studenter med funktionshinder.

För den aktuella budgetperioden förväntas drygt 54 000 examina med minst 120 poäng genomföras, dvs. i genomsnitt 18 000 per år. Målet för 1998 och därefter sågs i propositionen vara 20 000–25 000 examina. Herr talman! Som en jämförelse kan jag nämna att 14 000 examinerades förra året.

Detta är ett synnerligen krävande beting, som dessutom kräver att många fler ungdomar söker sig till gymnasieskolans teoretiska och tekniska program och kurser. Flickorna är där den stora potentialen. Men betinget kräver också förändringar inom högskolan, att nya former för högskoleutbildningar utvecklas.

Den andra delen är en studentpeng. Tidigare kallades den rörlig resurs. Den följer med till den högskola som valts av studenten. Regeringen föreslog mycket riktigt att den skulle vara 30 % av ersättningen. Men under arbetet med förslaget har utskottets majoritet ändrat studentpengens storlek till 40 %. Detta är inget skumt, Björn Samuelson. Detta görs för att vi vill ytterligare markera omsorgen om studenterna och deras insatser.

Så till den tredje delen, som gäller ersättning för särskilda uppdrag. Därmed garanteras att vissa mer udda, men för landet i dess helhet viktiga, ämnen finns kvar, även om det för den enskilda högskolan möjligen skulle kunna vara frestande att lägga ner utbildningen i sådana här ämnen.

Det kan gälla ett visst språk, t.ex. samiskan i Umeå, egyptiologin i Uppsala eller utvecklingsarbetet i fråga om exempelvis distansundervisning i Umeå. Det kan också gälla lokalisering av svenskundervisning för utländska gäststudenter till flera högskolor. För Stockholm anges som särskilt uppdrag att 275 helårsstudenter skall lokaliseras till Huddinge.

Den fjärde delen gäller ersättning för kvalitet, i form av en premie för kvalitet. Utskottets majoritet beklagar uppriktigt att den delen inte är färdigutvecklad. Arbetet pågår, och vi har fått löftet från departementet att den här delen blir klar under nästa budgetår.

Herr talman! Med det här systemet har högskolorna utrymme för egna

prioriteringar inom ramen för det tak som är angivet. Riksdagen kommer inte att bestämma vare sig kurser och ämnen eller lokalisering. Högskolorna kan själva avgöra hur många de kan åta sig att utbilda, dvs. de får själva avgöra om den samlade orken räcker till för fler studenter med bibehållen undervisningskvalitet. Studenterna kan välja friare. De kan komponera sina utbildningar utifrån egna intressen och utifrån de signaler som de uppfattar från arbetslivet.

För vissa utbildningar fastställer riksdagen ett minsta antal examina. Det gäller sådana som det måste finnas tillräckligt många av i ett nationellt perspektiv, och det handlar då om lärare, läkare och civilingenjörer.

Studierna kan leda till tre olika examina: högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen.

I betänkandet fastställs magisterexamensrätt beträffande universiteten och fyra av högskolorna. Kanslersämbetet har i uppdrag dels att utvärdera och bedöma alla som söker rätt att ge magisterexamen, dels att kontinuerligt följa upp dem som har fått den rätten. Det är alltså inte en för alltid given rättighet, utan alla måste bevisa sin kvalitet och därmed försvara sin rätt.

Viktiga inslag i Kanslersämbetets bedömning kommer att vara den aktuella högskolans lärarkår och dess vetenskapliga och pedagogiska kompetens.

Betänkandet fokuserar på kvalitet. Utbildningarna följs upp och kontrolleras, främst genom högskolans eget kvalitetsarbete men också genom återkommande utvärderingar med internationella och nationella externa examinatorer. Detta behövs naturligtvis för att säkra kvaliteten, men också som signal till studenterna. Informationen från kvalitetskontrollerna ökar studenternas möjligheter att välja ort och ämne. Underlaget skall vara sådant att de kan söka sig till utbildningar med erkänt god kvalitet.

Jag vill återigen betona vad utskottet säger, nämligen att det är viktigt att den utlovade kvalitetsprincipen i resursfördelningssystemet föreläggs riksdagen nästa budgetår.

Reservanterna befarar att högskolan nu kommer att betona kvantiteten på bekostnad av kvaliteten. Nej, jag tror inte att man är så dum att man gör det. För den egna överlevnaden på sikt gäller det ju för högskolorna att hålla kvalitetsfanan högt, för annars kommer inte studenterna.

Signalvärdet beträffande kvaliteten, det gäller då både blivande studenter och arbetslivets avnämare, skall inte undervärderas. Utan en kvalitetskontroll och säkerställd kvalitet kommer inte heller det eftertraktade internationella samarbetet att utvecklas. Det samarbetet försiggår nämligen i dag i sträng internationell kvalitetskonkurrens.

Det är också viktigt att följa upp att universitet och högskolor tar sitt ansvar när de nu själva avgör en utbildnings lokalisering. Detta innebär ett vidgat ansvar för den region som de verkar inom – ett ansvar som innebär att universiteten ser de mindre, nya högskolorna som likvärdiga partner i fråga om grundutbildningarna och t.ex. uppmuntrar till rörlighet sinsemellan när det gäller lärare och studenter.

Herr talman! Studentpengen kommer att innebära att högskolan måste vara rädd om sina studenter. Studenternas val och studieresultat kommer att påverka anslagen och därmed direkt högskolornas lönsamhet och möjlighe-

ter att utvecklas. Studenterna är en *gående resurs* som man måste ta hänsyn till och vars intresse och förtroende man måste vinna. Studenterna är måna om effektiva studier. De vet att varje termin extra kostar för den egna plånboken. Därmed är studentpengen effektivitetspådrivande på flera plan.

På sikt, det visar demografiska siffror, kommer det att bli ont om studenter. Då blir det en kamp mellan högskolorna om studenterna, vilket naturligtvis än mer betonar hur viktigt det är att man vårdar och värnar samt lyssnar till studenterna.

Herr talman! Jag skall så kommentera några reservationer. Jag tar dock inte upp frågan om kårobligatoriets avskaffande, för den frågan kommer Tuve Skånberg senare att ta upp här.

Först gäller det läkarutbildningen i Umeå. Flera motionärer har framfört att de önskar en utökning. Ett enigt socialutskott har tillstyrkt. Men en majoritet av oss i utbildningsutskottet tillstyrker inte.

Skälet till vår mera avvaktande hållning är för det första att det, om Umeå universitet prioriterar 50 utbildningsplatser för läkare, blir möjligt att man själv gör omfördelningen. För det andra – och det är nog det viktigaste skälet – vill vi invänta en aviserad långtidsprognos beträffande framtidens läkarbehov.

Det är nämligen så att spåren från tandläkarutbildningen förskräcker, vilken snabbt och kanske oöverlagt utökades förra gången. Nu måste den utbildningen dras ner, eftersom behovet av tandläkare minskar enligt bl.a. Landstingsförbundets prognoser.

Reservationen om den parallella lärarutbildningen upplevs som en gammal seg skivbekant. Socialdemokraterna kan tänka sig en snedddning in i lärarutbildningen för akademiker. Riksdagen har tidigare beslutat om 40 poängs praktisk-pedagogisk tilläggsutbildning för personer med andra akademiska meriter. Såvitt jag förstår är vi överens om det viktigaste, nämligen att det är bra och utvecklande för skolan att ha lärare med olika bakgrund och yrkeserfarenheter och i olika åldrar. Vidare är det bra att man skall kunna bli lärare på otraditionella vägar. Utbildningarna finns. De är alltså i gång. På vissa håll är de mycket uppskattade, på andra mindre uppskattade.

Om utbildningarna på sikt *inte* uppskattas av studenter eller framtida arbetsgivare kan vi vara säkra på att de försvinner – det borgar studentpengen för!

Reservation 15 handlar om en jämnare social rekrytering. Målet för hela högskolepolitiken är att landets begåvningar tas till vara, oavsett social situation. Faktum är att trots allt vackert tal under 70- och 80-talen har den sociala snedrekryteringen snarare förstärkts. En utredare arbetar med dessa frågor, och hans rapport kommer i sommar. Den skall handla om hur vi kan komma till rätta med den här sneda rekryteringen. I detta sammanhang gör reservationen varken till eller från.

Herr talman! Sedan några ord om jämställdheten inom högskolan. Riksdagen har tidigare satt upp ett mål för hur jämställdheten skall utvecklas. Det är bara att konstatera att vägen till det målet är mycket lång.

Till högskolans grundutbildningar söker fler kvinnor än män. Men färre kvinnor än män kommer in och långt färre kvinnor går vidare till de längre utbildningarna – trots att kvinnor från *alla* gymnasielinjer, inkl. de naturve-

tenskapliga och tekniska linjerna, har bättre betyg än männen. Hur går detta ihop?

Herr talman! Det finns också en gemensam politisk medvetenhet om att ett samhälle behöver både män och kvinnor som ägnar sig åt kvalificerade längre studier. Hur kan vi medverka till att denna politiska medvetenhet sprids och görs till en viktig angelägenhet för högskolorna själva?

Det finns nu förutsättningar. Hjälpmedlen är den nya högskolelagen och högskoleförordningen. I dessa betonas högskolornas ansvar för jämställdheten inom högskolorna och likställs med deras ansvar för internationaliseringen. Jag är dessutom övertygad om att just jämställdhetens utveckling kommer att visa sig vara en bra indikator på kvalitet och kommer att kunna premieras i ett nytt kvalitetssystem.

Jämställdheten är självklart en fråga om rättvisa mellan könen, men också en viktig fråga om kvalitet i utbildningarna och om nationalekonomi.

När vi i dag behandlar ett nytt system för resurser, så glöm inte att vi i framtiden kommer att få ont om studenter. Varje högskola måste anstränga sig för att locka till sig och behålla de begåvade flickorna. Annars blir det inte möjligt att nå de mål som har satts upp.

Det, herr talman, kommer att bli den stora möjligheten och den stora utmaningen för högskolorna i framtiden. Den högskola som anstränger sig att lyhört lyssna även på kvinnorna kommer inte att förgås, utan att utvecklas.

Till allra sist, herr talman. Den större frihet som de senare åren getts till högskolorna är inte en gång för alla given. Den kan dras in och den kan ökas. Högskolorna är ett verktyg i samhällets tjänst och en del av samhällets infrastruktur. De finansieras i huvudsak av skattebetalarna, vilket innebär att i friheten måste finnas en lyhördhet för samhället och för skattebetalarna. Insikten måste finnas att medborgarna har berättigade krav på insyn och berättigade krav på information om hur skattepengarna används. Högskolorna får inte bli isolerade öar i samhället, utan de måste alltid interagera med andra utbildningar, kulturinstitutioner och delar av samhället. Som liberal ställer jag helhjärtat upp på den utökade friheten för högskolorna. Men som liberal vet jag också att frihetens gränser ständigt måste debatteras. Det finns för samhället oundgängliga kunskaper, som inte fångas i en doktorsavhandling, men som ändå förtjänar respekt.

Anf. 73 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det var ett intressant anförande som Margitta Edgren höll. Särskilt gällde det hennes vidareanalys av mitt påstående om bombflottan. Man behöver inte bomba sönder saker, man kan bomba andra företeelser.

Jag tror att det är stor risk att man har valt fel taktik för att nå fram till sitt strategiska mål. Jag tror att man har litet bråttom. Ett område som jag tror kan lida men av det är jämställdhetsarbetet. Margitta Edgren var själv inne på att jämställdhetsarbetet är viktigt utifrån rekryteringsbehov framöver och att det måste utvecklas. Vi kommer inte runt det. Vi kommer att gå tillbaka som kulturnation om vi inte utvecklar jämställdhetsarbetet även inom högskolan.

Det är två saker jag skulle vilja höra Margitta Edgrens funderingar kring. Om man driver effektivitetstänkandet, alltså poängproducerandet, alltför

långt, menar jag att man löper en risk att genom bakdörren föra in ett linjesystem igen. Även om de är outtalade finns det rekommenderade studiegångar, därför att studenterna plockar poäng den vägen. Det är det ena. Det andra är att man fastnar i könstraditionella val i högskolan, därför att man vet att det klarar man av.

För att komplicera bilden ytterligare torde väl också den ökade betoningen av traditionella universitetsideal och universitetskulturer, som man nu kan se i regeringens högskolepolitik, gynna män, eftersom dessa strukturer är byggda av män och för män. Därför gäller det att vara vaksam här. Jag säger inte att 60- och 70-talens högskolepolitik på något sätt var jämställdhetsfrämjande. Men vi måste ta vårt ansvar inom vårt område, inom utbildningspolitikens område, oavsett om det handlar om högskola, gymnasieskola eller grundskola, för att främja jämställdhetsresultaten.

Till platsantalet. Det finns plats för 211 000 helårsstudenter, står det i betänkandet, inte 210 000. Är det detta som är luften i systemet? Hur stor del av det antal helårsstudenter vi kommer att ha nu till hösten på upp till 211 000 är luften i systemet? Det är dessa fakta jag skulle vilja ha fram för att man skall kunna fatta ytterligare beslut om kvalitetshöjande åtgärder och ökad dimensionering.

Anf. 74 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

Björn Samuelson funderar över om jämställdheten kommer i kläm när effektiviteten skall öka. Det var huvudproblemet, eller hur?

Jag har funderat väldigt mycket på det. Men det är inte någon självklarhet att de här två sakerna hänger ihop. För det första är de könstraditionella val som man har gjort hittills i högskolan en följd av underliggande skolors inskolning till kvinnoval eller flickval.

Man kan, vilket man på många håll är i full gång med, redan från början försöka ändra på detta, genom att redan i förskolan eller på dagis ge flickor insikten: Detta är ett område som jag är bra på, som jag duger till och som det är roligt att jobba med, så som t.ex. förskolorna i Israel jobbar. De vet att flickor och pojkar på något underligt sätt har olika uppfattning om geometriska figurer. Då använder man de geometriska figurerna i leken för att träna och minska den här skillnaden i uppfattningsförmåga. På så vis kommer också flickor in i att det här är någonting som är till för dem. Den insikten måste finnas med genom grundskolan, genom gymnasiet och hela tiden spädas på och förstärkas. Då minskar risken av att man i högskolan väljer könstraditionellt.

Det var det första. Det tror jag nästan är den avgörande delen och en del som vi här inte har varit speciellt medvetna om. Men nu ökar medvetandet om att flickor och pojkar behandlas olika i skolan.

Den andra delen är högskolans eget arbete. Som jag sade blir det ont om studenter framöver. Då är faktiskt inte högskolorna mindre begåvade än att de inser att det är viktigt att ta hand om de "brighta" flickorna, och inte bara bottenskrapa alla pojkar och låta de mycket begåvade flickorna rinna dem genom fingrarna. Av tvång, vilja eller överlevnadsvillkor kommer man att

ändra sitt innehåll, sina former, metoder och arbetssätt, så att man också attraherar flickorna och får dem att stanna kvar.

För det tredje finns det en växande insikt om att kvaliteten i utbildningen kräver att både män och kvinnor aktivt deltar. Det är i brytpunkten mellan olika erfarenheter, uppfattningar, attityder och värderingar som kvalitet uppstår.

Anf. 75 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är mycket intressant att föra den här dialogen, samtalet, med Margitta Edgren om jämställdhetsarbetet och vad vi kan göra inom utbildningens område. Det finns mycket att göra för tjejer och kvinnor i skolan på många olika områden. Jag håller med Margitta Edgren om detta. Det var någon som sade: Om tjejerna vore färgade skulle skolan och samhället åtalas i vissa fall.

Jag tror också att det i vissa fall handlar om att frigöra oss killar och män i utbildningssystemet. Också vi är fjättrade vid systemet. Genom denna fjättring förhindrar vi en utveckling. Vi sitter som klossar i systemet. Det var därför som jag tog upp exemplen med det universitetsliknande gamla idealet. Det är inte säkert att det i alla fall, och i vart fall inte när det gäller jämställdhetsarbetet, gagnar en sådan utveckling jag och Margitta Edgren vill ha.

Vi måste vara observanta. Vi kämpar nu på detta område, och vi vet att det är viktigt för landets utveckling framöver och hur viktigt det är för jämställdhetsarbetet. Men det är viktigt att vi också tittar på andra områden. När det gäller rekrytering av kvinnor till högre studier kan man få dem att komma tillbaka när de är litet äldre. Ett vårdnadsbidrag vore förödande för detta, Margitta Edgren.

Anf. 76 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera en del av Margitta Edgrens historieberskrivning. Jag skall inte beröra någon stor del av den. Det kan vi kanske diskutera vid något annat tillfälle.

Margitta Edgren sade att högre utbildning inte märks i lönekuvertet. Hon uttryckte sig inte riktigt på det sättet, men jag förstår att det var det hon menade. Utbildning lönar sig sämre. Utbildningsministern skriver också om dessa saker i propositionen. Det lönar sig för dåligt. Man får för dåligt betalt om man skaffar sig högre utbildning.

Jag funderar litet över vad regeringen tänker ta för konsekvenser av detta. Tänker man gå in aktivt i och stödja SACO i förhandlingarna, eller vad betyder det egentligen i realiteten?

När det gäller frågan om dimensioneringen har vi först påstått någonting. Då gick det inte. Det fanns inte lärare, och det fanns inte lokaler, när vi föreslog något. Men några månader senare finns det lärare och lokaler, och då kommer man med förslag. Jag undrar om sådana saker är bundna till vem som föreslår en dimensioneringsökning.

Jag vet att resursfördelningssystemet kortsiktigt slår på så sätt att flera högskolor känner att de måste ta in flera hundra extra studenter bara för att

behålla de pengar de tidigare har haft. Det kanske vore litet lättare för dem om de åtminstone fick en slant för det.

Vi är inte motståndare till resursfördelningssystemet som princip. Vi anser snarare att det är bra, men vi tycker att det gick för fort. Jag undrar om Margitta Edgren inte känner någon oro inför den typ av signaler som har kommit från fältet. Det är därifrån oron kommer. Man frågar sig: Klarar man vi distansutbildningen? Klarar vi de olika uppdrag vi kan tänkas ha om vi plötsligen får 10 miljoner mindre till en verksamhet? Klarar vi det?

Kan det finnas oformligheter i systemet som man kanske kunde behöva slipa av litet grand och ändra litet grand på? Är det redan perfekt? Det är vad min fråga handlar om. Varför kan man inte tillsätta en parlamentarisk arbetsgrupp som följer upp detta? Och vad är parlamentarisk insyn för någonting? Är det att statssekreteraren ringer och berättar vad han tänker göra, eller vad är det?

Av det Margitta Edgren sade drar jag slutsatsen att omsorgen om studenten sitter i studentpengen. Det var därför ni ändrade relationerna. Då är väl 50 % i studentpeng större än 40 %, Margitta Edgren?

Anf. 77 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Naturligtvis är inte kompetensen när det gäller dimensioneringen på något sätt bunden hos departementet eller regeringen. Av de 3 000 platser i utökning som nu anges i kompletteringspropositionen utgörs hälften av basår som riktas mot flickor. Det följer upp tidigare basårssatsningar som man har gjort år efter år. Det andra är i huvudsak platser som man skall använda för att uppmuntra t.ex. distansundervisning.

Jag vill gärna kommentera det Berit Löfstedt sade om hastigheten. Socialdemokraterna är inte kritiska mot att vi ändrar systemet, men de är synnerligen kritiska mot hastigheten. Frågan är då: När är det rätt hastighet?

Det är inte någon nyhet att ett nytt system skulle införas. Det har, trots vad Berit Löfstedt tidigare här har sagt, ändå utarbetats av en grupp människor med djup och ingående kunskap om högskolans verklighet. Förslaget har förankrats i gruppen och sedan i möten med alla rektorer. Det finns alltså ett ordentligt underlag till själva metoden.

När det sedan gäller hastigheten har i varje fall jag fått signaler från högskolor och från universitet att just diskussionerna i samband med detta nya resursfördelningssystem har varit så hisnande nya och motiverande. Man har aldrig tidigare diskuterat detta inom institutioner, fakulteter och universitet. Enbart diskussionen om systemet har varit förlösande, och man har samarbetat som aldrig tidigare.

Vi är också medvetna om, vilket utskottet också säger på s. 37 i betänkandet, att detta måste följas upp. Resursberedningen skall följa upp detta även i framtiden. Om så behövs skall korrigeringar föreslås. Utskottet anser att den uppföljningen bör ske i form av en parlamentarisk insyn.

En parlamentarisk insyn kan ske på olika sätt. Men för mig betyder detta att utskottet i sin helhet upprepade gånger får besök av Resursberedningen och med Resursberedningen kan diskutera de eventuella korrigeringar som föreslås, vilka riksdagen sedan skall fatta beslut om.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 78 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Fru talman! Högskolorna har uppenbarligen uppfattat budgetdialogen, eller budgetprocessen, på litet olika sätt. Man kanske har upplevt det som hisnande nytt. Men jag har också hört omdömet parodiskt. Vi har nog mött diverse reaktioner, skulle jag kunna föreställa mig.

De flesta högskolor hade inte den blekaste aning om vilket utfall detta system skulle få för dem. Jag tycker att det är bra att man har kommit fram till ett nytt system, men man kunde ha berett det litet ordentligare. Det finns saker som behöver slipas av eller möjligen fixas till om de skall bli bra.

Utskottet är kanske inte riktigt rätt forum för att föra samtal med Resursberedningen.

Jag vill fråga Margitta Edgren hur hon tror att läkarförsörjningen i Norrlands inland skall klaras av. Har det t.ex. någonting att göra med läkarutbildningen i Lund? Själv tror jag inte att de knappast alls hänger samman.

Sedan vill jag också fråga hur man skall klara av försörjningen när det gäller barnomsorgspersonal i t.ex. Eskilstuna och Västerås när man har lagt ner utbildningen där.

Anf. 79 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Det är klart att det kan finnas olika skolor när det gäller detta med hastigheten i införandet. En del vill absolut vara säkra till 100 %. De vill ha hängslen och livrem samtidigt och vara hundraprocentigt övertygade om att det är det perfekta.

Det är ett sätt att arbeta, men det är faktiskt ganska trögt och långsamt. Detta är ett hyfsat system. Det kan finnas mindre eller större saker som behöver rättas till. Det finns också förutsättningar för att rätta till dem. Vitsen är faktiskt att man kan göra utvärderingen i samarbete med dem som kommer att vara inne i systemet. Därmed kan man också få en bättre uppföljning.

När det gäller läkarförsörjningen i Norrlands inland har vi inte för all framtid hindrat doktorer att komma till Norrlands inland med det här beslutet. Vi säger att innan vi lägger på 50 läkartjänster i Umeå, som kanske skall tas någon annanstans ifrån, vill vi se hur det långsiktiga behovet av läkare ser ut. Det kan inte vara en underlig inställning. Spåren efter ökningen av tandläkarutbildningen förskräcker. Det är inte bra för en utbildning att ena budgetperioden få x platser fler för att nästa budgetperiod få backa för att det blev för många och få lägga ner platser. Det är inte bra för vårt anseende och för de personer och den personal som är ansvarig för en utbildning.

När det sedan gäller förskollärare i Eskilstuna och Västerås är det faktiskt så att i december 1992 var 16 000 förskollärare arbetslösa. 8 000 var i utbildning i högskolan, och 10 000 var i utbildning i gymnasieskolan. Jag tror inte, Berit Löfstedt, att just Eskilstuna och Västerås kommer att sakna förskollärare. Jag tror att den förskollärare som är arbetslös väljer att flytta till Eskilstuna eller Västerås hellre än att fortsätta att vara arbetslös.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi nu är överens om att den jättestora neddragningen med 25 % av de barn- och ungdomspedagogiska utbildningarna till förskollärare genomförs. Jag är litet ledsen över att vi inte kan vara överens om hur den skall göras.

Fru talman! Det var utomordentligt intressant att höra Stefan Kihlberg föra upp den här debatten till de statsvetenskapliga höjderna. I början gick det väl att följa med för oss vanliga kammarledamöter, men sedan blev det litet svårt. Man vill ha ett obegränsat tillträde till högskolorna, bl.a. för att möta ungdomsarbetslösheten. Men man föredrar att följa majoritetsförslaget om att inte bygga ut högskolan ytterligare, i stället för att följa det socialdemokratiska förslaget om ytterligare 10 000 platser.

Det är en ny sorts statsvetenskap och en litet ny form av politik. Det var några som i valrörelsen sade att det skulle vara raka rör. Jag vet inte hur många krokar det egentligen är på de här rören.

Fru talman! En fråga som är utomordentligt angelägen är handikappfrågan. Samtidigt som Socialdepartementet lade en ambitiös proposition på handikappområdet, arbetade Utbildningsdepartementet med en högskoleproposition. Den försämrar allvarligt förutsättningarna för studenter med funktionshinder att studera vid universitet och högskolor. Låt mig säga till Margitta Edgren att varken högskolorna eller handikapporganisationerna menar annat än att propositionen är ett allvarligt steg tillbaka.

Få satsningar torde vara så lönsamma för samhället som insatser för att göra det möjligt för studiebegåvade studenter med funktionshinder att skaffa sig en högskoleutbildning.

Innan UHÄ avvecklades fanns det ett väl fungerande system för omfördelning av resurser för att anpassa utbildningarna till handikappade studenter. Varje högskola gjorde en procentuell avsättning av sitt grundutbildningsanslag för särskilda handikappinsatser. Om inte anslaget förbrukades vid den enskilda högskolan, omfördelades det via UHÄ till de högskolor som hade stora kostnader för att kompensera olika funktionshinder hos studenterna.

När UHÄ avvecklades föreföll det som om de handikappade studenterna glömdes bort. Trots att det inte är mycket mer än en månad kvar av budgetåret har högskolorna ännu inte fått besked om hur de skall få ersättning för sina särskilda kostnader under innevarande budgetår.

Allt utskottsmajoriteten gör i betänkandet är att konstatera att VHS samlar in uppgifter från högskolorna. Ingenting sägs om omfördelning mellan högskolorna. Jag vill fråga Margitta Edgren om högskolorna kommer eller inte kommer att kompenseras för sina särskilda kostnader för handikappade studenter 1992/93? Enligt vilka principer kommer en sådan kompensation att ske?

Inför budgetåret 1993/94 finns ett anslag för stöd till studenter med funktionshinder. Anslaget uppgår till 8,9 miljoner kronor. Det är otillräckligt. Redan för två år sedan var kostnaderna 14 miljoner kronor. Sedan dess har högskolan byggts ut kraftigt. Mycket talar för att intresset för högskolestudier är särskilt stort hos studenter med funktionshinder. De är ju svaga på arbetsmarknaden.

Vi bedömer att anslaget för budgetåret 1993/94 behöver vara minst 22 miljoner kronor. Vi är också utomordentligt oroad över att utskottsmajoriteten framhåller att 50 % av kostnaderna för studenter med särskilda behov skall täckas av den enskilda högskolan. Risker är uppenbara att högskolornas

intresse för att aktivt rekrytera handikappade studenter minskar, när så stora krav läggs på den enskilda högskolan.

Vår oro delas av handikapporganisationerna. De menar också att det nya resurssystemet kan slå hårt mot högskolornas benägenhet att stimulera studenter med funktionshinder till högskolestudier. Själva handikappet i sig betyder många gånger – oavsett den enskilda studentens begåvning och engagemang – att högskolestudierna kan komma att ta litet längre tid än för andra studenter. Sådana praktiska faktorer som tiden för att översätta litteratur till punktskrift kan t.ex. påverka studietiden för en blind student. Vi socialdemokrater krävde att resurssystemets effekter för funktionshindrade studenter skulle följas upp. Vi fick ingen tydlig skrivning av utskottet i den frågan.

Jag väddar till majoriteten att tänka om och stödja socialdemokraternas reservation angående medel till funktionshindrade studenter vid högskolan. Jag måste säga till Margitta Edgren att jag är mycket förvånad över att Folkpartiets företrädare i utskottet lyssnat mer på den moderata statssekreteraren än på handikapporganisationerna när man utformat betänkandet.

Fru talman! I det bastanta betänkande om högskolan som utbildningsministern lagt fram finns ingen plan för att bryta snedrekryteringen till högskolan. Inte heller utskottsmajoriteten har ansett det mödan värt att begära att departementet utvecklar en strategi för att bryta den sociala snedrekryteringen. I stället väljer man att vänta på den utredningsman som skall vara färdig med sitt betänkande i juli i år. Det är en märklig strategi när man arbetar med en av de viktigaste, men också svåraste frågor som finns på högskoleområdet, att först genomföra stora förändringar och sedan möjligen göra justeringar för att bryta snedrekryteringen.

Det finns många tendenser till att klassklyftorna ökar i samhället. Utslagningen från arbetsmarknaden är dramatisk. Hårdast drabbas den som saknar en ändamålsenlig utbildning.

Även om tillgången till utbildning formellt är jämlik finns en mängd faktorer – materiella och immateriella – som gör det oändligt mycket svårare för en ung människa från arbetarklassen att få del av en akademisk utbildning. Särskilt tydligt är det när det gäller de längre utbildningarna, t.ex. jurist-, läkar- och civilingenjörsutbildningarna. Här är andelen studenter vars föräldrar har kort grundutbildning extremt låg.

I stället för att aktivt söka motverka snedrekryteringen väljer regeringen en mängd åtgärder inom det utbildningspolitiska området som i stället förstärker den. Låt mig ge några exempel.

De privata skolorna överkompenseras. Den allmänna grundskolans resurser för att stödja elever med särskilda behov av stöd skärs ner. Skolpengssystemet i kommunerna omfördelar resurser från miljonprogramsområden till områden med välbärgade och välutbildade föräldrar.

Trots att tillkomsten av mindre och medelstora högskolor varit ett av de viktigaste instrumenten för att bryta snedrekryteringen till högskolan, har regeringen konsekvent prioriterat universiteten i sin fördelning av nya platser till högskolan. Det mest flagranta exemplet var höstens fördelning av högskoleplatser, där över 80 % av de nya högskoleplatserna fördelades på

universiteten och ett tjugotal mindre och medelstora högskolor fick dela på 20 %.

Arbetsmarknadsministern har i flera sammanhang anfört att just utbyggnaden av de mindre och medelstora högskolorna är ett av de viktigaste regionalpolitiska medlen. Jag vill fråga majoritetens företrädare i debatten om prioriteringen av universitetens utbyggnad ligger i linje med regeringsdeklarationens uttalanden om att hela Sverige skall leva.

Nedddragningen av den kommunala vuxenutbildningen och folkbildningen är andra exempel på att regeringspolitiken förstärker i stället för minskar snedrekryteringen till högre utbildning.

Regeringens ointresse för att utveckla YTH-utbildningen är oroväckande. Det pågår nu en snabb förändring i industrin. Många industriarbetare med kort utbildning kan komma att slås ut om de inte får tillgång till en adekvat vidareutbildning. En av utbildningspolitikens viktigaste uppgifter måste vara att utveckla utbildningssamhället så att utslagning motverkas och alla grupper får del av en framtidsinriktad utbildning. Majoritetens intresse förefaller allt för mycket vara inriktat mot de grupper som traditionellt rekryterats till högre utbildning.

Fru talman! Flera studier visar att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning grundläggs redan i grundskolan.

Jag tror att varenda en av oss kan vittna om vilken betydelse för intresset och engagemanget i skolan lärarens förmåga att stimulera intresset och självförtroendet hos varje enskilt barn har. När man frågar ungdomar vad de anser utmärker en bra lärare svarar de ofta att det är en lärare som bryr sig, en lärare som tycker om oss och en lärare som kan göra skolarbetet intressant. Det är en lärare som verkligen vill att jag skall lära mig något.

När riksdagen i juni 1985 fattade det historiska beslutet att införa en lärarutbildning anpassad efter grundskolans behov och med det specifika i läraryrket i centrum, var det uttryck för den betydelse för den svenska skolan som riksdagen tillmätte en god och ändamålsenlig lärarutbildning. Den nya lärarutbildningen har rönt stor uppskattning. Utbildningen ger lärarna goda och relevanta ämneskunskaper samtidigt som de får stor ämnesbredd.

Den varvning av teori och praktik som utbildningen innehåller, ger studenterna möjlighet att under hela utbildningen utveckla sin yrkesroll. Kunskaperna i de olika ämnena blir inga mål i sig, utan medel för att stödja och utveckla barn och ungdom i grundskolan.

Det är därför allvarligt att majoriteten i stället för att utveckla en grundskolelärarutbildning som sätter lärarrollen i centrum, väljer att satsa på den s.k. parallelllärarutbildningen. Här tar man inte till vara den alldeles speciella betydelse för utvecklingen av läraryrket som varvning av ämnesstudier och pedagogisk utbildning innebär.

Uppdelningen av lärarutbildningen efter två olika principer ger också ett mycket otydligt budskap till Skolsverige. Vad är regeringens avsikt med lärarutbildningen? Är det att utveckla den utifrån grundskolans behov eller är det att behålla arbetsmetoder och synsätt som hörde den gamla realskolan till?

Framgången för den s.k. Unckelutbildningen har uteblivit. Till 540 tillgängliga utbildningsplatser antogs inte fler än 178 studenter 1992/93. Avhop-

pen från utbildningen har varit många, och flera studenter har haft en snäv utbildningsbakgrund. Trots det väljer regeringen att med en drucken persons envishet hävda parallelllärautbildningen. I utbildningsuppdragen sätter man ett genomförande av parallelllärautbildningen i stor skala som villkor för att berörda högskolor skall uppnå examinationsvillkoren. Vi socialdemokrater föreslår att det misslyckade försöket med parallelllärautbildning upphör och att platserna vid de berörda högskolorna omformas till den till grundskolan anpassade utbildningen för årskurserna 4–9.

Det är angeläget att ta till vara intresset från den grupp studenter som har stor fallenhet för läraryrket, men som i början av sin högskoleutbildning haft en annan inriktning av sin utbildning än just läraryrket. Därför vill vi att regeringen tillsammans med läraryrket och med utgångspunkt i den grundläggande ideologi som finns vid skolorna – det är viktigt, Margitta Edgren – tar fram modeller som ökar möjligheten till sneddnning in i lärautbildningen. Så skulle grundtankarna i lärautbildningen kunna tas till vara utan att lärarbegåvningar, som kanske under flera år med stor framgång vikarierat ute i grundskolorna, tvingas genomföra hela den tre och ett halvt eller fyra och ett halvt år långa utbildningen.

I den socialdemokratiska reservationen framhåller vi också vikten av att lärautbildningen har en nära kontakt med skolans vardag. Utbildningen måste utvecklas i takt med det utvecklingsarbete som drivs ute i kommunerna. Vi beklagar att majoriteten inte velat göra en markering av detta behov.

Fru talman! Jag tycker att det känns fint att höra Margitta Edgren så engagerat prata om behovet av utveckling av jämställdhetsfrågorna i högskolan. Jag tror att vi är överens på de allra flesta områdena. Men jag vill peka på ett par punkter där jag hade hoppats att vi hade kunnat komma litet längre. En punkt är det socialdemokratiska förslaget om att bygga ut resurserna för vårdhögskolorna så att de skall ha möjlighet att erbjuda kompetensutveckling bl.a. för de många kvinnor som finns i vården. Det socialdemokratiska förslaget skulle ge dem möjlighet till fortbildning. Den andra punkten är det tidigare diskuterade förslaget om nedläggning av förskoleutbildningarna i Falun/Borlänge, Mälardalen och Halmstad. Det är beklagligt. Det är många barnskötare som vill utvidga sin utbildning mot förskollärautbildning. Vi vet att närheten till utbildningarna är viktiga.

Vi socialdemokrater, Margitta Edgren, tror på en stark barnomsorg i framtiden. Vi är nu överens om att det behövs en 25-procentig neddragning av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger. Men vi tror icke på en långsiktig neddragning av utbildningarna. Vi tror att det ligger ett oerhört stort värde både för barn och kvinnor och för jämställdheten att det finns fina, bra daghem och fritidshem över hela landet. Utbildningarna måste vara just så decentraliserade som de är i dag.

Margitta Edgren vet precis lika väl som jag att det går att skära ned utbildningarna med 25 % men ändå behålla dem i Mälardalen, Falun/Borlänge och Halmstad. Varför inte backa på den punkten? Det finns ett så starkt tryck från de berörda orterna.

Fru talman! Jag vill slutligen instämma i de yrkanden Berit Löfstedt fört fram tidigare i debatten. Jag stöder dessutom övriga s-reservationer. Men

Anf. 81 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Om Inger Lundberg hade lyssnat hade hon hört att jag faktiskt svarade dels på frågan om studenter med funktionshinder, dels på frågan om social snedrekrytering. Men låt mig upprepa svaren.

När det gäller 1992/93 står det på s. 39 i betänkandet att regeringen kommer att reglera anslagen till läroanstalter som haft högre kostnader än vad de rimligen hade kunnat finansiera själva.

När det gäller 1993/94 finns det inbyggt i ersättningssystemet en ersättning för de rimliga merkostnader som varje högskola kan få för studenter med funktionshinder. Utgångspunkten är ideologin att studenter med funktionshinder hör till högskolornas vardag. Det skall vara fullkomligt normalt att det också finns studenter som på ett eller annat sätt behöver mer stöd och hjälp än andra. Bara om det är fråga om kostnader som det rimligen inte går att bestrida själv går det att få hjälp med minst 50 % från den pott som hantearas av Stockholms universitet.

Vidare har vi frågan om snedrekrytering. Det finns en rapport som visar att trots allt vackert tal från Socialdemokraterna under många årtionden har det inte gått att lösa problemet med snedrekrytering. Utredaren skall i juni presentera idéer, skisser och förslag till hur man aktivt och praktiskt skall kunna komma åt detta problem.

Vidare har vi Inger Lundbergs påstående att det finns en grundläggande ideologisk skillnad mellan de traditionella lärarutbildningarna och parallelllärarutbildningen. Vad är det enligt Inger Lundbergs synsätt som är den ideologiska skillnaden mellan grundläggande lärarutbildningar som ges på lärarhögskolor och de andra akademiska utbildningar som ges på universitet och samma högskolor? Det finns en skillnad praktiskt, pedagogiskt och didaktiskt. Men den skillnaden får även de som har andra ingångar till utbildningen ta del av.

Sedan är det fråga om vårdhögskolorna. Jag tycker också att det är viktigt att man utvecklar utbildningen på vårdhögskolorna. Det finns en utredning som pågår med Anita Bråkenhielm som utredare. Den skall resultera i förslag till utveckling av utbildningen på vårdhögskolorna. Eftersom resultatet ligger så nära i tiden har vi som kutym att inte föregå förslagen, utan vi inväntar vad som kommer. Men de åsikter utskottet, majoritet eller minoritet, under årens lopp har haft angående utvecklingen av utbildningen på vårdhögskolorna kommer naturligtvis att påverka de förslag som regeringen kommer att lägga fram.

Anf. 82 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag hade förmånen att lyssna på Margitta Edgren. Jag konstaterade att det icke fanns ett klart besked om hur högskolorna skulle kompenseras för sina kostnader 1992/93.

Tror fru Edgren på allvar att de 8,9 miljoner kronorna, som regeringen och utskottsmajoriteten har tagit med i Stockholms universitets budget, på

något rimligt sätt kan möta de speciella kostnaderna för studenter med funktionshinder? Låt mig ta ett exempel, nämligen högskolan i Örebro.

Redan innevarande år har högskolan särskilda extra kostnader för studenter med funktionshinder på nära 4 miljoner kronor. Skolan räknar dessutom med en ökad tillströmning av studenter med funktionshinder. Det beror på att studenterna behöver och mycket väl kan tillgodogöra sig utbildningen om de får stöd. Det är fråga om kortsiktigt mycket dyrbara men långsiktigt mycket lönsamma stödinsatser som görs för dessa studenter.

Totalt räknar vi socialdemokrater med att de extraordinära kostnader som ligger utöver det resp. högskola tidigare har täckt själv kommer att vara ca 22 miljoner kronor. Ni har budgeterat för 8,9 miljoner kronor. Det finns en uppenbar risk att högskolornas intresse för att rekrytera dessa studenter som behöver mycket stöd kan minska. Det är inte jag som målar den fule på väggen, utan precis samma synpunkter kommer från högskolorna och Stockholms universitet – som ansvarar för fördelningen – och från handikapporganisationerna.

Vidare kort något om lärarutbildningarna. Det finns en ideologisk skillnad. Det är icke ämnena i sig som är det viktiga i den grundskoleutbildningen för årskurserna 4–9. Det är förmågan att lära ut kunskaperna, förmedla kunskaperna och engagera eleverna. Vi är helt överens om att lärarna för detta behöver gedigna yrkeskunskaper. Han eller hon behöver också integrationen, praktiken, metoden och förmågan att sätta barnen och läraryrket i centrum. Där tycker vi att den nya lärarutbildningen för utvecklingen tillbaka. Det är därför vi är angelägna om att rätta till det misstag som den s.k. Unkelutbildningen är.

Anf. 83 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Hör inte Inger Lundberg vad jag säger? I resursfördelnings-systemet ingår också ersättning för studenter med funktionshinder. Lunds universitet har redan från början avsatt, på samma sätt som tidigare, en central pott för detta. Det är en självklarhet. Det går sedan att utöver denna pott få pengar från Stockholm. Skulle inte de pengarna räcka är det möjligt att återkomma och anhålla om mer pengar. Detta kommer att självklart ingå i den uppföljning som resursberedningen skall göra av hela det nya systemet.

Jag vet att det har varit och är mycket extra kostnader i just Örebro, eftersom hörselhandikapp kräver så stora och dyrbara tekniska utrustningar. Det kommer att betalas ut extra pengar ur den gemensamma potten. Om inte potten räcker ingår det i resursberedningens uppföljningsarbete att föreslå korrigeringar.

Sedan är det lärarutbildningen. Det Inger Lundberg tar upp är inte ideologiska skillnader. Skillnaden kan väl ändå inte vara att Inger Lundberg menar att den som är lärare själv inte behöver kunskaper? Det är ju det viktigaste. Man måste själv veta vilken grund man står på och vad ämnet handlar om. Sedan måste man själv med hjälp av vidareutbildning pedagogiskt, didaktiskt och metodiskt ta på sig så att säga andra glasögon för att bearbeta det egna stoffet. Där är vi helt överens. Det är vad tilläggsutbildningen om 40 poäng handlar om.

Fru talman! Redan det tidigare resursfördelningssystemet innehöll krav på den enskilda högskolan. 0,15 % av anslaget till grundutbildningen skall av varje högskola avsättas till en grundpott som stöd för handikappade studenter. För många universitet och högskolor, kanske för Lund, var det tillfyllest. När det uppstod extraordinära kostnader omfördelades pengarna.

Det går inte att bortse från att de 8,9 miljoner kronorna är otillräckliga. Jag kan ha respekt för att ni inte har prioriterat i budgeten för en höjning till 22 miljoner kronor. Men jag tycker att det är förvånansvärt att Folkpartiets representanter inte har tagit frågan på större allvar, dvs. att de inte har tagit upp till diskussion att utöver de 8,9 miljoner kronorna ha ett system för omfördelning. En motion i denna fråga fanns med vid utskottets behandling. Vi i den socialdemokratiska gruppen tog upp en motion till diskussion. Men det blev bara kalla handen. Vi socialdemokrater trodde att handikapporganisationernas synpunkter skulle ha påverkat utskottet – men icke! Vad som framgår i betänkandet är den moderata statssekreterarens budskap, nämligen att högskolorna skall ta ansvaret.

För mig som örebroare är det naturligtvis utomordentligt bra om det kan göras en särbehandling av högskolan i Örebro, men problemet är generellt. Det slår hårdast i Örebro och Stockolm, som har den största andelen handikappade studenter. Handikapporganisationerna anser att det system ni har format är en allvarlig riskfaktor när det gäller de handikappade studenternas möjlighet till högskolestudier.

Anf. 85 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Fru talman! Inger Lundberg inleder sitt anförande med att trassla in sig i ett statsvetenskapligt resonemang. Jag skall försöka hjälpa henne att trassla sig ur det. Möjligheten att jag lyckas kanske inte är så stor, för jag anar att det beror på ideologiska blockeringar.

Inger Lundberg förstår inte varför Ny demokrati inte stödjer Socialdemokraternas yrkanden på ytterligare 10 000 platser. Jag försökte förklara det i mitt anförande. Vi vill ha principen fri antagning för samtliga behöriga sökande. Det kanske är 5 000, eller det kanske är 25 000. Vi tycker att det skall bli det antal platser som universiteten kan erbjuda, givetvis med bibehållen kvalitet, och med bibehållen kvalitet på de sökande. De skall naturligtvis vara behöriga.

Vi vill med andra ord låta studenterna och universiteten och inte planekonomiska socialdemokratiska politiker styra. Det skall inte styras från riksdagen. Det är väl det som är skillnaden. Vi tror att studenterna och universiteten vet bäst, medan Inger Lundberg tror att storebror Socialdemokraterna i gammal god ordning vet bäst.

Jag vill kort nämna grundskolläraryrket som Inger Lundberg så varmt hyllar. Den är säkert bra i väldigt många sammanhang, men vi kan inte förstå varför den skulle vara den enda vägen. Socialdemokraterna kritiserade statsministern för hans enda väg. Själva är de inne på precis samma väg. De säger att det bara finns en rätt väg till läraryrket, och den är den s-märkta grundskolläraryrket. Detta säger de trots att vi vet att den har brister. T.o.m. de fackliga organisationerna – Lärarförbundet och LR –

tillstår att det finns brister i elevmaterialet och att det saknas sunda utsorteringsmekanismer. Socialdemokraterna säger nej till lärarlegitimation och lärarcertifikat som skulle säkerställa kvaliteten.

Ny demokratis utgångspunkt är att det enda som är viktigt är att Sveriges elever får bra lärare. Hur de har blivit bra och vilken utbildning de har gått är inte det viktiga. Man kan lämna över åt dem själva och deras eget omdöme och åt universiteten och högskolorna att se till att skapa den kvaliteten.

Det finns många sätt att skapa hög utbildningskvalitet, och man kan säkerställa den med lärarlegitimation eller lärarcertifikat. Men som vanligt vet Socialdemokraterna bäst, och jag får otäcka, uniformerade känslor av kalla, ostliga vindlar när jag lyssnar på Inger Lundberg.

Anf. 86 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur jag skall bemöta det sista – det kanske är bättre att inte försöka bemöta det alls. Jag vill däremot bemöta Stefan Kihlberg då det gäller de sakfrågor vi diskuterar.

Stefan Kihlberg är för en helt fri antagning till högskolan under förutsättning att berörda studenter är behöriga. När det gäller kravet på behörighet är vi helt överens. De borgerliga lägger i betänkandet fram ett förslag om att över huvud taget inte bygga ut antalet högskolor utöver tidigare beslut. I kompletteringspropositionen har det kommit ett förslag om ytterligare 3 000 platser.

Vi socialdemokrater föreslår en utbyggnad med 10 000 platser. Låt mig ta som exempel högskolan i Karlstad. Vi föreslår en utbyggnad med 400 platser där. Antag, Stefan Kihlberg, att 500 elever vill söka till högskolan i Karlstad och är behöriga. Är det då inte bättre att 400 av dem får plats vid högskolan i Karlstad än att ingen får plats? Ligger inte det närmare era ambitioner? Jag har väldigt svårt att förstå logiken i Stefan Kihlbergs resonemang.

Det låter också på Stefan Kihlberg som om vi socialdemokrater vill tvinga studenterna till högskolorna mot deras vilja. Det vi har sagt är att vi skall bygga ut högskolorna eftersom det finns starka önskemål från ungdomarna. Antag, Stefan Kihlberg, att det bara är 300 studenter som vill söka till högskolan i Karlstad. Då blir det bara 300 som söker, och det blir möjlighet för regeringen att omfördela 100 platser till en annan högskola. Det är inte någon högre form av logik i Ny demokratis ovilja mot att som andrahandsalternativ ställa sig bakom den socialdemokratiska reservationen.

Vad menar vi, Stefan Kihlberg, med olika bakgrund och olika förutsättningar? Om det är någonting vi socialdemokrater tycker är viktigt, så är det att människor skall komma till högre utbildning – däribland lärarutbildning – med väldigt olika kunskaper, social bakgrund och erfarenheter i bagaget. Det som är viktigt för en bra skola är att barnen kan möta lärare från olika miljöer, men också att de lärarna har fått del av den stora kunskap om pedagogik som faktiskt finns vid lärarhögskolorna och att de har fått mogna som lärare i en didaktisk process.

Anf. 87 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag inser att Inger Lundberg har svårt att förstå vår utgångspunkt. Det beror möjligen på att den frihet som ett fritt tillträde till högsko-

lan ger skrämmar henne så ofantligt. Det är inget andrahandsalternativ att styra och ställa och omfördela. Vi vill lämna det fritt åt högskolorna.

Vi har sagt att principen är densamma som när det gäller finansieringen av sjukförsäkringen. Vi vet inte hur många som blir sjuka, men vi täcker kostnaderna. Det är vår grundprincip även när det gäller akademiska studier. Alla som är behöriga skall få studera, och de universitet och högskolor som kan erbjuda utbildning med bibehållen kvalitet skall få göra det utan att det styrs och ställs från detta hus.

Det innebär att Inger Lundberg blir nöjd. De som söker till Karlstad och som Karlstad kan erbjuda kvalitetsutbildning får det. Det behövs inget andrahandsalternativ. Man behöver inte gissa om det blir 10, 14, 15 eller 500 som söker. Det löser sig genom den efterfrågan som finns.

Vi är fullständigt överens om att lärare med väldigt många olika utgångspunkter och med mycket olika bakgrund behövs, men för mig är det fullständigt obegripligt varför det bara finns en väg att gå, nämligen den traditionella grundskollärautbildningen, för att bli en bra lärare. Det är definitivt inte på det sättet. Det är definitivt inte så att man blir en bra lärare bara för att man har gått den utbildningen. Jag har mött många och beklämmande exempel under de ett och ett halvt eller två åren som jag har varit i riksdagen. Jag har träffat på blivande lärare som inte inger hopp för framtiden.

Anf. 88 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till UbU14, särskilt i den del som handlar om avskaffandet av kårobligatoriet. Det har fallit på min lott att kommentera det något.

I och med debatten och det påföljande beslutet att avveckla kårobligatoriet slutförs nu en mer än tjugoförårig process. Under 60-talet restes krav från Sveriges förenade studentkårer, SFS, samt från ett par studentkårer på att avskaffa kårobligatoriet. Det resulterade i Kårobligatorieutredningen, som tillsattes i juli 1970. Den kartläggning som blev resultatet ledde fram till 1973 års Obligatoriekommitté och SOU-utredningen "Kårobligatorium?" 1976.

År 1977 fattade riksdagen principbeslutet att kårobligatoriet skulle avskaffas. Obligatorieberedningen, som tillsattes 1977 och som arbetat fram till december 1992 med Bertil Östergren och senare med Peter Honeth som särskild utredare, fick i uppgift att ta fram underlag för att kunna verkställa det principbeslut att avveckla kårobligatoriet som riksdagen fattat. Utredningen föreslog att obligatoriet skulle upphöra den 1 juli 1995, och på den linjen har regeringen gått i proposition 1992/93:169 Högre utbildning för ökad kompetens, som nu till sist också tillstyrks av utbildningsutskottets majoritet i det betänkande vi behandlar i dag.

Trots att det gäller en högskoledebatt med reservationer från oppositionen förefaller det mig som om partierna är långt mer överens och har större samsyn i denna fråga än i de flesta andra.

Såvitt jag förstår – rätta mig om jag har fel – är vi som företräder de sju partierna i riksdagen överens om följande:

- Kårobligatoriet strider mot den s.k. negativa föreningsrätten och att det är principiellt riktigt med en frivillig anslutning till de intresseorganisationer som kårer och nationer är.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

- Studentrepresentationen har stora demokratiska brister när kårvalen har så dåligt engagemang från studenternas sida att valdeltagandet brukar hålla sig under 20 %. Studentföreträdarnas mandat kan ifrågasättas.
- Riksdagens principbeslut från 1977 att obligatoriet skall avvecklas ligger fast.
- Kårerna och nationerna har en mycket värdefull verksamhet genom bl.a. sina studiesociala insatser, studentbostäder och samlingslokaler.
- Vid avvecklandet av obligatoriet måste staten ta sitt ansvar för att möjliggöra studentfackligt arbete, med allmänna val för representation i universitets- och högskoleorgan, utbildningsbevakning och annan intressebevakning.
- Det är orimligt att studenterna själva skall bekosta sin egen hälsovård. Redan nu har ju huvudmannaskapet från studentkårerna övertagits och bekostas av staten, även om en stor del för närvarande finansieras av studenterna. Vi är eniga om studenthälsovårdens stora värde och om att den bör vara förebyggande, kurativ och arbeta med studierelaterade hälsoproblem.
- Driften av kårernas och nationernas studentbostäder och samlingslokaler skall tryggas. Vi är överens om det stora kulturella och historiska värde som inte minst nationernas samlingslokaler har.
- Vid den avveckling av obligatoriet som vi alla önskar skall studenterna vara representerade.

Man kan då fråga: Vad är vi då oense om? Jo, om tidpunkten. Obligatoriet skall upphöra om två år, i och med utgången av juni månad 1995, menar utskottsmajoriteten. Nej, senare, säger Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det är fel metod, frågan måste först beredas färdigt. Björn Samuelson sade att han ville låta beslutet vila och att han behövde litet mer tid.

Men Socialdemokraternas metod är redan prövad sedan 1977, i 16 år. När obligatoriet avskaffas 1995 har det gått mer än ett kvartssekel sedan frågan väcktes. Det kan jämföras med det halvår som det tagit för regeringen att presentera denna proposition sedan Peter Honeth i december 1992 lämnade sitt förslag till avveckling av kårobligatoriet.

Varför skulle regeringen ha större utsikter att med sin deadline, den 1 juli 1995, kunna förhandla med studentorganisationerna om kårernas fortsatta verksamhet och statens stöd till dem än med den metod som Socialdemokraterna prövat i 16 år och nu vill fortsätta med?

Jo, därför att det nu kommer att finnas helt andra förutsättningar för förhandlingarna och ett helt annat intresse hos studenterna. Så länge studentorganisationerna trodde att frågan kunde förhalas, eller rent av förhindras, säger det sig självt att varje incitament till att hitta en god lösning saknades. Den ombonade och privilegierade situation, med det skattefråse som obligatoriet innebär, ville helt naturligt inte studentorganisationerna släppa. Men när de nu ställs inför faktum, att obligatoriet är borta om två år, kommer de att ha allt intresse för framgångsrika förhandlingar. Det är detta ömsesidiga intresse som Socialdemokraterna inte lyckats skapa under de 16 år som gått sedan 1977.

Från utskottsmajoritetens sida vill vi nu betona att i det avvecklingsarbete

som nu kommer att pågå fram till 1995 skall de studentfackliga och studiesociala frågorna lösas på ett för alla tillfredsställande sätt under en kontinuerlig dialog med studenternas representanter och med företrädare för universitet och högskolor.

Till de fördelar som vi tror att obligatoriets avskaffande innebär hör den vitalisering av studenternas engagemang och förnyelse av formerna för studentrepresentationen som bör kunna bli följden. Sämre än dagens situation kan det i alla fall knappast bli, där bara en bråkdel av studenterna deltar i kårvalet.

Så vill jag till sist ställa några frågor till Socialdemokraterna och Berit Löfstedt, som om jag förstått rätt svarar för oppositionen.

Är det en riktig bild som har tecknats, att Socialdemokraterna i 16 år har velat avveckla kårobligatoriet? I så fall, varför har man inte förmått göra det?

Nästa fråga: I händelse av att Socialdemokraterna skulle komma till regeringsmakten efter valet 1994, kommer Socialdemokraterna att riva upp beslutet om avveckling av kårobligatoriet 1995? Eller är det kanske så att Socialdemokraterna i tysthet är ganska nöjda med sakernas utveckling och att den borgerliga regeringen nu fört den kvartssekelgamla frågan i hamn, så att den inte änyo ligger och väntar vid ett eventuellt maktskifte?

Jag vill också ställa följande fråga: Hur ser Berit Löfstedt på den nation i Uppsala som missbrukat sin skattebefrielse? Jag förutsätter att Berit Löfstedt är bekant med den frågan.

Anf. 89 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att Tuve Skånberg har läst på historiken, och det är bra. Man lär sig mycket när man skall hålla anföranden i kammaren.

Jag efterlyser fortfarande svar från Tuve Skånberg på alla de frågor som oroar studenterna och högskolorna om vilka praktiska konsekvenser som ett avskaffande skulle få. Flotta uttalanden att de skall få sitta med, att det nog skall ordna sig med pengarna och att det nog skall bli bra med studenthälsan tror jag inte att studenter och högskolor blir särskilt imponerade av. De behöver få litet bättre besked.

Åtminstone jag tycker vidare att den metod som Tuve Skånberg anvisar för att förhandla med studentkårerna, vilka skall ha svärdet över nacken, inte är uttryck för ett balanserat sätt att se på förhandlingar. Jag tycker att studentrepresentanter och studentkårer i Sverige gör ett utomordentligt arbete. De betyder oerhört mycket för utbildningsbevakningen på universitet och högskolor och därmed för kvaliteten på högskolorna. De betyder också oerhört mycket för de enskilda studenternas boende och sociala välbefinnande. Det går att rada upp mängder av sådana punkter.

Jag vet inte hur jag skall karakterisera Tuve Skånbergs beskrivning av studentkårerna och studentföreträdarna. Den gör mig närmast bekymrad.

Jag vet inte varför Tuve Skånberg tycker att jag skall uttala särskilt om en nation i Uppsala som burit sig illa åt – som om det vore ett exempel på hur studenter och studentkårer rent allmänt bedriver verksamhet. Fånerier, Tuve Skånberg!

Kårobligatoriet har inte varit någon stor fråga, som vi har slitit årligen med. Jag tycker själv att SFS och kårerna har svängt litet fram och tillbaka i sina åsikter. Om jag får tala litet för mig själv, vill jag säga att jag tycker att det är en praktisk fråga. Det är inte någon stor ideologisk fråga.

Vi har numera ett kongressbeslut på att man bör avskaffa kårobligatoriet, och vi följer upp det, men det är viktigare hur man praktiskt kan ordna studenternas verksamhet, deras förutsättningar att få inflytande och deras möjligheter att få bostäder och annat. Formerna är inte det väsentligaste.

Tuve Skånberg är mig svaret skyldig när det gäller hur man skall klara sådant som studenthälsan, inflytandet, studentbostäder och samlingslokaler. Jag vill inte en gång till höra att det skall ordnas. Hur skall det ordnas, Tuve Skånberg?

Anf. 90 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! När det gäller värdet av kårernas och nationernas verksamhet poängterade jag att vi i alla de sju riksdagspartierna är helt överens. Jag har inte någon uppfattning som avviker från utskottsmajoritetens. De är värdefulla, och deras verksamhet bör kunna fortsätta till väl för de studenter som söker sig till dem.

I propositionen anger regeringen att studenternas fackliga, sociala och ekonomiska frågor skall bli föremål för den beredning som behövs, vilken beräknas bli klar den 1 januari 1994. Skillnaden är att regeringen nu kommer att ha möjlighet att föra samtal med studenterna så att viktiga studentintressen kan tillgodoses. Regeringen får återkomma om den här beredningen visar på behov av statliga finansiella åtgärder.

Delar Berit Löfstedt inte min inställning att den principiella frågan nu kommer att lösas och att det är riktigt med en avveckling av kårobligatoriet? Är det inte lyckligt att det sker snabbare i stället för att den här kvartssekellånga processen skall dra ut ytterligare på tiden?

Anf. 91 BERIT LÖFSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jo, Tuve Skånberg vi är överens om principen. Tuve Skånberg undrade tidigare om vi skulle riva upp beslutet vid ett eventuellt maktskifte – det maktskifte som kommer att ske nästa höst. Varför skulle vi göra det? Vi har ett kongressbeslut i vårt parti om principen.

Jag säger bara att jag tycker att det är onödigt att oroa studenter och högskolor med att fatta beslut i bakvänd ordning. Det hade kanske kunnat ta ett år. Då skulle man få svar på de frågor som Tuve Skånberg nu fortfarande är mig svaret skyldig på. Uttalandena om att man skall göra något är okej, men det sägs ingenting om vad det kostar. Det vore ganska bra för riksdagen att t.ex. få veta vad det kostar.

Anf. 92 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Nu framstår den sista lilla skillnaden mellan utskottsmajoriteten och Socialdemokraterna – ett år. Berit Löfstedt säger den 1 juli 1996, medan vi säger den 1 juli 1995. Vad har Berit Löfstedt för garanti för att det inte skulle ta ytterligare 16 år med det sätt på vilket Socialdemokraterna hittills har valt att arbeta på? Kan inte det sätt som utskottsmajoriteten har valt

möjliga vara det enda sättet för att kunna få det här klart till 1995 eller 1996?

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

Andre vice talmannen anmälde att Berit Löfstedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 93 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i den syn gällande högskolan som Berit Löfstedt och Inger Lundberg tidigare har gett uttryck för.

Jag vill också inledningsvis yrka bifall till reservation 7, mom. 12. Det gör jag oavsett hur omröstningen gällande reservation 3 kommer att utfalla. Jag står naturligtvis också bakom övriga socialdemokratiska reservationer.

Jag vill uppehålla mig vid den del i betänkandet som handlar om platserna inom det barn- och ungdomspedagogiska programmet. Jag är starkt kritisk till det förslag som finns beträffande nedläggningen av detta program vid några högskolor – bl.a. vid högskolan i Halmstad.

När jag tog del av propositionen "Högre utbildning för ökad kompetens", läste jag att utbildningar med inriktning mot den privata sektorn och näringslivet måste förstärkas. Denna synpunkt delar jag. Vi socialdemokrater har i många sammanhang påtalat vikten av en välutbildad arbetskraft. Men, herr talman, när jag läste vidare noterade jag "att särskilt vid mindre och medelstora högskolor är utbildningsutbudet i alltför stor utsträckning koncentrerat på den offentliga sektorns behov!" Mot detta måste jag verkligen protestera. Detta påstående tycks dess värre också vara en av anledningarna till förslaget om nedläggning av den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen vid bl.a. högskolan i Halmstad.

Jag kan inte hålla med om att utbildningen vid högskolan i Halmstad är speciellt inriktad mot den offentliga sektorn.

Herr talman! Utskottets majoritet skriver också att det är till nackdel för utbildningens kvalitet att behålla en utbildning med ett minimalt antal platser. Jag vill med bestämdhet hävda att det är en ännu större nackdel att helt beröva en region möjligheterna till utbildning, fortbildning och vidareutbildning. För nog måste väl utskottets borgerliga ledamöter inse att med den kompetens som följer med personalen som arbetar med den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen så skapas ett kunskapscentra som måste räknas som en mycket stor tillgång i en region. Detta kunskapscentra vill jag verkligen behålla i Halland!

Förskolläraryrket i Halmstad har t.ex. byggts upp under en 20-årsperiod i nära samarbete med näraliggande kommuner och olika organisationer.

Jag anser att det är angeläget att det barn- och ungdomspedagogiska programmet finns med i den fortsatta positiva utvecklingen när högskolan nu byggs ut.

I samverkan med andra program och kurser kan det barn- och ungdomspedagogiska programmet utvecklas till en viktig profil för högskolan och regionen. Den kompetens som byggts upp på detta område skall enligt min uppfattning inte avvecklas utan utvecklas och även fortsättningsvis ge möjligheter till såväl grundutbildning som fort- och vidareutbildning för personal inom barnomsorg och skola. Det här är viktigt nu i dessa dagar när det sker

sådana omvälvningar inom barnomsorgens och skolans område. Med det förslag som nu ligger från utskottets majoritet stoppas en verksamhet som under många år har varit en tillgång för den pedagogiska utvecklingen i mitt län.

Herr talman! Jag vägrar att byta bort denna verksamhet mot en helt näringsinriktad utbildning. Jag menar att mångfalden berikar högskolans verksamhet. Det bör finnas plats för både inriktning mot industri, handel, serviceverksamhet och barn- och ungdomspedagogik vid en högskola som Halmstads.

Det socialdemokratiska förslaget att behålla 60 platser för den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen vid högskolan i Halmstad är ett utomordentligt förslag. Med dessa 60 platser kan en kompetens behållas i regionen, utbildning och vidareutbildning kan erbjudas och ett redan väl utvecklat internationellt utbyte och en etablerad FoU-verksamhet kan fortsätta.

Herr talman! Det är för mig en gåta att mina borgerliga riksdagskolleger på Hallandsbanken ej tycks vilja stödja en fortsatt god utveckling inom länet då det gäller den barn- och ungdomspedagogiska verksamheten. Att inte stödja det socialdemokratiska fördelningsförslaget gällande platserna är verkligen att utarma utvecklingsmöjligheterna på det pedagogiska området där hemma.

Nu finns dock chansen att under ytterligare några dagar tänka över det här och läsa vår socialdemokratiska motion. Förhoppningsvis kommer ni då att lämna ert stöd när vi går till omröstning i nästa vecka.

Anf. 94 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! I utskottet är man, som jag tidigare sade, överens om att en neddragning av de barn- och ungdomspedagogiska utbildningarna bör och måste göras. Som Ingegerd Sahlström också redovisade är vi oense om var den skall göras.

Vi i majoriteten anser att det är bättre att de högskolor som skall ha utbildning också har en viss volym, dvs. en viss kritisk massa. Då räcker inte de 60 platser som Socialdemokraterna föreslår. Det räcker inte för att upprätthålla internationellt utbyte och forsknings- och utvecklingsarbete. Det är inte möjligt att upprätthålla det med en bas på 60 helårsplatser.

I gengäld har högskolan i Halmstad fått 90 nya ingenjörspatser och så mycket som 690 platser för ekonomi, språk och ADB. Med den basen finns det möjlighet att vidareutveckla högskolan Halmstad.

Jag är helt övertygad om att om riksdagen skulle tillfredsställa Ingegerd Sahlströms önskemål skulle den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen i Halmstad inte ha möjlighet att upprätthålla den kvalitet som man måste begära av en högskoleutbildning.

Anf. 95 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag är naturligtvis mycket tacksam för den föreslagna utbyggnaden och de ytterligare platser som skall komma högskolan i Halmstad till del. Vi har tidigare från socialdemokratiskt håll påpekat vikten av att de mindre och medelstora högskolorna får ytterligare resurser. Det är bra att högskolan i Halmstad får det.

Däremot kan jag inte hålla med Margitta Edgren när hon säger att 60 platser inte skulle kunna vara en bas för utbildning på ett pedagogiskt verksamhetsområde. Jag ser kanske den här utbildningen i ett något vidare perspektiv än vad Margitta Edgren gör. Det är inte enbart själva platsantalet som är en förutsättning för en pedagogisk verksamhet i en region. Har man platser och kunskap så genererar det andra verksamheter, och då garanteras vidareutbildning och fortbildning på ett viktigt område.

Anf. 96 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Nej, man behöver inte alls ta upp tacksamhet i det här sammanhanget. Det är sunt och klokt hushållande med resurser att man satsar på en kritisk massa där det finns möjligheter och där det finns förutsättningar för utveckling.

Om barn- och ungdomspedagogiska utbildningar skall försvara sin plats i ett högskolesystem så måste de uppfylla samma kvalitetskrav och kvalitetskriterier som andra högskoleutbildningar när det gäller vetenskapligt skolade lärare osv. För att man skall konkurrera är det tyvärr, Ingegerd Sahlström, inte möjligt att upprätthålla det med en bas på 60 helårsplatser.

Anf. 97 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Margitta Edgren och jag har uppenbarligen helt skilda uppfattningar när det gäller hur många platser som behövs för att upprätthålla en verksamhet. Anser inte Margitta Edgren precis som jag gör att en sådan här bas med 60 platser ändå ger stora möjligheter i en region för att bibehålla och vidareutveckla pedagogiska kunskaper?

Anf. 98 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Bra universitet och bra högskolor måste ta vara på de bästa studenterna och dessutom ge dem en högt kvalificerad undervisning med möjlighet till kreativ utveckling. Detta innebär att utnyttjandegraden och prestationsgraden vid högskolor och universitet kommer att bli viktiga signaler för institutionernas framtida utveckling. Konkurrensen kommer att skärpas. Endast de bästa läroplatserna kommer att kunna utvecklas på sikt. De bästa högskolorna kommer att attrahera de bästa bland både undervisningspersonal och studenter.

Vi kommer att få se en stor förändring. Den byråkrati och styrning från sårintressen som ägt rum sedan en lång tid tillbaka har gjort att både kompetens och kvalitet har åsidosatts i många fall. Vi känner till problem vid universiteten där man tvingas anordna preparandkurser för att studenterna skall klara sig.

Nu är det nya vindar. Samtidigt har vi en oerhört kärv arbetsmarknad. Det medför att det just i detta läge behövs fler platser vid högskolorna. Det har regeringen också uppmärksammat efter en viss tid. Men fortfarande håller man fast vid en spärrad utbildning.

Det är just nu som alla kreativa resurser bör tillvaratas, det är just nu vi har studenter som vill utbilda sig i högre grad än någonsin, och det är därför nu som vi bör ge möjlighet till detta.

Enligt Ny demokratis åsikt skall en i princip fri antagning ske till högskolor

och universitet. Sedan får de antagna tävla i fri konkurrens och visa vad de går för.

Herr talman! Läkarkåren har som vi vet byggts upp med hjälp av vrålplugande studenter, som har fått lov att prestera 4,9 eller 5,0 i studentbetyg och som i många fall inte är lämpliga som läkare. Särintressen har styrt antagningen, och nationens intresse har undertryckts. Vi har inte utbildat de läkare som nationen har behov av, och nu har vi litet då och då i tidningsartiklar kunnat se resultatet. Samtidigt som läkarna har en orimlig arbetsbörda råkar de också kunna genomföra felaktiga behandlingar och ställa felaktiga diagnoser. De får då schavottera i pressen och blir sedan anmälda till ansvarsnämnden.

Det är alltså inte i grunden läkarnas fel att de har råkat ut för det här, utan felet ligger i Läkarförbundets styrning av utbildningens volym – eller snarare Läkarförbundets påverkan; styrningen skall ju ske härifrån denna kammare utifrån vad regeringen föreslår i propositionen. Det har varit lobbyintressen som legat bakom, och de särintressena har varit oerhört starka. Det är det som är beklämmande när vi sedan ser resultatet.

Det är därför vi vill ha en i princip fri antagning. Då har inte dessa intressen möjligheter att påverka, utan då är det skickligheten, lämpligheten och den fria konkurrensen som ser till vilka som skall bli exempelvis läkare.

Jag har talat med studievägledare vid universitet som säger att de bästa studenterna finns i gruppen som har ett medelbetyg på knappt 4 eller högre. Sedan skall de fritt konkurrera. Det skall inte vara bara de som har vrålplugat som skall komma in på en utbildning. Felet med den spärrade utbildningen är att vi tar in de som vrålpluggar, de som ofta inte totalt sett är de lämpligaste för yrket.

Vi skall låta de studerande välja utbildning beroende på sitt intresse. Det ger nationen det största utbytet på lång sikt. På kort sikt kan vi styra och spärra och leka och dra i trådar, men på lång sikt måste vi se till nationen. Det är då det är viktigt att ta vara på kreativiteten hos alla dessa studenter, som vill komma in på högskolan. Låt oss ge dem en möjlighet, men tvinga dem inte in i ett utbildningssystem som de inte finner lämpligt för sin egen utveckling. Låt studenterna välja sin egen väg!

Vi håller på och hattar med ett antal tusen platser, men det är just den styrningen som Ny demokrati vill bort ifrån. Vi vill ha frihet inom hela universitets- och högskolesektorn. Ta bort spärrarna i största möjliga utsträckning, och gör det så snart som möjligt! Det är ett råd som är lönsamt för nationen. Alternativet för dem som inte kommer in på högskolan nu är ju att gå in i ett arbetslöshetsersättningssystem, som t.o.m. är mer kostbart för nationen än att de får gå vid det universitet eller den högskola där de vill gå.

Om vi ser på omvärlden kan vi konstatera att man exempelvis i Tyskland har en likadan situation som vi har här. Man inser där att föreläsningar kan ske i större lokaler. Det finns gott om lediga konferensutrymmen. Det finns också gott om lärare – även om de inte har den formella kompetensen, så finns det konsulter på hög nivå med erfarenhet bl.a. från näringslivet. Det finns alltså inga hinder annat än ideologiska.

Det är ekonomi att öppna högskolan för alla, och jag hoppas att det sker så snart som möjligt.

Anf. 99 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att vi nu har hört ännu en nydemokrat i debatten som säger att det behövs fler platser på högskolan, att det är nu vi skall ta till vara de kreativa resurserna och att det med tanke på arbetsmarknadssituationen är utomordentligt angeläget. Samtidigt är nydemokraterna inte beredda att stödja Socialdemokraternas förslag att bygga ut högskolan med ytterligare 10 000 platser. Det är, herr talman, utomordentligt anmärkningsvärt.

Det är också mycket anmärkningsvärt att nydemokraternas företrädare är upprörd över att man från olika håll följer Läkarförbundets syn på dimensioneringen av läkarutbildningen. I socialutskottets utlåtande över önskemålen om en utbyggnad av läkarutbildningen i Umeå konstaterar socialutskottet att man inom Läkarförbundet är negativt inställd till utbyggnaden av utbildningen, men utskottet menar ändå att den faktiska situationen i Norrland är sådan att man bör planera för en utökning av utbildningen till hösten 1994. Trots det går Claus Zaar och Stefan Kihlberg, de två nydemokraterna i utbildningsutskottet, emot ett enigt socialutskott och följer Läkarförbundet. Det är, herr talman, anmärkningsvärt.

Anf. 100 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Tidigare i denna debatt har Stefan Kihlberg redogjort just för vår syn på detta, orsaken till att vi inte följer det plantänkande som Inger Lundberg och hennes partivänner förespråkar. Vi vill ha en fri högskola.

Det vore i stället rimligt att Socialdemokraterna tänkte om. Man vet att det är 120 000 sökande och att kanske 90 000 av dessa är behöriga. Då vore det inte för mycket begärt att vi kunde enas om att ha en helt fri antagning till högskolan. Det hade varit bra. Just nu blir situationen oerhört besvärlig för dem som inte kommer in på den utbildning de har sökt. Vi bör ta till vara de resurser som finns, och vi kan lösa det här, Inger Lundberg, bara vi hjälps åt.

Anf. 101 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! I voteringen om utbyggnaden av högskolan kommer först tre yrkanden att stå mot varandra: majoritetsförslaget om att säga nej till de 10 000 platserna, Socialdemokraternas förslag om 10 000 platser och nydemokraternas förslag om fri antagning. Det finns anledning att tro att nydemokraternas förslag faller i den första voteringsomgången. Jag måste därför än en gång fråga Claus Zaar: Ger det inte större frihet åt ungdomarna att få ytterligare 10 000 platser eller, efter kompletteringspropositionen, 7 000 platser än att icke få dessa platser? Är det ändå inte så att utbyggnaden gynnar ungdomarna och åtminstone bitvis tillgodoser de krav som Ny demokrati har fört fram?

Nej, Claus Zaar, det ni i Ny demokrati håller på med är att driva en taktikpolitik på en nivå som jag som har varit aktiv i politiken i många år inte trodde förekom. Jag vet att ni i olika sammanhang har talat väldigt illa om politiken och om politiker, att ni har sagt att det är ett väldigt taktiserande. Frågan är om det inte är er bild av hur politiken skall fungera som ni nu förverkligar i ert agerande. För oss som har jobbat aktivt som politiker gäller

att sätta de behov och de önskemål vi möter ute i samhället i förgrunden, inte att hålla på med taktikspel av det slag som Stefan Kihlberg och Claus Zaar här ägnar sig åt.

Anf. 102 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Det här är inte taktikspel, Inger Lundberg. Det är snarare det som Inger Lundberg och hennes partikamrater håller på med som är taktikspel. De sätter ut ett mete som vi skall nappa på. Vi har däremot lagt ut ett helt nät som studenter har nappat på. Då är det väl bättre att också ni går in i det nätet.

Det här gäller nationens intresse, och det är inte bara fråga om taktik från Ny demokratis sida. Det är nationens intresse som vi diskuterar. Vi kommer att få kanske 30 000–40 000 studenter som är missnöjda när de inte har kommit in på någon utbildning. Det kan också bli fler – jag har inte de exakta siffrorna klart för mig, men det rör sig om tiotusentals studenter som upplever en frustration över det samhälle de lever i. I stället för de demonstrationer vi har haft här kanske vi, om vi inte gör någonting, får helt andra demonstrationer, och detta på grund av att vi i denna kammare ofta inte befinner oss tillräckligt nära verkligheten.

Tidigare hade vi en fri antagning till högskolan. Låt oss införa det tillfälligt. Vi behöver inte ha det under hur lång tid som helst, utan vi kan diskutera anpassningar. Men just nu finns ett enormt behov av att vi gör detta.

Anf. 103 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Om jag någonsin har varit litet grand attraherad av tankarna på fri antagning, så har de försvunnit helt och hållet efter att jag har hört Claus Zaars inlägg. Ta Tyskland som exempel, sade han. I Tyskland tar man in hundratusentals studenter i överfyllda biolokaler. De undervisas av konsulenter och liknande, och genom en stenhård provsättning slås sedan allt fler successivt ut. Det hela slutar med att kanske 70 000 av de 100 000 efter två, tre eller fyra års utbildning är utslagna med jättelika studieskulder och ingen utväg ur detta. Jag tror inte på det.

Man kan också fundera på om Claus Zaar egentligen har lyssnat till debatten i dag. Hela den här stora förändringen handlar ju om att öka friheten för studenterna, att öka deras möjligheter att välja. Det handlar om att öka högskolornas frihet att själva utforma sina antagningssystem, att själva sätta sina särskilda behörighetskrav.

Just läkarutbildningen är ju ett utmärkt exempel på att det går att genomföra antagningen på annat sätt än genom att bara gå efter betyg, som nu Claus Zaar ser som någonting så negativt. På Karolinska och i Linköping kompletterar man betygsantagning med intervjuer och får på så sätt fram människor som har förutsättningar för att på ett empatiskt sätt verka i hälso- och sjukvården. Logiken stämmer alltså inte riktigt.

Dessutom är det faktiskt en myt att Läkarförbundet skulle styra planeringen av platserna för läkarstuderande. Men i Läkarförbundet skulle man nog önska att den möjligheten fanns.

Precis som vi i Folkpartiet säger, det framgår av betänkandet, är det långsiktiga analyser, utförda av Landstingsförbundet, Kommunförbundet, och

departement samt i olika utredningar, om den framtida utvecklingen av läkarbehovet som styr. Vi kunde därför inte utöka antalet platser med 50 i Umeå, som vi tidigare talat om. Vi vill nämligen invänta analyser här.

Högskolan är inget dagis, Claus Zaar! Det är en kvalitativ verksamhet som skall bedrivas inom högskolan, och denna skall bidra till att nationens konkurrenskraft ökar och att de enskilda människorna så att säga växer. Man måste därför sätta vissa kvalitativa krav på en sådan verksamhet. Att i det sammanhanget ta Tyskland som exempel tycker jag faktiskt är botten.

Anf. 104 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! När man beaktar vilka konkurrensländer som vi i framtiden kommer att ha, måste man också se till vilka utbildningssystem som man i dessa länder försöker använda sig av. Man kan då inte bara beakta ideologiska bindningar utan måste även tänka på konkurrens på lika villkor.

Jag vill inte påstå att Tysklands lösning är den bästa. Men man har där så att säga sett till att redan i första steget ta hand om studenterna i så stor utsträckning som möjligt.

Vid en fri antagning kommer självfallet vissa studenter inte att klara given utbildning. Vi kan inte garantera något annat. Andelen studerande är ju stor, eftersom i stort sett alla elever går igenom gymnasiet.

Om vi har 120 000 sökande är det mer än vad en årskull omfattas av. Vi slösar bort resurser och kreativitet genom våra låsningar. Jag tror att läget kommer att vara förändrat före hösten. Det som vi i dag talar om kommer då inte att gälla, utan vi kommer säkerligen närmare och närmare fri antagning – och det redan innan hösten kommer.

För läkarutbildningen är det ju bra ordnat i Linköping och på Karolinska sjukhuset i Stockholm. Men det räcker inte. Det skulle vara så överallt. Det var i Linköping som man började med den här lämplighetstesten.

Jag menar alltså att det måste finnas en möjlighet att bli läkare, om man är intresserad, även om man har ett något lägre betyg än dessa toppbetyg såsom 4,9 och 5,5. De elever som har dessa betyg har ju under hela sin gymnasietid tvingats så att säga vrålplugga. Givetvis skall man plugga, men det skall vara en rimlig nivå på pluggandet. Hos vissa elever snurrar det ju nästan till i huvudet, efter att ha pluggat så mycket.

Vilka är det som påverkar Landstingsförbundet när det gäller behovet av läkare? Jag undrar om det inte är läkarna som är med och påverkar också vid dessa bedömningar.

Anf. 105 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Ett problem, Claus Zaar, är att näringsliv och industri inte använder de högskoleutbildade. Som jag sade i mitt huvudanförande från talarstolen, är det inte mer än 5 % som är sysselsatta i industrin i Sverige. Det är oacceptabelt, när man jämför med hur det är i andra länder. Det är därför fel att tro att man kan lösa problemen genom en fri antagning, så alla kan gå igenom högskolan. Det är inte det som är det grundläggande problemet.

När det gäller antagningen till läkarutbildningen i Linköping, skulle jag vara mycket förvånad om det inte kommer ett nytt antagningssystem också

till de andra medicinska utbildningsorterna. Studenterna står redan i dag – före studentpengens tid – på kö och väljer Linköping.

Med en studentpeng kommer det nu att tvingas fram andra antagningssystem. Om studenterna med förkärlek väljer orter som använder betyg plus intervjuer vid antagningen, kommer självfallet även Lund, Umeå och Göteborg att testa den metoden. Om det visar sig att man med ett sådant antagningssystem får de bästa studenterna, som blir de bästa doktorerna, är de andra orterna inte dummare än att de också använder samma system – om det visar sig att systemet sällar bort alla dem som Claus Zaar säger är olämpliga.

Anf. 106 CLAUS ZAAR (nyd) replik:

Herr talman! Det är positivt att Margitta Edgren nämner förändringarna inom läkarutbildningen. Jag tror att vi får mer och mer av detta inom hela högskolan. Det är alltså inte bara den utbildningen som behöver ses över. Därför är det positivt att det blir en konkurrens.

Vi har glömt bort de studenter som inte kommer in på dessa spärrade linjer – det är dem som jag värnar om. Vad skall de göra? Jag har inte fått något besked om en lösning för dem. Det sägs att ungdomspraktik och liknande skall tillgripas. Men tiden går. Tidigare kunde de ta ett jobb och söka nästa år, men den möjligheten är nu minimal. Det är bara de som känner någon som har ett företag som kan få jobb under en eventuell väntetid innan de kan söka igen.

Här är det en kris i dag, och vi sätter oss ner och blundar för den, av taktiska skäl. Vi borde helt enkelt tänka om. Jag är övertygad om att vi har tänkt om före hösten och att det då blir i princip fri antagning.

Andre vice talmannen anmälde att Margitta Edgren anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 107 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Låt mig i likhet med Ingegerd Sahlström börja med att yrka bifall till reservation 7, som gäller mom. 12, – detta oavsett hur omröstningen utfaller gällande reservation 3 – samt till övriga socialdemokratiska reservationer.

Herr talman! I regeringens proposition 1992/93:169, Högre utbildning för ökad kompetens, säger utbildningsministern sammanfattningsvis att universitet och högskolor inte bara har "en rätt att besluta om utbildningsutbudet utan också en skyldighet att genom en ständigt pågående omprioritering förnya och utveckla den utbildning som erbjuds".

Målet för utbildningspolitiken under 1990-talet är att utbildningsvolymen skall föras upp minst till jämförbara länders nivå. Vidare sägs att andelen studenter på långa utbildningar måste öka samt att utbildningar mot den privata sektorn och näringslivet måste förstärkas. Civilingenjörsutbildningen måste byggas ut.

Något längre fram i propositionen säger man att "det är särskilt viktigt att de mindre och medelstora högskolorna – – – utformar ett optimalt utbildningsutbud som anpassas till de egna förutsättningarna för kompetensupp-

byggnad och efterfrågan från studenter och omgivande arbetsliv". Man framhåller också "vikten av att högskolorna har en betydande bredd för att kunna tillgodose studenternas krav på närhet till utbildning".

Herr talman! Det anges också fyra särskilt betydelsefulla förhållanden för att möjliggöra nödvändiga förändringar. Ett av dem är att utbildningsutbudet vid de mindre och medelstora högskolorna är "i alltför stor utsträckning koncentrerat på den offentliga sektorns behov". För att kunna spela en ny roll för näringslivets utveckling bör åtminstone vissa högskolor få en delvis ny roll, genom att de inriktas "i huvudsak mot behov inom industri, handel och serviceverksamhet". En av dessa högskolor är högskolan i Eskilstuna/Västerås eller, som den i framtiden kommer att heta, Mälardalens högskola.

I propositionen föreslås också att utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger helt läggs ner vid Mälardalens högskola, vilket innebär en minskning med 510 helårsstudenter. Netto ökar denna utbildning. Ministern föreslår en omprioritering och en utökning av högskolans resurser med 940 helårsstudenter.

Utbildningsutskottets majoritet har tillstyrkt förslaget i propositionen, vilket innebär att utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger läggs ner vid Mälardalens högskola.

Det är klart att det är bra att utbildningsutbudet ökar vid Mälardalens högskola – det råder inget tvivel om det. Den miljö skolan befinner sig i är också, utifrån ett näringslivsperspektiv, den rätta att öka utbudet i för industri, handel och serviceverksamhet. Det är emellertid helt fel att lägga ner utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger, den s.k. barn- och ungdomspedagogiska utbildningen. Det finns många skäl till detta.

Jag delar utbildningsministerns uppfattning i fråga om vad jag tidigare har sagt. Det är bra att högskolorna inte bara har en rätt, utan också en skyldighet, att förnya och utveckla utbildningen, liksom att de långa utbildningarna skall öka. Det är då, med nämnda inriktning, märkligt att man inte lyssnar på Högskolestyrelsens bedömningar. I mars 1993 uttalade sig Högskolestyrelsen för att få behålla utbildningen, men med en nästan 50-procentig sänkning av kapaciteten. Redan i sin fördjupade anslagsframställning uttalade sig högskolan för att en förlängning av utbildningen skulle kunna ske.

I Sörmland och Västmanland är det alltför få ungdomar som söker sig vidare till universitet och högskolor efter sin gymnasieutbildning. Här finns en mycket stor reserv att ta vara på när utbildningsvolymen nu skall öka. Men då måste förändringarna ske utifrån "efterfrågan från studenter och omgivande arbetsliv", som det också sägs i propositionen.

I dag har inte mindre än 460 intresseanmälningar inkommit till den utbildning som skall läggas ner. I en skrivelse till utbildningsutskottet, från landshövdingarna i Sörmland och Västmanland, från Eskilstuna kommun och Västerås stad, från de båda landstingen och de båda kommunförbunden, hemställdes om en omprioritering av utbildningen i landet så att utbildningarna av förskollärare och fritidspedagoger får finnas kvar vid Mälardalens högskola, om än i begränsad omfattning. "Det omgivande arbetslivet" ansåg detta så viktigt att en uppvaktning gjordes hos utskottet tillsammans med Högskolestyrelsen. Utskottet informerades om att det, vid Högskolestyrelsens sammanträde i mars månad 1993, från ABB i Västerås hade uttalats

vikten av att utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger får finnas kvar, bl.a. för att ge bättre förutsättningar för näringslivet i Mälardalen.

Bakom uppvaktningen står flera politiska partier, med flera representanter från de båda länen. Det är litet märkligt att nu se agerandet i betänkan-
det. Detsamma gäller ett enhälligt uttalande från Mälardalsrådets styrelse, vilket består av de fyra landstingen runt Mälaren samt Eskilstuna, Västerås, Uppsala och Stockholms kommuner. De hävdar att det är så viktigt att utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger får finnas kvar vid Mälardalens högskola att detta bör prioriteras.

I regionen Sörmland/Västmanland är det viktigt att få till "en bredd på högskolan för att tillgodose studenternas krav på närhet till utbildning". För att öka antalet sökande och därmed öka utbildningsvolymen i landet bör Mälardalens högskola ha en större bredd än den som utskottsmajoriteten nu föreslår.

Utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger föreslås minskas med 25 % i hela landet. I Uppsala, Västmanland, Sörmland och Örebro län minskas platsantalet i relation till antalet invånare med mer än 50 %. I Kopparberg och Gävleborgs län minskas platsantalet med drygt 75 %. I södra och norra delarna av Sverige ökar kapaciteten. Enligt vad som har kommit till min kännedom har dock flera högskolor inte använt medlen för att utöka utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger, utan det har i stället skett en utökning av andra utbildningar.

Det finns en alldeles påtaglig risk att utbildningskapaciteten i en framtid kommer att vara för låg. Detta gäller särskilt den del av Mellansverige som jag har nämnt. Genom den olyckliga obalansen kommer även fort- och vidareutbildningen att försvåras.

Jag vill ta upp ett av de tre huvudskäl som Högskolestyrelsen angav i sitt beslut att hos utbildningsutskottet hemställa om att en viss utbildning faktiskt skulle få finnas kvar. "Vid högskolan i Eskilstuna/Västerås finns unika möjligheter att profilera barn- och ungdomsutbildning mot det tekniskt-naturvetenskapliga hållet. Den starkt vikande rekryteringen till tekniskt-naturvetenskaplig utbildning måste mötas med aktiva och långsiktiga insatser av skilda slag, framför allt i förskola och skola. Regeringen har aviserat att den avser att ta initiativ i denna fråga. Vi anser att ett starkt skäl för att bibehålla utbildningen vid Mälardalens högskola är just möjligheten att här bedriva försöksverksamhet med denna inriktning. Högskolan skulle här kunna göra insatser även inom fortbildningen av barnomsorgspersonal för landet som helhet."

Det har kommit till min kännedom att ett sådant projekt som det ovan nämnda redan har startat vid högskolan men det kommer, såvitt jag förstår, att läggas ner om utbildningen måste upphöra.

Något ytterligare som är viktigt att framhålla i detta sammanhang är vikten av att det finns utbildningar som ger kvinnor möjlighet att studera vid högskola. Förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningar behövs också av detta skäl i regionen Sörmland/Västmanland.

Ett viktigt arbete har påbörjats vid ett nyligen startat centrum för välfärdsforskning i Eskilstuna rörande välfärd för barn och ungdomar i ett regionalt

perspektiv. Samarbete sker med lärare vid utbildningen för förskollärare och fritidspedagoger. Detta lovande samarbete bör fortsätta att utvecklas.

Vid högskolan bedrivs också en betydelsefull utbildning med tvåspråkig /interkulturell profil. Det är en mycket viktig utbildning i ett så invandrartätt område som västra Mälardalen faktiskt är.

Slutligen, herr talman, kan jag bara konstatera att 40 lärare blir arbetslösa med utskottsmajoritetens förslag i detta betänkande. En viktig samhällsfunktion tas bort, och regionens mångfald på utbildningsområdet försämras mycket drastiskt. Det här känns långt ifrån bra.

I detta anförande instämde Margareta Israelsson (s).

Anf. 108 INGVAR JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater från de västsvenska länen har i gemensamma motioner krävt ökade satsningar på såväl grundutbildning som forskning vid regionens högskolor. För de här kraven har vi utomordentligt starka skäl.

Västsverige svarar faktiskt för inte mindre än ungefär en fjärdedel av Sveriges industriella kapacitet. Den starkt exportinriktade industrin drabbas nu utomordentligt hårt av neddragningar, inte minst bilindustrin.

Den västsvenska industrin är beroende av kraftfulla insatser för att klara den förnyelse som är nödvändig. För att de jobb som har försvunnit skall kunna återskapas krävs det likaså kraftfulla insatser så att regionens näringsliv får en ny struktur.

Den omvandling av vår region som väntar kräver därför aktiva insatser, bl.a. näringspolitiska och utbildningspolitiska sådana. Västsverige behöver betydligt fler personer som har högskole- och forskarutbildning än vad man har i dag.

Vi i Västsverige har därför svårt att acceptera att universitetet i Göteborg och högskolorna i vår region får en mindre andel av de statliga resurserna för högskoleutbildning och forskning än vad som svarar mot befolkningsunderlaget.

Så är det i dag, trots att flera delar av Västsverige har en jämförelsevis liten andel invånare som har längre utbildning. Jag tror att det har blivit så här beroende på att en del av uppbyggnaden av högskoleutbildningen i vårt land har skett av regionalpolitiska skäl, under en tid då arbetsmarknadsläget var mycket bra i Västsverige. Men i dag vet vi att situationen är en helt annan. Sysselsättningen i industrin minskar kraftigt, och arbetslösheten stiger kraftigt.

I den socialdemokratiska reservationen föreslås det betydligt fler platser till såväl Chalmers som Göteborgs universitet och högskolorna i Borås, Halmstad, Skövde och Trollhättan/Uddevalla.

Sammanlagt föreslås i reservationen 1 750 platser till de västsvenska högskolorna utöver vad regeringen och nu de borgerliga i utskottet föreslår. En sådan utbyggnad skulle befria lika många ungdomar från arbetslöshet och vara en viktig injektion för regionens utveckling.

Men de borgerliga bryr sig inte mycket om de västsvenska behoven. Hela vår motion om situationen och behoven i Västsverige – där en femtedel av

Sveriges befolkning finns – avstyrks nu av de borgerliga, med en halv mening som motivering. Det är en ganska häpnadsväckande nonchalans.

Slutsatsen av regeringens och de borgerligas agerande kan bara bli att de borgerliga sviker de arbetslösa ungdomarna i Västsverige och att de inte ser till det behov av ökade utbildningsinsatser som finns i Västsverige.

Om de borgerliga riksdagskollegerna från Västsverige hade varit här skulle jag vilja fråga: Hur skall ni förklara för ungdomar i regionen att ni föredrar att de skall vara arbetslösa framför att rösta för de 1 750 högskoleplatser som Socialdemokraterna föreslår? Hur skall ni förklara för alla inom Västsveriges näringsliv och organisationer, som mycket hårt har tryckt på om ökade satsningar på utbildning, att ni röstar på att det skall vara 1 750 platser färre i Västsverige än vad Socialdemokraterna föreslår?

Även om jag vet att det inte är särskilt meningsfullt uppmanar jag de borgerliga kollegerna i Västsverige att rösta på de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 109 MARGARETA ISRAELSSON (s) :

Herr talman! Låt mig inledningsvis få yrka bifall till reservation nr 7, mom. 12, oavsett hur omröstningen utfaller gällande reservation 3.

När riksdagen nu skall ta ställning till dimensioneringen av barn- och ungdomspedagogisk utbildning sker detta mot bakgrund av ett något splittrat underlag. Regeringen hävdar i sin proposition, med instämmande av utskottets majoritet, att antalet utbildningsplatser bör skäras ner för att undvika en hög arbetslöshet i framtiden. Detta kan jag och medmotionärerna från Västmanland och Sörmland instämma i. Vi vill naturligtvis inte medverka till att människor utbildas till arbetslöshet.

Men utskottet säger också: "Att det är till nackdel för utbildningens kvalitet att bibehålla en utbildning med ett minimalt antal platser vid ett stort antal högskolor." Det gäller att ha en kritisk massa, sade Margitta Edgren nyss. Det skall då vara ett annat skäl för att inte ens i en mindre omfattning bibehålla utbildningen vid högskolan i Falun/Borlänge, högskolan i Halmstad samt vid Mälardalens högskola.

Men utbildningen skall ju finnas kvar på ett stort antal platser: Malmö, Kristianstad, Kalmar, Växjö, Jönköping, Göteborg, Borås, Vänersborg, Norrköping, Karlstad, Örebro, Stockholm, Uppsala, Gävle, Härnösand, Umeå och Luleå. Man genomför alltså inte nedskärningen i landet genom en kraftig strukturrationalisering, som utskottets ordförande har hävdad i en tidningsintervju.

Visserligen har regeringen, med instämmande av utskottsmajoriteten, valt att kraftigt öka dimensioneringen vid högskolorna i Växjö, Kalmar, Kristianstad och Karlstad. Detta kommer att innebära att täckningsgraden högst väsentligt ökas i resp. län. De får över 200 årsplatser per 100 000 invånare. Kronobergs län får över 300. Då frågar man sig naturligtvis om dessa högskolor kommer att genomföra en utbildning av så stor omfattning som riksdagen nu ger dem resurser för.

Då svarar utskottsmajoriteten: Nja, det är inte vår sak att lägga oss i hur man gör ute på högskolorna.

Låter inte detta märkligt? Det bör sägas att det finns mycket tydliga signa-

ler från flera högskolor om att man inte tänker utnyttja tilldelade platser för barn- och ungdomspedagogisk utbildning. Men nu är inte utskottsmajoriteten orolig för kvaliteten längre, trots att detta var ett av skälen till att göra denna nedskärning och omlokalisering av utbildningsplatserna.

Det skall också tilläggas att även högskolor med barn- och ungdomspedagogisk utbildning i mindre omfattning troligtvis kommer att minska antalet utbildningsplatser.

Detta visar ju med all önskvärd tydlighet att Per Unckel och hans stödpart i utbildningsutskottet har skapat ett resurstilldelningssystem som är både hårt reglerande och slapt, på samma gång. I en kommentar till regeringspropositionen uttrycks Sveriges Förenade Studentkårens åsikt om detta:

”Regeringens försök att centralplanera genom stora nedskärningar är dock en besvikelse. Så länge platserna är eftersökta anser SFS att de skall finnas kvar”.

Vart tog egentligen den där omtalade friheten vägen? Det är lätt att instämma i kravet i reservation 1 på att en parlamentarisk arbetsgrupp skall tillsättas för att följa utfallet av det nya resurstilldelningssystemet.

Det verkar faktiskt som om regeringen oroar sig mer för att det skall utbildas för många till arbeten inom barnomsorg och fritidsverksamhet än över att personalen skall räcka till i framtiden. Det är en något skrämmande tanke att utbildningsministern kanske utnyttjar fördelningen av utbildningsplatser som ett led i familjepolitiken. Ändå är det ju fullt möjligt att i framtiden hävda personalbrist som ett argument för ytterligare neddragningar inom barnomsorgen.

Ni räknar väl inte med att en fortsatt hög arbetslöshet skall ge minskad efterfrågan på barnomsorg framöver. Bäva månade alla kvinnor som planerar att skaffa barn! Kanske har de både sänkt ersättning från föräldraförsäkringen och försämrade möjligheter till god barnomsorg att vänta.

Vid institutionen för barn- och ungdomsvetenskap vid högskolan i Eskilstuna/Västerås ser man nedläggningen som en klar politisk viljeinriktning. Jag skall citera en skrivelse därifrån: ”Det absolut enda argument som verkar finnas är: Mälardalens högskola specialiseras mot privat arbetsmarknad, alltså skall alla utbildningar för offentlig sektor bort. Det är ett nyliberalt ideologiskt hugskott från den moderate utbildningsministern.” Ja, detta tycker jag att Per Unckel visade med all önskvärd tydlighet redan i debatten den 16 mars kring frågor ställda av Alf Egnerfors och mig. Då hade utbildningsministern den dåliga smaken att hota mig: Om ni fortsätter att driva kravet på bibehållen förskolläro- och fritidspedagogutbildning kanske jag omprövar mitt beslut att ge er mer teknisk utbildning.

Så talar en sann demokrat.

Vi motionärer menar att det finns starka skäl för att examinationsrätten och 90 platser skall bibehållas vid Mälardalens högskola:

Annars försvinner 510 utbildningsplatser vid högskolan i Eskilstuna/Västerås – hela förskolläro- och fritidspedagogutbildningen.

Annars åderlåt Mälardalsregionen på 53 % av sina utbildningsplatser inom förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna. Antalet utbildningsplatser i regionen är redan före nedskärningen lägre än i övriga landet, i förhållande till befolkningens mängden.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

Annars minskar utbildningsutbudet främst för regionens kvinnor, som ofta på grund av sin sociala situation är geografiskt bundna.

Annars måste 460 personer, som trots förslaget om nedläggning anmält intresse för att utbilda sig vid Mälardalens högskola, söka sin utbildning utanför regionen.

Annars kommer regionen att lida stor brist på förskollärare i framtiden.

Annars går regionen miste om förskollärare och fritidspedagoger som genom förlängd utbildning till 120 poäng erhåller större kompetens även i internationellt perspektiv.

Annars befarar de fackliga organisationerna på sikt en sämre pedagogisk verksamhet inom förskola och skolbarnomsorg.

Annars ges ej möjlighet att förverkliga det nya framarbetade utbildningsprogrammet med särskild inriktning mot naturvetenskap och teknik.

Annars saknas möjligheterna att utbilda förskollärare och fritidspedagoger med särskild kompetens att stödja barn med annat hemspråk och annan kultur än den svenska, en av högskolans specialiteter.

Annars, säger högskolans studentkår, blir det en förändrad jämvikt mellan könen bland studenterna. T.o.m. det kan påverka studiemiljön.

I detta anförande instämde Reynoldh Furustrand (s).

Anf. 110 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Utbildningsutskottet är ett av de utskott som har de allra flesta yrkanden att ta ställning till, det vet vi. Att det i denna flod av yrkanden kan hända att ett viktigt ärende drunknar och inte får den behandling det förtjänar är fullt förståeligt. Jag är rädd för att högskoleutbildningen för optiker är en sådan fråga.

När motionärer från ett län går samman och motionerar om att förlägga utbildningen till just deras län, är naturligtvis risken stor att det hela avfärdas som en fråga om bypolitik och inte av särskilt stor vikt. Men, herr talman, högskoleutbildningen för optiker är inte en bypolitisk fråga. Det är inte heller frågan om vilket universitet som skall få uppdraget att anordna utbildningen.

I dag finns det optikerutbildning på två platser i landet: i Stockholm och i Borensberg, som ligger mellan Linköping och Motala i Östergötland. Den nuvarande optikerutbildningen är en specialkurs i gymnasieskolan.

Nu skall gymnasieutbildningen avskaffas, och optikerna skall högskoleutbildas. I och med högskolestatusen finns det alla skäl att koncentrera utbildningen till ett ställe, för större kommer den inte att bli.

En förläggning till ett ställe har vi motionärer inget att erinra mot. Där emot har vi, som representanter för samtliga partier utom Moderaterna, svårt att förstå att det finns några som helst fördelar med att förlägga utbildningen till Stockholm. Vi menar att alla kända skäl talar för att det är Linköpings universitet som borde få uppdraget att anordna utbildningen.

Både Karolinska institutet i Stockholm och universitetet i Linköping vill ha utbildningen och har gjort framställningar om detta. Att förlägga optikerutbildningen till universitetet i Linköping och ge just det universitetet rätt

att utfärda optikerexamen innebär, som jag har sagt, många fördelar framför en förläggning till Stockholm.

Universitetet i Linköping har en tvärvetenskaplig inriktning. Den medicinska utbildningen på Hälsouniversitetet är omvittnat god. Ögonkliniken är välkänd för sin kompetens. Optikers utbildning och yrkeskunskaper kommer även med en högskoleutbildning att baseras på medicinsk vetenskap, oftalmologi, beteendevetenskap, teknologi och ekonomi – för att nämna några områden. Alla dessa discipliner finns väl representerade inom universitetet i Linköping.

Herr talman! Under snart 30 år har Stefanskolan i Borensberg samarbetat med ögonkliniken på universitetssjukhuset när det gäller den medicinska utbildningen. Fortbildningskurser för redan yrkesverksamma optiker anordnas i samarbete mellan Stefanskolan och universitetet. Flera andra kurser på högskolenivå har genomförts av Stefanskolan och universitetet i Linköping tillsammans. Man har också haft uppdragsutbildning inom områden fysikalisk optik och optiska instrument med FFV i Linköping.

Det är alltså litet märkligt att först propositionen och sedan utbildningsutskottet utan motivering helt sonika ger Karolinska institutet uppdraget att stå för den kommande högskoleutbildningen för optiker.

Vi som har haft tillfälle att sätta oss in i ärendet menar att fördelarna för Linköping väger över i valet mellan Stockholm och Linköping. Nu tror inte ens jag att Karolinska institutet i och för sig inte skulle klara av att ordna en bra högskoleutbildning för optiker. Det tror jag visst att man kan. Men så länge det handlar om att ha utbildningen på ett ställe och vi måste välja mellan Stockholm och Linköping, är det olyckligt att man varken i propositionen eller i utbildningsutskottets betänkande har motiverat sitt val.

Vi undrar vad det är som talar för Karolinska institutet. Det står inte ett enda ord om detta i betänkandet. Vad är det för kunskaper om dessa två ställen som utskottets majoritet har men som den inte vill skriva om? Jag utgår från att man har några sakliga argument när man gör det val som man gör. Vad är det ni vet som vi motionärer inte vet? Kan det vara så enkelt att blotta namnet Karolinska institutet låter så förtroendeingivande, att man därför har gått den lättaste möjliga vägen och valt det man känner till?

Om det inte är slentrian som avgjort, vore jag och mina medmotionärer mycket tacksamma om vi kunde få ett klargörande och fick höra argumenten för Karolinska institutet. Vi är naturligtvis beredda att omvärdera vårt ställningstagande, om det finns starka argument som ensidigt talar till Stockholms fördel.

Från studiesocial synpunkt väger Borensberg och Linköping klart över. I Borensberg är det, för att ta ett exempel, inga problem för studenterna att hitta bostad. Kommunikationerna till Linköping är goda. I Stockholm är det däremot mycket svårt att få tag på ett studentrum. Avstånden är stora, och det finns en risk för att den lilla gruppen högskoleoptiker drunknar i den stora studentkåren.

Nya lokaler med hög standard togs i bruk 1983 i Borensberg, och all den moderna utrustning som krävs för optikerundervisningen finns redan.

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver argumentera mer för detta. Min och mina medmotionärers slutsats är alltså att optikerutbildningen bör för-

läggas till universitetet i Linköping. Där finns den samlade kompetens som behövs för att utveckla optikerutbildningen. Kunnande och resurser vid Stefanskolan i Borensberg kan tas till vara på ett sätt som gör det hela ekonomiskt försvarbart. Det har många fördelar.

Herr talman! Jag tror inte heller att jag behöver argumentera mer mot Karolinska institutet. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 22 i betänkandet.

Anf. 111 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi tillsammans skall glädjas åt att optikerutbildningen nu blir en treårig högskoleutbildning. Det har jag och Elisabeth Persson önskat länge.

Regeringen har gjort den bedömningen att ansvarigt för utbildningen skall vara Karolinska institutet. Men det i sig innebär inte att optikerutbildningen absolut skall bedrivas i Stockholm. Ansvar för utbildningen är en sak, men det betyder också att det finns möjligheter att använda kompetens, kunnande, lokaler och utrustning som finns t.ex. vid Stefanskolan i Borensberg. Vad här läggs fast är att Karolinska institutet skall ha det sammanhållande ansvaret.

Är det så bra i Linköping och i Stefanskolan som det har sagts, utgår jag från att man i Karolinska institutet är så klok att man använder det underlag som redan finns. Det är också ett sätt att få ut mer verksamhet för samma pengar, en hushållning med begränsade resurser, något som vi ju alla är angelägna om.

Anf. 112 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Också jag är glad över att det blir en högskoleutbildning. Den här frågan har tidigare diskuterats i kammaren många gånger.

Men handen på hjärtat, Margitta Edgren, detta är väl att gå över ån efter vatten! Frågan är om huruvida universitet i Linköping är kompetent att vara huvudman för denna utbildning eller inte. Finns det kanske – som vi hävdar – fördelar med att just universitetet i Linköping blir huvudman? Vad är det som skulle göra att resurserna utnyttjas bättre om Karolinska institutet blir huvudman? Jag tycker att det vore sanslöst. Visserligen måste man pendla, men även om man åker med snabbaste förbindelsen, X2000, mellan Stockholm och Linköping, tar resan 2 timmar. Sedan tar det 20 minuter med buss till Borensberg. Dessa transportkostnader och tidskostnader som uppstår, oavsett om det gäller förflyttning av studenter eller av lärare, elimineras om man låter universitet i Linköping ha huvudmannaskapet.

Jag är angelägen om att få svar på min fråga. Finns det några skäl som gör att inte universitetet i Linköping är fullt kompetent att stå som huvudman för utbildningen? Jag tror inte att det är på det sättet. Jag kan tänka mig att om universitetet i Linköping på ett tidigare stadium hade varit bättre med sin marknadsföring, hade det här problemet kanske inte uppstått. Några sakliga skäl – att man saknar kompetens i Linköping, att man inte har erfarenhet av tvärvetenskapligt arbete, att man inte har erfarenhet av att inrätta nya högskoleutbildningar – finns inte. Tvärtom, jag vill hävda att man är väl så kompetent, såväl i Linköping som i Stockholm.

Margitta Edgren, jag är ledsen, men om det är ett slags resursresonemang som ligger bakom, har ni nog ärligt talat hoppat i galen tunna.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

Anf. 113 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Representanter från Östergötland ur alla partier, förutom Moderaterna, har väckt en gemensam motion, där vi hemställer att optikerutbildningen skall bedrivas vid universitetet i Linköping och att Borensberg skall kunna fortsätta att utgöra en bas för utbildningen.

Mot bakgrund av att vi har denna gemensamma motion med företrädare från sex av riksdagens partier, är det med besvikelse som jag har tagit del av utskottets betänkande i denna del. Förhoppningen var givetvis att det skulle finnas motsvarande stöd i utbildningsutskottet som det vi lyckades samla i länet.

I betänkandet står att utskottet inte har funnit skäl att frånga regeringens bedömning att Karolinska institutet bör bli ansvarigt för optikerutbildningen. Men regeringens bedömning vilar på felaktiga grunder. I propositionen om högre utbildning för ökad kompetens anges som skäl för förslaget att "en så stor del av utbildningen redan bedrivs i Stockholm att Karolinska institutet därför får i uppdrag att anordna utbildningen". Som jag redan nämnt, stämmer inte detta.

Vid Stefanskolan i Borensberg deltar varje läsår 160 elever i den reguljära gymnasieutbildningen för optiker. På S:t Eriks gymnasium i Stockholm finns det totalt 128 elever per år.

På Stefanskolan finns det dessutom många veckoslutskurser för både optiker och legitimerade optiker. Läsåret 1992/93 har dessa kurser samlat totalt ca 70 deltagare. Kurserna hålls under tre alternativt fem veckoslut. Vid S:t Eriks gymnasium hålls inga veckoslutskurser för optiker.

Vid en närmare jämförelse kan det alltså konstateras att det finns lika många platser i utbildningen i Borensberg som i Stockholm. Det som väger över för Borensberg är att genomströmningen där är större, dvs. att man där utbildar fler med samma resurser. Slutsatsen av detta blir att utbildningen är billigare i Borensberg samtidigt som den håller en hög kvalitet. Alla argument talar för att utbildningen bör förläggas dit.

Dessutom framförs i propositionen att om Linköpings universitet skall anordna utbildningen, förutsätts en flyttning från Motala till Linköping. Inte heller detta stämmer. Förutsättningen är att stora delar av utbildningen även i framtiden skall bedrivas på Stefanskolan i Borensberg, där omfattande resurser redan finns i form av lokaler, inredning, utrustning och lärare. Precis som Elisabeth Persson sade har optikerutbildning bedrivits vid skolan i Borensberg sedan 1956, dvs. under 37 år. Det är en lång och värdefull tradition som bör tillvaratas.

Att förlägga den nya optikerutbildningen till universitetet i Linköping och ge universitetet rätt att utfärda optikerexamen skulle innebära många fördelar såväl för utbildningen i sig som för regionen.

Elisabeth Persson har tidigare varit inne på att universitetet i Linköping har en stark tvärvetenskaplig inriktning. Alla de discipliner som behövs för en optikers utbildning och yrkeskunskaper finns på universitetet. Samarbete

*Grundläggande
högskoleutbildning*

mellan ögonkliniken på universitetssjukhuset och Stefanskolan har pågått i 30 år.

Dagens beslut handlar om att koncentrera utbildningen till en ort.

De skäl som i propositionen anses tala för att utbildningen bör förläggas till Stockholm är felaktiga, vilket jag härmed har påvisat i mitt inlägg. Vi kan därför utgå ifrån att det inte föreligger några avgörande skillnader mellan Stockholm och Linköping i själva sakfrågan.

Det framstår därför som självklart att utbildningen bör förläggas till Linköpings universitet och att Stefanskolan i Borensberg får utgöra en bas för utbildningen.

Vi talar ofta i denna kammare om behovet av att decentralisera olika verksamheter. Optikerutbildningen har funnits under 37 år i Borensberg. Att nu utan vägande skäl centralisera denna till Stockholm kan inte vara riksdagens egentliga mening.

Med hänvisning till vad jag har anfört i denna fråga yrkar jag bifall till reservation nr 22 under mom. 79 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Herr talman! Jag förväntar mig att riksdagen bifaller reservationen och därmed också den flerpartinotion som har väckts av ledamöter från Östergötland, vilket innebär att optikerutbildningen skall bedrivas vid universitetet i Linköping.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 22.

Anf. 114 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill bara lyfta fram det som Sonia Karlsson sade, att just det som kan se ut som ett argument för att förlägga utbildningen till Karolinska institutet är ett resonemang om att man där har haft större delen av den totala utbildningen. Det var utmärkt att Sonia Karlsson påpekade att så faktiskt inte är fallet. Detta resonemang måste grunda sig på en desinformation till departementet. Jag har stor förståelse för att sådant kan hända. Som jag sade i mitt anförande har jag också stor förståelse för att vissa ärenden kanske inte får den seriösa behandling som de förtjänar. Nu har både riksdagen och utskottet efter denna debatt möjlighet att rätta till detta dåligt underbyggda förslag genom att rösta för motion Ub22, vilket jag hoppas att man kommer att göra. Jag tycker inte att man skall se det som någon form av prestigeförlust att förlora.

Sonia Karlsson har framhållit detta argument på ett bra sätt. Från någon annan har jag inte hört några andra argument som talar för Stockholm.

Anf. 115 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till det av Reynoldh Furustrand under överläggningen framställda yrkandet under mom. 12:

12. beträffande dimensionering och lokalisering av barn- och ungdomspedagogisk utbildning

dels att riksdagen bifaller res. 7 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)

dels att riksdagen hos regeringen begär förslag om den omräkning av anslagen till universitetet i Lund, Göteborg, Umeå och Linköping, högskolorna Falun/Borlänge, Halmstad, Karlstad och Växjö samt Mälardalens högskola som följer av vad som anförts i res. 7.

Detta yrkande kommer att delas ut som ett särskilt yrkande under debatten.

I övrigt yrkar jag bifall också till de reservationer som Berit Löfstedt tidigare har yrkat bifall till under debatten.

Herr talman! I flera motioner har vi socialdemokrater från Dalarna framfört våra synpunkter och önskemål när det gäller den högre utbildningen vid Högskolan Falun/Borlänge.

Högre utbildning och forskning blir allt viktigare som regionalpolitiskt styrinstrument. Den blir allt viktigare för den enskilda människan och hennes möjligheter till egen utveckling samt hennes möjligheter att skaffa sig en plats på arbetsmarknaden. Den blir också allt viktigare för näringslivets möjligheter att förse sig med anställda som har hög och rätt kompetens i sin yrkesutövning.

I Kopparbergs län har vi en, vid jämförelse med övriga landet, låg utbildningsprofil. Vi har också ett mycket kärt arbetsmarknadsläge, mycket på grund av att de stora basnäringarna inom järn- och skogshantering har omstrukturerats och rationaliserats. Det behövs färre anställda i företagen, men de som skall anställas behöver en annan kompetens än tidigare.

I vår region finns en mycket stark efterfrågan på högre utbildning. Det är oerhört viktigt att utbildningen vid vår högskola tillåts att expandera.

Det är därför med besvikelse jag konstaterar att utbildningsutskottets majoritet har avslagit de socialdemokratiska motionskraven om en utbyggnad på 10 000 årsstudieplatser för landet, av vilka Högskolan Falun/Borlänge skulle ha tilldelats ytterligare 300 platser.

Med små ekonomiska insatser hade vi kunnat ge arbetslösa ungdomar, kvinnor och män samt även de människor som redan har arbete, men som behöver stärka sin kompetens inför framtida behov, en hjälpande hand samtidigt som landet och näringslivet hade getts en resurs inför framtiden. Det hade kunnat hjälpa de ungdomar som nu går ut gymnasieskolan att se möjligheter i stället för svårigheter.

En annan besvikelse gäller lokaliseringen av den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen. Enligt betänkandet vidhåller utskottsmajoriteten propositionens förslag om att lägga ner utbildningen vid tre högskolor.

Jag har, liksom mina partikolleger i utskottet, insikt om att antalet utbildningsplatser bör skäras ned. Men nedskärningen bör inte drabba bara tre högskolor utan de bör delas upp även på andra högskolor som bedriver utbildningen.

Som framhållits i vår dalemotion har framför allt förskollärlinjen en regional rekrytering. Det betyder att länets arbetsmarknad inom denna sektor försörjs av Högskolan Falun/Borlänge. Länets kommuner ser med oro på möjligheterna att rekrytera utbildad personal och att vidareutbilda personal till sin barnomsorg. Det är dessutom ett mycket ogenomtänkt förslag som regeringen har lagt fram med tanke på det växande samarbete som sker mellan verksamheterna inom barn- och ungdomspedagogiken och grundskolan.

Det är ett hårt slag mot de kvinnor som genom att utbildningen finns nära hemorten sett en möjlighet att få en fast förankring på arbetsmarknaden efter genomgången utbildning.

Vad beträffar Högskolan Falun/Borlänge bör därför av flera skäl de 60 ut-

bildningsplatserna, som vi har föreslagit i vår motion, behållas. Högskolan bör också fortsättningsvis få behålla sin examensrätt till denna utbildning.

Herr talman! Jag är även kritisk mot de förslag till resurstilldelningssystem som finns i betänkandet, även om det är bättre än det förslag som regeringen har framlagt i sin proposition. Det kommer att missgynna de mindre högskolorna, framför allt de som har verksamheter i glesbygd och högskolor som bedriver distansutbildning eller utbildning på halvfart.

Herr talman! Jag har yrkat bifall till den tidigare socialdemokratiska reservationen av Berit Löfstedt, men också till det särskilda yrkandet som har framförts här under debatten.

I detta anförande instämde Reynoldh Furustrand och Margareta Israels-son (båda s).

Anf. 116 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Det är förunderligt hur olika man kan hantera frågor i denna riksdag. Utskottets majoritet går utan att blinka emot ett enigt socialutskott som tillstyrker en utökad läkarutbildning i Umeå. Behovet av en utökad läkarutbildning i norra Sverige råder det inget tvivel om. Samverkansnämnden i norra Sverige har också i total enighet påtalat dessa behov, och uppvaktningar har gjorts från de politiska partierna. Trots detta är den borgerliga majoriteten inte beredd att just nu ta ställning till en utökning. En fråga som man då ställer sig är: När kan det då bli aktuellt?

Det finns ett väl dokumenterat behov av en utökning av läkarutbildningen. Man har också erfarenheter av att om utbildningen ökas, ger det effekter så, att även orter utanför de stora städerna kan få en tillfredsställande läkarbemanning.

När man sedan läser motiven till att utskottsmajoriteten avstyrker motionen, förstår man ingenting. Motivet är att det finns några läkare som är arbetslösa i Stockholm. Därför skall man vara restriktiv med att utöka utbildningen.

Prognoser över läkarbehovet har med jämna mellanrum redovisats från såväl Läkarförbundet som från företrädare för landstingen. Det finns få grupper som är så väl kartlagda som läkarkåren. Därför anser jag att man nu bara ägnar sig åt undanflykter.

Ett bevis för detta är inte minst förhållandet att ett enhälligt socialutskott tillstyrker en utökning av läkarutbildningen i Umeå just med motiven att de undersökningar som har genomförts visar att en utökad utbildning i Umeå innebär att fler stannar kvar efter examen för att tjänstgöra i något av Norrlandslänen. Därtill kommer att stora pensionsavgångar, som sker en bit in på 2000-talet, också innebär en ytterligare minskning av läkartätheten.

Herr talman! Vad jag tror att det handlar om är att mina norrländska riksdagskolleger på den borgerliga kanten också har insett detta. Det saknas vilja och kunskap i regeringen om de förhållanden som råder i norra Sverige. Jag kan inte tolka det på annat sätt, eftersom det i denna debatt inte finns någon borgerlig norrländsk företrädare anmäld, trots de stora ansträngningar som också de borgerliga norrländska företrädarna har gjort för denna så viktiga fråga.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till socialdemokraternas reservation 8. Jag står självfallet bakom även de övriga yrkanden som Berit Löfstedt har framställt i debatten.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 117 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag har inte på något sätt för avsikt att gå i svaromål med någon av de tidigare debattörerna, därför att utskottsmajoriteten på ett alldeles förträffligt sätt har företrätt av Margitta Edgren och Tuve Skånberg. Margitta Edgren har också utförligt bemött de senaste inläggen. Därför berör jag inte dessa.

Jag vill som avslutning på den här debatten göra det som jag tror att utbildningsministern skulle ha gjort om han hade kunnat vara här i dag, nämligen tacka för en viktig och intressant debatt.

Jag tänker också göra några få allmänna kommentarer. Utbildningsutskottet har ju haft en mycket intensiv vår och ytterligare debatter kommer att följa. Proposition 1992/93:169 är en del i fullföljandet av regeringens reformstrategi, en strategi i tre steg som lades fast i princippropositionen Universitet och högskolor – frihet för kvalitet. Steg 1: att skapa frihet och incitament för utveckling och kvalitet inom statliga universitet och högskolor, steg 2: fasta och entydiga regler för relationerna mellan staten och fristående universitet och högskolor samt steg 3: ett förändrat ickestatligt huvudmannaskap för vissa universitet och högskolor.

Vi kommer här i kammaren inom kort att fortsätta debattera den här strategin.

Riksdagens beslut i december 1992 ger statliga universitet och högskolor ökad frihet, bl.a. när det gäller studieorganisation, utbildningsutbud, antagning av studenter och disposition av resurser. Lag och förordning ger garantier för kritiskt tänkande, forskningens frihet och rättssäkerhet, för funktionella beslutsformer och ett tydligt ledningsansvar. Vi får en internationellt gångbar examensordning. Och nu får vi ett nytt resurstilldelningssystem, ett utbildningsuppdrag för varje högskola och regler för examensrätt för fristående högskolor.

Den ökade friheten kombineras med stimulans till nytänkande, kvalitetskonkurrens och ett effektivt utnyttjande av resurser. Universitet och högskolor får vida ramar men samtidigt en skyldighet att genom en ständigt pågående utvärdering och omprioritering förnya och utveckla. Detta har Margitta Edgren på ett utmärkt sätt beskrivit i denna debatt.

Den högre utbildningens kvalitet och omfattning är av avgörande betydelse för Sveriges konkurrenskraft och för den enskilde. Behoven av ökad kunskap ökar ständigt. Detta är en kraftig utmaning för vårt land. Och universiteten och högskolorna spelar en mycket viktig roll.

Jag håller med Berit Löfstedt om att det är svårt att fånga universitetens och högskolornas roll i ord. Men ett är dock säkert, nämligen att deras möjligheter att självständigt fatta viktiga beslut frigör kreativitet och nyskapande.

Den högre utbildningen måste byggas ut kraftigt. Och så sker nu. Sverige måste ha minst lika stor del av varje ungdomsgrupp i högre utbildning som

andra länder. Fler måste välja längre utbildningar. De tekniska och naturvetenskapliga områdena måste förstärkas.

Men samtidigt måste utbyggnaden göras på ett sätt som säkerställer kvaliteten, vilket betonas både i propositionen och av utskottets majoritet. Det är en utomordentligt viktig avvägning som måste göras.

Regeringens strategi och reformarbete stärker de studerandes möjligheter. Mångfald och flexibilitet i utbildningsutbudet stimuleras, och detta ökar de studerandes möjligheter att välja ämnen och inriktning på studierna. Konkurrenten om studenterna kommer att leda till lösningar som bättre tillgodoser studenternas krav och önskemål och dessutom till högre kvalitet.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag framhålla att vi med detta betänkande tar ett stort steg mot en förstärkt grundutbildning vid universitet och högskolor.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 juni.)

5 § Svar på interpellation 1992/93:133 om uppföljningen av parlamentarikerkonferensen i Brasilia

Anf. 118 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Berndt Ekholm har frågat mig vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av parlamentarikerkonferensen i Brasilia slutdokument, vilka åtgärder som planeras framöver mot bakgrund av Brasiliamötet, och om regeringen avser agera internationellt för de skärpningar i förhållande till Riomötets dokument, som Brasiliamötet föreslår.

Berndt Ekholms interpellation är välkommen, dels för att den ger en möjlighet att utveckla regeringens syn på utgången av och uppföljningen av UNCED, dels för att den uppmärksammar ett dokument, som till stor del stämmer överens med den svenska förhandlingslinjen inför FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED.

Som jag tidigare sagt i riksdagen ser regeringen Riokonferensen som en framgång. Konferensens beslut får ses som en början på en långsiktig process mot en miljömässigt hållbar utveckling. De svenska förhandlingsmålen har i huvudsak tillgodosetts, även om vi inte kunnat nå hela vägen i en förhandlingsprocess, där 181 regeringar sökt enighet om slutdokument av ett omfång som långt överstiger vad man tidigare hanterat i liknande förhandlingar.

Slutdokumentet från parlamentarikerkonferensen om miljö och utveckling i Brasilia i november 1992 är ett ambitiöst dokument som omfattar en mängd av de områden som behandlas i Riokonferensens dokument. Låt mig ta fasta på några av de centrala förslagen i parlamentarikerdokumentet.

I dokumentet föreslås att i-länderna till år 2000 skall leva upp till biståndsmålet 0,7 % av BNP. Detta mål överensstämmer helt med den linje som de nordiska länderna gemensamt drev inför UNCED, men endast med liten framgång. Uttalandet från Brasilia kan förhoppningsvis öka trycket på de stora givarländerna att närma sig det av FN antagna målet.

Det kan också finnas skäl att erinra om att en av de viktigaste frågorna för många av de fattigaste länderna, särskilt i Afrika, ökenspridningen och torrområdenas problem, nu följs upp i en särskild förhandlingskommitté under svenskt ordförandeskap. Målet är att nå överenskommelse om en konvention före mitten av 1994.

Vidare föreslås i parlamentariskdokumentet att den nya kommissionen för hållbar utveckling, CSD, skall ge hög prioritet åt översynen av Agenda 21 och åt utvecklingen av mätbara mål och tidtabeller. FN:s generalförsamling beslutade i höstas om inriktningen på CSD:s arbete. Ett av de viktigare inslagen i CSD:s verksamhet är uppdraget att granska uppföljningen av Agenda 21 och komma med förslag beträffande nya samarbetsarrangemang och ta upp nya frågeställningar och problem i en dynamisk uppföljningsprocess. Sverige kommer aktivt att medverka i CSD.

Den svenska regeringen arbetar sedan en längre tid med flera av sakfrågorna i uttalandet från Brasilien. Ett exempel rör den ekonomiska politiken och frågan om nationalräkenskaperna. Regeringens budgetproposition 1992 innehöll en bilaga om principerna för användning av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Konjunkturinstitutet arbetar på uppdrag av regeringen med att utveckla metoder och modeller för redovisning av sambanden mellan miljö och ekonomi. Sverige driver även frågan om miljö och ekonomi i uppföljningen av konventionen om biologisk mångfald.

Ett annat exempel rör städernas miljö på energi- och vattenområdena. Jag har i januari närmare redogjort för regeringens arbete på området, bl.a. utvecklingen av samordnad investeringsplanering för en miljöriktig infrastruktur för transporter, överenskommelserna för trafik och miljö i storstadsområdena och det svenska initiativet för att åstadkomma en god planering av resurserna i Östersjöområdet. I ett globalt perspektiv har Sverige tillsammans med den holländska regeringen hållit ett expertseminarium om tätorter, miljö och energi i uppföljningen av Agenda 21 och i förberedelse inför världskonferensen om boende- och bebyggelsefrågor 1996. Vi har inom FN:s Europakommission, ECE, tagit initiativ till en regional konferens om miljö och transporter 1996.

Vad gäller uppföljningen av konventionen om biologisk mångfald har regeringen för avsikt att lägga fram en proposition till riksdagen i juni. Denna kommer att ta upp frågan om ratifikation av konventionen. Därefter följer förslag som rör den nationella tillämpningen av konventionen, inbegripande en svensk strategi för bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden och inom ramen för en sådan strategi en svensk landstudie. Sverige agerar aktivt i de internationella förberedelserna för det första partsmötet enligt konventionen. Ratifikationsprocessen går snabbare än förutsett, och konventionen kommer sannolikt att träda i kraft redan under 1994. Den amerikanska administrationen har nyligen givit signaler om att man planerar att skriva under konventionen. De förbättrade förutsättningarna för en amerikansk anslutning till konventionen måste självfallet varmt välkomnas. Ratifikationen av klimatkonventionen har aktualiserats genom regeringens klimatproposition till riksdagen i februari. Det mesta tyder på att konventionen kommer att uppnå erforderligt antal ratifikationer redan i år, vilket innebär att ett första möte med konventionens parter skulle kunna äga rum tidigt

1995. Den nya amerikanska administrationen har sagt att man avser att stabilisera utsläppen av växthusgaser på 1990 års nivå år 2000, och presidenten har beställt en konkret plan till augusti månad i detta syfte. Den ändrade amerikanska linjen kommer med all sannolikhet att få stor betydelse i det fortsatta förhandlingsarbetet inom konventionens ram.

Genom regeringens kretsloppsproposition (1992/93:180) föreslås införandet av producentansvar för ökad återvinning och återanvändning och därmed bättre hushållning med naturresurserna. I propositionen föreslås som ett första steg en tillämpning av producentansvaret på förpackningar och papper. Regeringen avser att nu gå vidare med att ange konkreta mål och tidtabeller för tillämpningen av producentansvar på nya varuområden.

Regeringen redovisade genom skrivelse 1992/93:13, FN:s konferens om miljö och utveckling – UNCED, i höstas till riksdagen sin syn på UNCED och planerna för uppföljningen. Såsom angivits i skrivelsen avser regeringen att återkomma till riksdagen under nästa riksmöte med en redovisning av hur det svenska uppföljningsarbetet fortskrider och med förslag till erforderliga åtgärder.

I förberedelsen för en sådan redovisning har Agenda 21 och RiodeklARATIONEN skickats ut på en bred remiss. Remissen syftar bl.a. till förslag till förändringar för integration av UNCED-besluten i den nuvarande svenska politiken och lagstiftningen, till förslag om ändrade konsumtions- och produktionsmönster i riktning mot en kretsloppsanpassad samhällsutveckling och kommunernas redovisning av planer för att utveckla lokala Agenda 21. Jag har vidare tillsammans med mark- och planministern och ordföranden i Kommunförbundet i brev till samtliga kommuner uppmanat dem att beakta och utnyttja RiodeklARATIONEN i berörda delar av kommunernas verksamhet med sikte på lokala Agenda 21, samt bjudit in samtliga kommuner och länsstyrelser till ett antal regionala konferenser under denna vår inför detta uppföljningsarbete.

Jag vill framhålla att regeringen lägger stor vikt vid ett effektivt uppföljningsarbete på alla nivåer i samhället. Det är mycket positivt att världens parlamentariker har lagt fast en högre ambitionsnivå än den regeringarna kunnat uppnå enighet om i Rio. Jag kan försäkra Berndt Ekholm att regeringen kommer att verka internationellt för att utveckla och förstärka UNCED-besluten. Parlamentarikerkonferensens slutdokument är ett viktigt led i den process som nu är i gång för att följa upp Riokonferensens beslut och på olika plan säkerställa dess mål om en övergång till hållbar utveckling.

Anf. 119 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret, som jag har haft tid att läsa några gånger. Svaret innehåller en hel del bra information. Men jag skulle nog vilja diskutera en del saker som inte finns med där.

Det är litet tråkigt att den här konferensen har fått så pass litet uppmärksamhet, i alla fall i Sverige. Det gäller ju ändå parlamentarikernas koppling till den stora världsmiljökonferensen i Rio, den största konferens som FN någonsin har haft.

Visserligen deltog inte 180 länder i Brasília utan bara ett femtiotal. Men där fanns ändå en ansevärd mängd företrädare för den värld som vi lever i.

Om jag minns rätt kom det folk från alla regioner i världen. Det är väldigt viktigt att parlamentarikerna är ordentligt engagerade i sådana här frågor. Till syvende och sist är det ju de som skall fatta besluten. Regeringarna är i stället verkställande organ.

Det intressanta med uppföljningskonferensen i Brasília ett halvår efter konferensen i Rio är att ställningstagandena var så pass radikala som de var. I vissa stycken blev jag faktiskt något överraskad över diskussionen. I andra stycken blev jag kanske besviken.

Precis som miljöministern tycker också jag att Riokonferensen var en framgång, i alla fall i den meningen att det var många länder som var representerade där och att man lyckades enas på så många punkter som man gjorde. Men det är klart att man från svensk sida kan känna en viss besvikelse över att en hel del av besluten nog var återhållsamma och litet avmätta.

Jag tycker att det är bra, som sägs i svaret, att det pågår en remissomgång i Sverige. Om det är rätt som sägs i miljöministerns svar – och detta verkade vara mycket positivt – om alla kontakter som tagits, borde det borga för att en hel del svarar. Jag hoppas verkligen att många kommuner verkligen ställer upp och gör en lokal Agenda 21.

Vidare är det intressant att ta del av informationen om arbetet med öken-spridningskonventionen och Sveriges engagemang i det avseendet.

I min interpellation har jag tagit upp de frågor som jag tycker är viktigast och som berör Sverige. I det sammanhanget vill jag utveckla ytterligare några tankar.

Miljöministern nämner biståndsmålet – 0,7 % av BNP fram till år 2000. Årtalet lyckades man inte enas om på Riokonferensen. Volymen däremot är man överens om sedan tidigare.

Naturligtvis är det väldigt viktigt att vi i Sverige, trots att vi backat en del vad avser biståndet, fortsätter att driva kravet på 0,7 % av BNP och att vi internationellt är mycket aktiva härvidlag. Jag förutsätter att även nuvarande regering är aktiv här.

Vidare kommenterade miljöministern nationalräkenskaperna. Jag vet att regeringen har tagit en del initiativ och att Konjunkturinstitutet är inkopplat. Däremot känner jag en viss osäkerhet när det gäller den tid som detta kommer att ta. Om jag minns rätt skulle man behöva ha fem år på sig för att hinna prestera ett slutresultat.

Sedan undrar jag om det bara är Konjunkturinstitutet som är inkopplat på detta. Forskarvärlden och kanske också en rad myndigheter borde ägna sig åt den här frågan, som onekligen är oerhört viktig. Det gäller alltså att koppla samman miljö och ekonomi. Om vi inte lyckas göra det på lång sikt, kommer vi förmodligen att vara väldigt illa ute när vi skall lösa de olika problemen. Ekonomin är ju grundläggande för våra möjligheter att lösa problemen. Därför är det också väldigt viktigt att vi diskuterar vår skattepolitik. Det är väsentligt att vi får en grönare skattepolitik. Vi socialdemokrater säger i våra två stora miljömotioner att vi vill vidareutveckla skattereformen i den riktningen.

Det som sägs i svaret om den biologiska mångfalden är också bra.

När det så gäller FN-kommissionen, som miljöministern också talar om, är det väldigt viktigt att Sverige driver på samt att vi får mätbara mål men

även, som jag skriver, preciserade delmål och tidtabeller. Den svenska linjen inför Riokonferensen var ju att vi skall vara konkreta för att driva utvecklingen framåt. Men miljöministern ger inte något tydligt svar i det avseendet. Jag frågar därför om det också är den nuvarande regeringens linje att driva miljöpolitiken så att vi kan sätta upp konkreta mål som vi sedan strävar efter att nå.

Det har sagts att klimatkonventionen måste vidareutvecklas i nämnda riktning. På Brasiliakonferensen krävdes just konkreta mål att sträva mot. Men USA ville inte ställa upp på det. Jag hoppas att den nya administrationen är mer intresserad. Dessutom hoppas jag att den inte bara är intresserad av att mötas för att diskutera den här konventionen utan att den också är beredd till konkretiseringar.

Jag har fått information om att man i USA vill belägga importen med en koldioxidskatt. Det skulle innebära att exempelvis svenska varor, som redan är belastade med en sådan skatt, belastas en gång till när de kommer till USA. Det skulle kunna leda till att svensk industri sätter sig till motvärn mot exempelvis en höjning av den svenska koldioxidskatten. Detta vore inte bra för vår miljöutveckling. Jag skulle vilja höra vad miljöministern har för synpunkter i den frågan och om han har kommit i kontakt med den.

I senare inlägg ber jag att få återkomma med ytterligare några frågor.

Anf. 120 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Efter Berndt Ekholms kommentarer här har jag nog inte särskilt stor anledning att vidareutveckla dessa frågor.

Det är riktigt att regeringar är exekutiva organ. Men regeringar är också förhandlande organ, vilket är viktigt i sådana här internationella sammanhang. Jag vill starkt understryka just detta. Det är därför som jag i mitt svar har ägnat ett betydande utrymme åt parlamentarikerkonferensen. Det gäller då de punkter som den har tagit upp och att den har uppmärksamats för litet. Där har vi, riksdagen och regeringen, naturligtvis ett ansvar när det gäller att försöka förbättra situationen.

Också jag hoppas att kommunremissen innebär att vi verkligen snabbt får fram lokala handlingsprogram. Det finns ingenting från de konferenser som regeringen eller Miljö- och naturresursdepartementet har anordnat som jävar det påståendet. Det är många som kommer till konferenserna, och intresset är stort.

När det gäller ökenspridningen kan jag säga att vi under förhandlingarna inför Riokonferensen, och även därefter, fått ett betydande förtroende. Vi har ju inte mycket öken att hänvisa till, så det är inte på den grunden som vi leder detta konventionsarbete. Däremot är frågan om ökenspridningen en av de allra viktigaste frågorna vid uppföljningen av Riokonferensen. Sverige spelar där en aktiv roll genom ordförandeposten. Det arbetet etappredovisades för ett par veckor sedan på UNEP-sammanträdet i Nairobi.

När det gäller nationalräkenskaper, ekonomi och ekologi är det korrekt att det bara är nationalräkenskapsdelen som ligger på Konjunkturinstitutet. Även SCB är involverat. Naturvårdsverket är involverat när det gäller att ta fram miljöindex. På departementet har vi dessutom tagit fram rapporter om miljöskulden. Vidare arbetar vi från våra utgångspunkter på att få in de här

frågorna i relevanta kommittéer inom GATT. Det handlar alltså om miljö och handel. Jag antar att det har spritts att vi har haft konferenser på bl.a. det temat inom ramen för Miljövårdsberedningen. Det här är således bara en del av ett stort och viktigt arbete.

Att man har fått lång tid på sig beror på våra erfarenheter av utvecklingen i detta sammanhang. OECD tog upp de här frågorna första gången 1969. Ändå är man inte framme vid något mål. Detta skall inte uppfattas som ett försök att skylla på internationella organ. Vi vet att det tar sin tid att arbeta med de här frågorna nationellt och att även koppla dem till möjliga internationella lösningar. I den här uppgiften föreligger också i fortsättningen ett förhandlingsarbete. Detta har vi självfallet anledning att förbereda oss för.

När det gäller att vidareutveckla skattereformen har jag inget ytterligare att tillägga. Jag tycker också att det är viktigt att man tänker i termer av, som vi var inne på i debatten tidigare i dag, samlade produktionsfaktorer. Men det är inte säkert att den belastning – avgifter, skatter eller vad man nu använder – som vi har i dag är den optimala. En skatteväxling, där man sänker skatten på arbete och ökar den på olika typer av miljöbelastande råvaror eller användningen av sådana, är självfallet en nödvändig utveckling.

Beträffande den biologiska mångfalden kommer vi med en proposition som sannolikt delas upp i två steg, för att vi snabbt skall komma fram till en ratifikation och snabbt få i gång processen internationellt, så vi medverkar i den. Det är möjligt att det innebär att riksdagen kan sambehandla de här propositionerna i ett andra led, som mera utförligt inkorporerar det arbete vi själva skall göra på det området.

När det gäller Commission for Sustainable Development, som den heter, CSD, är jag kanske litet vagare i svaret. Det är möjligt. Men det beror på att den inte har startat sin verksamhet ännu. Första mötet kommer i juni. Jag kommer själv att medverka där, under den ministerperiod som man lägger in, för att följa det arbetet under ett antal dagar.

Jag instämmer naturligtvis i att det är positivt att den nya amerikanska administrationen, som jag redan har sagt i svaret, har en annan attityd, när det gäller både biologisk mångfald och klimatkonventionen. Jag vet att man har funderingar på att lägga in koldioxidavgift på importerade varor. Jag är också mycket skeptisk till den modellen, för den kan skapa en del grus i maskineriet.

Anf. 121 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Det är viktigt att Sverige aktivt bevakar vad det här gruset eventuellt kan innebära. Det är naturligtvis inte bra om en sådan åtgärd får som effekt att andra länder inte vill göra effektiva insatser när det gäller koldioxidavgifter eller skatter.

Åter till frågan om nationalräkenskaperna. Min uppfattning är att intresset bland ekonomerna – i alla fall i vårt land, och jag tror att det är så i många andra länder också, kanske i de flesta – för att ge sig i kast med att hitta lösningar på problemet med kopplingen ekologi–ekonomi tyvärr är svagt. Jag är förvånad över att det inte är starkare. Det skulle vara ett nytt forskningsfält, som det vore spännande att ta sig in i. Men det tycks inte vara så.

Då tror jag att vi politiker måste vara mycket drivande. Ett led i det kan vara att man jobbar med många olika kanaler.

En kanal som jag tycker verkar intressant, och som vi i mitt parti har motionerat om, är att vi på universitetet får in bl.a. professorstjänster inom det här området och att vi kan få in andra tjänster också så att våra högsolor i ökad utsträckning ägnar sig åt detta. Det kan man i viss utsträckning styra politiskt. Jag tror att det är en väldigt viktig väg att gå, utöver att utnyttja våra myndigheter och institut av olika slag. Jag tror att det är bra om många arbetar med detta.

Sedan skulle jag vilja lyfta fram en ny fråga. Det gäller Riodeklarationen. Det var intressant att man vid Brasiliakonferensen beslutade sig för att kräva att den här deklarationen skulle utvecklas till bindande Earth Charter, som det heter på engelska, som det var tänkt från början. Man tyckte att det skulle vara lämpligt att ha som målsättning för FN:s jubileum 1995 – det måste väl bli 50-årsjubileum, om jag räknar rätt – att kunna anta en förnyad Riodeklaration som en bindande stadga. Det skulle jag gärna vilja höra miljöministerns kommentar till.

En annan fråga som också tas upp, som jag tycker är mycket viktig, är att GATT, UNCTAD och en del andra institutioner måste koppla ihop miljö och handel. Bl.a. sägs att man måste arbeta med miljökonsekvenser också när det gäller handel. Man kunde där fråga sig: Skulle inte vi från svensk sida göra en miljökonsekvensöversyn av våra handelsavtal i den takt vi orkar för att se efter att de är förenliga med en god miljö? Det skulle också vara ett sätt att visa att vi är pådrivande i politiken. Jag har inte hört att vi har tagit några sådana initiativ. Jag skulle vilja höra hur miljöministern ser på detta.

Anf. 122 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att det behövs en breddning av de ekonomiska kunskaperna och intresset på området miljöekonomi, även om det finns åtskilliga som arbetar med det. Ett sådant exempel i Sverige är Beijerinstitutet, som faktiskt är väldigt starkt inriktat på ekologisk ekonomi och som dessutom har mycket bra förbindelser med åtskilliga forskare både i öst och i väst. Jag har själv varit där och diskuterat med dess representanter. I det fallet är Beijerinstitutet ett klart föredöme. Det har kopplingar via sina medarbetare till befintliga högsolor.

När det gäller frågan om bindande charter kan inte Sverige ha någon anledning att motsätta sig en sådan utveckling. Frågan är hur mycket man kan komma överens om i den formen. Jag tycker att de principer som redan finns i Riodeklarationen är bra och att man naturligtvis har anledning att verkligen följa upp även hur denna deklaration kommer att tillämpas framöver. Det är där som principerna finns, t.ex. försiktighetsprincipen, naturligtvis förorena-betala-principen och andra sådana grundläggande instrument, som börjar bli mer och mer generellt använda. Det är klart att det inte är möjligt att i förväg säga vilken metod som är den bästa. Men om det i CSD-arbetet kommer att visa sig att den här typen av deklarationer inte leder till framgång är det klart att man skall gå vidare och använda starkare metoder, dvs. bindande fördrag.

När det gäller handeln är det fel att säga att vi ingenting har gjort. Det

första vi gjorde var att skriva in kopplingen miljö och handel i regeringsförklaringen hösten 1991. Vi har därefter aktiverat oss och även GATT har aktiverat sig på det här området. Jag har haft samtal med EG-kommissionens medlemmar för att utröna deras attityder. Det är viktigt att de är med i ett sådant här arbete.

Den konferens vi hade i miljöförberedningen om miljö och handel hade just till syfte att vi själva skulle lyfta de här frågorna på hemmaplan. Det är ett prioriterat område som vi arbetar vidare med. Det är mycket möjligt att man så småningom kan komma fram till en översyn av de avtal som är aktuella.

Det viktiga arbetet är naturligtvis att få utnyttja det momentum som finns i att den amerikanska administrationen har börjat ägna sig åt ett tänkande på det här området. Det är inte ofta som man har fått så pass positiva signaler om förståelse för ekologisk ekonomi. Det är det ena.

Det andra är att vi hoppas att de 6–7-åriga förhandlingarna inom GATT skall kunna avslutas, förhoppningsvis under det här året, och att man skall kunna gå vidare internationellt med miljö–handel-perspektivet. Det är klart att vi hela tiden har anledning att driva på för en sådan utveckling och samtidigt efter förmåga arbeta på hemmaplan kring de här frågorna, för att utveckla metoder och strategier för hur vi skall kunna få en bättre sakernas tillstånd när det gäller miljö–handel.

Anf. 123 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Hade tanken om den bindande chartern 1995 varit en åsikt från en enskild riksdagsman eller ett enskilt land hade den kanske varit mindre realistisk. Men om det är världens parlamentariker som uttrycker den här uppfattning får den naturligtvis en helt annan tyngd.

Miljöfrågan är en av de viktigaste framtidsfrågorna, och man bör rimligen använda ett jubileum till att se framåt och inte bakåt. Med tanke på FN-jubileet 1995 blir det intressant att sondera möjligheten att gå vidare med den här stadgan till det som den var tänkt att bli från början. Jag inser att det finns problem på vägen. Det är säkert så.

När det sedan gäller frågan om miljö och handel hoppas jag att jag inte uttryckte mig på det sättet att regeringen inte har gjort något. Jag pekade på själva handelsavtalen. Jag har aldrig hört att vi har gått igenom våra handelsavtal och sett om de håller ur ekologisk synpunkt. Vi granskar till punkt och pricka om de håller ur ekonomisk synpunkt. Men vi har inte kommit längre än till en idédebatt om att granska avtal vad det gäller miljöfrågan.

Man kanske inte kan granska alla avtal. Det finns ju små och stora. Men när det gäller de större avtalen som har effekter på miljön borde man ta till sig det här förslaget. Det har ju kommit från andra håll tidigare. Miljökonsekvensbeskrivningar är ju något som vi intresserar oss för också i Sverige och i Europa. Detta är ju ungefär samma sak, i alla fall bra nära. Det känns viktigt att göra detta.

Det känns också viktigt att nästa GATT-runda blir en miljørunda. Vi har inte tid att vänta längre nu. Handeln är så avgörande för hur vi får en god miljö. Det vi vet från kretsloppspropositionen och från andra insatser som är gjorda. Det borde vi kunna vara ense om.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Eftersom det här, vad jag förstår, är min sista replik vill jag lyfta fram ytterligare en fråga från den här konferensen. Det gäller frågan om skogsprinciperna. Där ansågs det också att vi borde ta ett steg till, precis som när det gäller Riodeklarationen, och förhandla vidare om en ramkonvention. Det var också avsikten från början, men olika länder motsatte sig det.

Jag undrar om Sverige framöver har något intresse av att sondera möjligheterna att skärpa dessa principer i linje med vad man föreslår från den här konferensen och i linje med vad som var tänkt från början.

Den sista punkten som är intressant är att Brasiliakonferensen föreslår att vi skall skära ner våra utgifter för att vi skall klara stödet till en hållbar utveckling i framför allt u-länderna. Man pekar på att vi måste skära ner bl.a. de militära utgifterna. Det tycker jag var ett mycket intressant uppslag som stämmer väl med min politiska övertygelse. Nu vill jag fråga miljöministern om han också kan tänka sig att dela en sådan synpunkt. Vi har t.ex. föreslagit att vi skall överföra miljöpengar till Östeuropa. Det är ett stöd, och det är även säkerhetspolitik.

Anf. 124 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Nu vidgar Berndt Ekholm dessa frågor en aning. Men jag skall gärna kommentera dem i alla fall.

Låt mig börja på handelsområdet. Där är det viktigt att vi lyfter upp dessa frågor till att bli stora internationellt just nu. Det kan med fördel ske i första hand inom GATT, men även i de regionala samarbetsorganisationerna. Vi kanske inte ägnar oss så mycket åt miljökonsekvensbeskrivningar just nu. Det beror på att vi ägnar oss mycket åt handelspolitik genom de EG-förhandlingar som pågår. Det är där vi lägger tyngdpunkten.

På område efter område undersöker vi för- och nackdelar och hur vi skall förverkliga högt ställda ambitioner på miljöområdet i det kommande europeiska samarbetet. Det är precis vad det handlar om egentligen. Det är det arbetet som vi av naturliga skäl lägger ner huvuddelen av våra ambitioner på just nu.

Vidare har vi frågan om principerna för skogen. Det är riktigt att det var ett av de svårare områden som diskuterades i Rio. Jag vet relativt detaljerat hur det gick till, eftersom jag var med i slutförhandlingarna. Jag vet vilka spänningar som fanns mellan u- och i-världen. Delvis finns de spänningarna kvar. De har inte försvunnit.

Vi har låtit försiktiga personliga sonderingar göras med hjälp av en känd svensk ambassadör, Ola Ullsten. Det har skett med regeringens goda minne, främst från Jordbruks- och Miljödepartementen. Samtalen har inte lett någonstans än så länge. Men det finns möjligheter att fortsätta sonderingarna i samband med CSD-mötet. Jag har i samband med UNEP-mötet för två veckor sedan fört samtal med min indiske kollega på området. Indien, Malaysia och en del andra syd- och sydostasiatiska stater är av stor betydelse om det över huvud taget skall gå att komma vidare. Informella kontakter kommer att finnas.

Jag vill nämna att det vid UNEP-mötet gjordes en koppling till det militära. Vi har börjat med att informera andra länder om vad den svenska mili-

tären och det svenska försvaret gör och avser att göra för att få en bättre miljö – i varje fall städa efter sig när man har förstört den.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

6 § Svar på interpellation 1992/93:179 om koldioxidskatt

Anf. 125 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Lars Biörck har frågat mig om regeringen avser utreda frågan om det lämpliga i att subventionera ett bränsle som ur kretsloppssynpunkt har flera likheter med högt beskattade fossila bränslen.

Det bränsle som Lars Biörck har i åtanke i detta sammanhang är torv. Koldioxidskatten uppgår i dag till 32 öre/kg utsläppta mängder koldioxid och omfattar oljeprodukter, kol och naturgas. Med hänsyn till önskemålet om likvärdiga konkurrensförhållanden mellan svensk och utländsk industri uppgår koldioxidskatten till en fjärdedel av den allmänna nivån för industrin och växthusnäringen. För närvarande utgår således ingen koldioxidskatt för torv. Torv omfattas däremot – i likhet med fossila bränslen – både av svavelskatt och av kväveoxidavgift. I sammanhanget kan också nämnas att det stöd som infördes år 1991 till kraftvärmeproduktion med biobränslen inte lämnas till anläggningar där torv svarar för den huvudsakliga bränsleförsörjningen.

Frågan om torv skall likställas med fossila bränslen övervägdes år 1990 i samband med riksdagens beslut att införa en koldioxidskatt. Vid torvbrytning påverkas en rad naturliga kretslopp för växthusgaser. Torvbrytning innebär bl.a. att avgången av metan upphör, vilket är positivt ur klimatsynpunkt. Förbränning av torv medför emellertid, i likhet med förbränning av andra bränslen, ett utsläpp av koldioxid. Beräkningar som gjorts med utgångspunkt i preliminära uppskattningar av olika gasers klimatpåverkan visar att brytning och förbränning av torv ger upphov till nettoemissioner av växthusgaser både i ett långt och i ett kort tidsperspektiv.

Miljöavgiftsutredningen ansåg att det fanns skäl att låta en koldioxidskatt även omfatta torv. Samtidigt ansåg utredningen att det under en övergångsperiod var rimligt att undanta torv från beskattning mot bakgrund av de investeringar som gjorts i anläggningar för brytning och förbränning av torv. Under remissbehandlingen av Miljöavgiftsutredningens förslag framkom att det råder stor osäkerhet om nettoflödena av koldioxid och andra växthusgaser. Mot bakgrund av dessa omständigheter infördes ingen koldioxidskatt på torv.

Naturvårdsverket har i sin senaste rapport om åtgärder mot klimatförändringar på nytt berört torvbrytningens effekter från klimatsynpunkt. Verket anser att det fortfarande finns stora osäkerheter i beräkningarna av de naturliga flödena. Frågan om torvbrytningens effekter på klimatet kommer att belysas, bl.a. inom ramen för det statliga energiforskningsprogrammet.

Enligt min bedömning finns därför just nu inga skäl för att ompröva undantagen för torv i koldioxidbeskattningen.

Anf. 126 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Jag får tacka miljöministern för svaret.

Jag tycker att svaret utmynnar i en slutsats som inte helt står i samklang med de tveksamheter som framgår i övriga formuleringar.

Miljöministern nämner där att man inte tycker att torv är så värdefull att man vill ge stöd till kraftvärmeproduktion med hjälp av torv. Han har också konstaterat att Miljöavgiftsutredningen tyckte att det skulle vara koldioxid-skatt på torv. Naturvårdsverket uttalar att det finns stora osäkerheter.

Om denna fråga får belysas framöver finns det kanske orsak att tänka om och att låta också torv betraktas som ett fossilt bränsle. Det handlar om just det. Är torv ett fossilt bränsle eller ett biobränsle som anses ingå i det naturliga kretsloppet?

Vi må konstatera att torv liksom olja och kol har bildats av organiska ämnen. Det har lagrats i jorden. Torv är en organisk jordart. Det har bildats för kanske 8 000–10 000 år sedan, efter den senaste istiden. Med den nybildningstakt vi har kommer vi säkert inte att kunna utnyttja den nybildade torven på den här sidan om nästa istid. Då pratar vi en period på kanske femtiotusen år innan torven ånyo kan användas.

Torven skapar när den bryts sår i landskapet. Det förfular landskapsbilden och skadar miljön för biotoper och mikroorganismer. Det är därför också väldigt besvärligt att få tillstånd till torvtäktsbrytning i Sverige. Det kanske inte direkt motarbetas, men det försvåras på många sätt.

I stället kommer en import av torv att förekomma i ökande utsträckning. Det var anledningen till min interpellation. Jag undrar om det verkligen är en förnuftig resursallokering att vi importerar torv som ett skattesubventionerat bränsle, som naturligtvis påverkar miljön i de länder det kommer ifrån.

Jag har hört talas om att det till följd av just beskattningsreglerna för biobränslen även importeras flis från Canada. Det verkar inte överdrivet förnuftigt att vi, på grund av att vi har speciellt gynnsamma skatteregler, ger underlag för så pass långa transporter för att få hit ett biobränsle.

Vi satsar på hjälp till Baltikum och Ryssland. Man kan fråga sig vad det är för vits med att vi tar hit torv, medan man där använder fossila bränslen för sin egen energiproduktion.

Anf. 127 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Handelsvägarna är ibland outgrundliga – jag håller med om det. Det händer mycket på det område där vi byter varor med varandra som ibland inte kan förstås – i alla fall inte med vanligt rationellt tänkande. Man får utgå ifrån att de som handlar vet vad de gör och att de gör det med utgångspunkt från sina behov och från den ekonomiska kalkyl som görs.

Det som är påtagligt i vårt närområde i dag är att vi har helt olika nivåer på ekonomin. Det betyder att vi också har olika kostnader. Man kan lugnt påstå att det som beskrivs i förhållande till Baltikum och öststaterna över huvud taget inte är någon riktigt normal situation. Jag vill inte kalla det för social dumpning, för det är ett felaktigt ord i det sammanhanget, men det ligger en underskattning av produktionsfaktorn arbetskraft bakom de kostnader och kalkyler som gör att vi importerar en del därifrån.

Jag tycker att det är viktigt att nämna den faktorn, för den spelar nog en

avsevärd roll, även om det naturligtvis är intressant att vi till skillnad från många andra länder har en nollbeskattning av förnyelsebar energi – tyvärr dock inte på alla områden, vill jag tillägga.

Vi som har följt den energipolitiska debatten under litet längre tid vet att det redan tidigare har gjorts differentieringar mellan olika energiråvaror. Differentieringen av naturgasen i förhållande till kolet och oljan är ett typ-exempel på just detta. Sakligt sett skulle en sådan differentiering, om den görs, också kunna ske beträffande torven, eftersom den skiljer sig från en del andra, mera renodlade fossila bränslen. Det har därför alltid föresvävat mig att man måste gå den vägen, om man skall ta in torven i kategorin fossila bränslen.

Som jag har påpekat i interpellationssvaret, och som även andra har konstaterat, vill man inte gärna omintetgöra lönsamheten i gjorda investeringar. Vi har som bekant erfarenheter av detta. Vi politiker har i en del fall agerat för kortsiktigt i förhållande till det som har byggts upp.

Jag behöver inte nämna mer än kärnkraften – mycket av hela dess existens vilar på att den är utbyggd. I annat fall hade säkert svenska folket säkerligen skåpat ut den i folkomröstningen 1980. Men reaktorerna stod där, och då hade man förståelse för argumentet att de gjorda investeringarna måste utnyttjas.

Något av samma synsätt påverkar självfallet situationen på torvområdet, och måste göra det. Jag tycker inte att vi har rätt att hur kortsiktigt som helst förändra förutsättningarna för näringen. Sedan kan jag ha många invändningar mot torvtäkter som man avser att ta upp, Gullhögsflon och vad det nu handlar om. Men då är det miljömässiga synpunkter som spelar in, och vi har instrument för att sortera ut vad som är skyddsvärt från det som vi kan tänka oss att exploatera. En sådan bedömning gör vi också. De möjligheterna saknas inte.

Låt mig nämna ytterligare en komplikation som gör att jag är något svävande i svaret, nämligen att det inom EG för närvarande inte finns några bestämmelser om beskattning av torv. Man har ibland också där en sådan sökande attityd. Det är möjligt att sådana bestämmelser kommer att införas i en framtid.

Jag vill också nämna att Näringsdepartementet i brevsvar som lämnats till EG när man förhört oss om svensk energipolitik i anslutning till medlemskapsförhandlingar och annat självfallet har redovisat att torv ur ekonomisk synpunkt i Sverige hittills har behandlats som ett biobränsle vilket som helst. Det har då också framhållits att det är ett svenskt intresse att bevaka de ekonomiska förutsättningarna för den svenska torvindustri som har byggts upp. Det är de besked som har getts i det sammanhanget.

Kort sammanfattat innebär detta att vi för närvarande inte från regeringens sida har tänkt aktualisera denna fråga. När jag talar om vad som kan komma att hända framöver är det denna mera nyanserade linje som över huvud taget är tänkbar, och den internationella utblicken måste finnas med.

Anf. 128 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Jag tycker mig också i detta inlägg från miljöministern skönja den osäkerhet som gäller om de framtida reglerna för beskattning av

svensk torv. Jag förstår att torv inte direkt är miljöministerns skötebarn. Han är medveten om att det finns problem både miljömässigt och av andra orsaker

I alla debatter kan det gå litet av mode, och vi hade en period för 10–15 år sedan då torv ansågs vara räddningen för många av de problem som vi kunde ställas inför på energiområdet i Sverige. I dag tror jag att fler och fler inser att det inte var så lyckligt.

Vi har i dag haft en stor debatt om klimatpåverkan, och jag kan inte när jag ser igenom handlingarna finna att någon vare sig i motioner, i propositioner från regeringen eller i utskottets betänkande precis har lovordat torv. Jag tror inte ens att torven har nämnts i sammanhanget.

Jag är liksom miljöministern medveten om att vi nu har fått företag att investera i torvbrytning och att det inte kan vara klok politik att plötsligt rycka undan benen för de investeringarna. Det som jag framför allt vänder mig mot är att man här frestar till import av bränsle som ger koldioxidutsläpp.

En bättre metod, om vi vill stimulera svensk torvutvinning, vore att lägga subventionen i form av utebliven koldioxidskatt på själva utvinningen.

Anf. 129 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill först klart deklarera att enligt mitt synsätt, som är sakligt och vetenskapligt grundat, är vedråvara helt överlägsen torv. Det innebär att man måste tillse att negativa konkurrenseffekter till följd av att torv skulle främjas framför vedråvara skall undvikas. Den frågan kan naturligtvis påverkas av de mera tillfälliga förhållanden runt Sveriges gränser som gör att det just för närvarande är intressant att importera torv.

Jag återkommer till den nyanserade hållningen till denna fråga ur skattemynpunkt. Det är en skillnad i detta avseende. Kol och olja har utvecklats under tiotals miljoner år medan torven ibland kanske bildas under en period av 10 000 år. Det sker på en annan tidsskala. Vedråvaran tillväxer under en period av kanske 100 år och energiskogen under 3 år. Det är viktigt att ha detta tidsperspektiv klart för sig.

Men denna fråga är inte avgjord. Jag tror att det kommer att ha stor betydelse hur de stora elefanterna i världen kommer att hantera dessa frågor, t.ex. vad USA kommer att göra med en mera medveten politik på det här området och därefter vad EG kommer att göra.

Enligt de uppgifter som jag har tillgängliga, utan att själv direkt ha följt detta, eftersom det ligger inom Näringsdepartementets område, lär EG-kommissionen i sitt senaste förslag om kombinerad energi- och koldioxidbeskattning ha inkluderat torv bland de bränslen som skulle påläggas en koldioxidavgift. Men EG är inte ensamt om detta, och det finns olika attityder i olika länder. Dessutom är frågan inte slutbehandlad utan kommer upp i juni ytterligare en gång, och då får vi anledning att lyssna till de synpunkter som framförs.

Jag skulle bli förvånad om man inte så småningom hamnar i den nyanserade hållning som jag har talat om och som är sakligt och vetenskapligt grundad. Det är miljöeffekterna som skall avgöra och som även skall påverka skattesatserna. Dessutom måste man ta hänsyn till de investeringar som har

gjorts. Man skall alltså vara försiktig med snabba och tvära kast på detta område. Därför kan den något reflekterande attityd som jag har intagit försvaras.

Prot. 1992/93:118
28 maj 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 130 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Det känns som om miljöministern och jag i grunden är överens om torvhanteringen inför framtiden.

Vi har ju skrivit under FN:s ramkonvention. Miljöministern hade alldeles nyss tillfälle att diskutera Riokonferensen. I samband med Riokonferensen sade vi att vi skall försöka åstadkomma sänkor, där vi så att säga kan bibehålla den bundna koldioxiden. Då kanske man får konstatera att denna torv kommer att vara en sådan typ av sänka, där koldioxid som annars kanske skulle gå ut i atmosfären och bidra till växthuseffekten, kan bli kvar.

Därmed ber jag ånyo att få tacka miljöministern för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motion

med anledning av skr. 1992/93:251 Redogörelse för vidtagna åtgärder för att stärka det finansiella systemet
1992/93:N65 av Ian Wachtmeister och Bengt Dalström (nyd)

Konstitutionsutskottets betänkanden

1992/93:KU33 Riksdagens byggnader

1992/93:KU40 Ändringar i sekretesslagen

Skatteutskottets betänkanden

1992/93:SkU29 Tullfrågor

1992/93:SkU34 Sänkning av dieseloljeskatten

Justitieutskottets betänkanden

1992/93:JuU32 Delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol

1992/93:JuU33 Försäkringsöverdomstolen m.m.

1992/93:JuU34 Prövningstillstånd i hovrätt och instansordningen i utskönningsmål

1992/93:JuU35 Immunitet och privilegier för NORSAD-fonden

1992/93:JuU36 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1992/93:JuU37 Penningtvätt

Försvarsutskottets betänkande

1992/93:FöU11 Värnpliktiga i mobiliserings- och förplägnadstjänst m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1992/93:SfU19 Sjukförsäkringsregister hos de allmänna försäkringskassorna

Kulturutskottets betänkanden

- 1992/93:KrU27 Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten
1992/93:KrU28 Ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten
1992/93:KrU31 Ny organisation för Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv m.m.

Jordbruksutskottets betänkanden

- 1992/93:JoU17 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Estland på fiskets område
1992/93:JoU24 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Ryska federationen på fiskets område
1992/93:JoU25 Lag om marknadsreglering på fiskets område, m.m.
1992/93:JoU26 Godkännande av vissa marina konventioner

Näringsutskottets betänkanden

- 1992/93:NU32 Ombildning av Statens provningsanstalt till aktiebolag
1992/93:NU33 Ändringar i minerallagen

Bostadsutskottets betänkande

- 1992/93:BoU21 Bostadsbidragens administration – bostadsanpassningsbidrag

8 § Kammaren åtskildes kl. 18.25.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 18 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 3 § anf. 65 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 75 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 85 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORSS

/Barbro Nordström

Fredagen den 28 maj

1 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 27 maj	1
Socialutskottets betänkande SoU26	
Socialutskottets betänkande SoU20	
Socialutskottets betänkande SoU23	
Skatteutskottets betänkande SkU31	
Lagutskottets betänkande LU45	
Meddelande om samlad votering	3
2 § Åtgärder mot klimatpåverkan	3
Jordbruksutskottets betänkande JoU19	
Debatt	
Berndt Ekholm (s)	
Max Montalvo (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Ivar Virgin (m)	
Ulla Pettersson (s)	
Lennart Brunander (c)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Annika Åhnberg (-)	
Lennart Fremling (fp)	
<i>Beslut fattades efter 3 §</i>	
3 § Vissa energipolitiska frågor	44
Näringsutskottets betänkande NU28	
Debatt	
Axel Andersson (s)	
Rolf L Nilson (v)	
Per-Richard Molén (m)	
Lennart Brunander (c)	
Roland Lében (kds)	
Beslut	57
Jordbruksutskottets betänkande JoU19	
Näringsutskottets betänkande NU28	
Beslut om uppskjuten votering	59
4 § Grundläggande högskoleutbildning	59
Utbildningsutskottets betänkande UbU14	
Debatt	
Berit Löfstedt (s)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Björn Samuelson (v)	
Margitta Edgren (fp)	

Inger Lundberg (s)
Tuve Skånberg (kds)
Ingegerd Sahlström (s)
Claus Zaar (nyd)
Reynoldh Furustrand (s)
Ingvar Johnsson (s)
Margareta Israelsson (s)
Elisabeth Persson (v)
Sonia Karlsson (s)
Inger Hestvik (s)
Mats Lindberg (s)
Ann-Cathrine Haglund (m)
Beslut skulle fattas den 2 juni

5 § Svar på interpellation 1992/93:133 om uppföljningen av parlamentarikerkonferensen i Brasilia	112
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Berndt Ekholm (s)	
6 § Svar på interpellation 1992/93:179 om koldioxidskatt	121
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Lars Biörck (m)	
7 § Bordläggning	125